

**T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER VE DEĞERLER
EĞİTİMİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ İLE SINIF İÇİ
UYGULAMALARININ İNCELENMESİ**

Saadet BARTAN

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZKAN**

Kütahya, 2018

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamalarının incelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../....

Saadet BARTAN

Kabul ve Onay

Saadet BARTAN'ın hazırlamış olduğu “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

.../.../...

Dr.Öğr.Üyesi (Danışman) Banu ÖZKAN

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Nur TUĞLUK

Dr.Öğr.Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN

Three handwritten signatures in blue ink, each written on a horizontal line. The signatures are stylized and cursive.

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Kişiliğin ve değerlerin büyük bir kısmının oluştuğu ve şekillendiği okul öncesi dönemde çocuklara ailelerinin dışında ilk model olan kişiler okul öncesi öğretmenleridir. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki düşüncelerini ve bilgi düzeylerini belirlemek araştırılması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada, öğretmen görüşlerinin önemi ve etkisi vurgulanmış, değer eğitiminde aksayan yönler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin değer eğitiminde uyguladıkları teknikler ve kullandıkları yöntemler öğretmenlerin düşünceleri doğrultusunda tespit edilmeye çalışılmıştır.

Teşekkür

Yüksek lisans tez çalışmamı tamamlamada bana sunduğu destek ve yönlendirmelerinden dolayı kıymetli danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Banu ÖZKAN'a, tez savunma jürisinde bulunan, tezimin şekillenmesine yardımcı olan Doktor Öğretim Üyesi Mehmet Nur TUĞLUK ve Doktor Öğretim Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN'e araştırma konumu belirleme ve ilgili çalışmalarını yapmam konusunda yardımını esirgemeyen tüm hocalarıma ve bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlayan katılımcı öğretmen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bana her anlamda destek olan eşim Murat BARTAN'a ve aileme sonsuz teşekkürler.

Bu çalışmamı, benim en kıymetlilerim annem Zeliha Berrin TATLI ve babam Eyyüp TATLI ile Oğullarım Mehmet Kağan'ıma ve Yusuf Uras'ıma ithaf ediyorum.

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Listesi.....	vii
Özet	viii
Abstract	ix
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Değer Tanımı	1
Değerin Sınıflandırılması	3
Rokeach'ın değer sınıflaması	3
Schwartz'a göre değerlerin sınıflandırılması.....	4
Spranger'ın değer sınıflaması.....	5
Hodgkinson'ın temel değerler sınıflaması	6
Beck'in değer sınıflaması.....	7
Graves'in değer sınıflaması	7
Diğer değer sınıflamaları.....	7
Değer Eğitimi	8
Değer Eğitimi Yaklaşımları	11
Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı-değer telkini	11
Değerlerin açıklanması-değer belirginleştirme	13
Değerlerin araştırılması-değer analizi	17
Normatif ve uygulamalı etik (ahlaki mukakeme).....	19
Eylem/davranış öğrenme yaklaşımı	21
Karakter Eğitimi.....	21
Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi ve Önemi	21
Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	23
Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	24
Problem Durumu	26
Problem Cümlesi.....	27
Alt problemler	27
Araştırmanın Amacı	27
Araştırmanın Önemi.....	28
Sınırlılıklar	29
Varsayımlar	30
Yapılan Araştırmalar	30
Yurtiçi yapılan araştırmalar	30
Yurtdışı yapılan araştırmalar	38
İkinci Bölüm	42
Yöntem.....	42
Araştırma Modeli	42
Veri Toplama Aracı.....	43
Görüşme ilkeleri	44
Çalışma Grubu.....	44
Verilerin Analizi.....	45

Üçüncü Bölüm	48
Bulgular ve Yorumlar	48
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	48
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	80
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	90
Dördüncü Bölüm.....	95
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	95
Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	95
İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	97
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	98
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	99
Öneriler.....	100
Kaynaklar	102
Ekler	115
Ek 1: Görüşme Formu	115
Ek 2: İzin ve Onay.....	117
Özgeçmiş.....	118

Tablolar Listesi

Tablo 1. Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	4
Tablo 2. Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	5
Tablo 3. Spranger'ın Değer Sınıflaması	6
Tablo 4. Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin kişisel bilgileri	45
Tablo 5. 1.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	49
Tablo 6. 2.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	51
Tablo 7. 3.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	54
Tablo 8. 4.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	57
Tablo 9. 5.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	60
Tablo 10. 6.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	66
Tablo 11. 7.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	69
Tablo 12. 8.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	73
Tablo 13.9.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	77
Tablo 14.10.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	82
Tablo 15.11.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	86
Tablo 16.12.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	89
Tablo 17.13.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları	91

Özet

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi

Değerler eğitimi kişinin değerleri içselleştirip ona bağlı bir kişilik oluşturmasını sağlayan bir süreçtir. Bireylerin değerleri kazanmasında eğitim çok önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim ortamlarında uygulanan tutum ve değer aktarımı değerler eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Çocukların ev ortamında başlayan değer edinim süreci okulda alacağı eğitim ile desteklenmelidir. Bu durum okulun en önemli öğelerinden biri olan öğretmenlerin değerler hakkındaki görüşünü ve değer eğitiminde kullandıkları yöntemleri önemli hale getirmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmış araştırmacının modeli olarak olgu bilim modeli benimsenmiştir. Verilerin toplanması, yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleşmiştir. Araştırmada verileri toplamak amacıyla görüşme formları oluşturulmuştur. Araştırma Kütahya ilinde görev yapmakta olan 10 Okul Öncesi Eğitimi öğretmeni ile yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi uygulanmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda; Öğretmenler değer, davranışları şekillendiren tutum ve görüşler olduğunu, kişisel olarak saygı, sevgi, doğruluk ve manevi değerlere öncelik verdiklerini belirtmişlerdir. Değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler değerler eğitiminin asıl amacının kişiliğin her yönüyle gelişmesini sağlamak, bireyi ve toplumu kötü tavır ve davranışlardan korumak olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler değerler eğitiminin erken yaşlarda başlaması gerektiğini, Okul öncesi eğitim programında değerlerin açıkça belirtilmediğini, öğretmenler değerlerin kazanıldığını tespit etmek için gözlem, davranış listeleri, veli işbirliği gibi yöntemler kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kazandırılan değerlerin çocukların en çok sosyal-duygusal alanlarına destek olduğu, öğretmenlerin değer öğretim yöntemleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları, değerleri telkin yöntemi ile vermeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler sınıf içi uygulamalarında görsel materyaller, drama ve hikâyelerden faydalandıklarını belirtmişler, okulun ve ailenin önemli faktörler olduğunu ifade etmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Değer, değer eğitimi, okul öncesi eğitim

Abstract

Evaluation Of Pre-School Teachers Opinions About The Values and Values Educationand Clasroom Practices of Values Education

Values education is a process that allows a person to internalize values and create a personality linked to it. Education plays a very important role in gaining values of individuals. Attitudes and value transfer in education environments constitute the basis of values education. The value acquisition process that starts in the home environment of children should be supported by the education they will receive at the school. This makes teachers views on values and methods used in value education important.

In this research, which is one of the qualitative research methods used in pre-school teachers' views on values and values education, the phenomenology model was used as a model of research. The data collection was realized by semi-structured interviews. In this research Interview forms were formed in order to collect data. The research was conducted with 10 pre-school teachers who work in Kütahya. Content analysis was used to analyze the data.

As a result of the research; Teachers state that values are attitudes and opinions that shape behaviors and give priority to respect, love, truth and spiritual values. Differences related to the classification of the values were determined. The teachers who participated in the study stated that the main aim of values education was to ensure the development of all aspects of personality and to protect the individual and society from bad attitude and behavior. Teachers stated that the values education should start at an early age, the values are not clearly stated in the preschool education program, and the teachers use methods such as observation, behavior lists, parent cooperation to determine that values are earned. It is determined that the values gained are the most supportive of the social-emotional areas of the children, that the teachers do not have enough knowledge about the value teaching methods and they try to give the values with suggestion method. Teachers stated that they benefited from visual materials, drama and stories in their classroom practices and stated that school and family are important factors.

Keywords: Pre-school education, value ,value education.

Birinci Bölüm

Giriş

Değer Tanımı

Yapılan alan yazın araştırmasında değerın farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Türk Dil Kurumunun yayınlamış olduğu Türkçe sözlüğünde değer; “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet*” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2005). İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlerde kullanılan değer kavramı valere kökünden gelmekte ve kıymetli veya güçlü olmak anlamlarında kullanıldığı ifade edilmektedir (Bilgin, 1995; Akt: Yılmaz, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirtilen tanımda; düşünme biçimini, davranışları ve olaylara verilen tepkileri belirleyen, okulun sahip olduğu özellikler olarak tanımlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Bir başka tanım ise değerın toplumsal hayatta insanların ortak olarak önemsedikleri görgül (ampirik) olgulara yüklenen anlamdır şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği, 1991). Aspin ise değeri; kişilerin ortak olarak kabul ettikleri, tercih ettikleri, eğilim gösterdiği, önemli gördüğü ve eylemde bulunduğu fikirler, alışkanlıklar, ilkeler, kurallar, nesnelere, ürünler, etkinlikler, uygulamalar, kurallar veya hükümler şeklinde tanımlamıştır (Aspin, 2007).

Değer kavramı hakkında en fazla çalışma yapan araştırmacılardan biri olan Schwartz (1994) ise değeri; “*kişinin veya diğer sosyal oluşumların hayatına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önemlilikleri farklılık gösteren durumlar üzeri arzu edilen amaçlar*” şeklinde açıklamıştır (Yılmaz, 2008). Diğer bir tanımda ise değer beklenen davranış, durum, amaç, doğru ya da üstün olan davranışın seçiminde kullanılan normlar olarak tanımlanmıştır (Schwartz ve Bilsky, 1987; Akt: Elizur ve Sagie, 1996). Değer ile ilgili genel olarak yapılan tanım ise: bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen inançlar, neyin, hangi ve nasıl davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal olduğuna ilişkin kabullerimiz, istenilen ya da tercih edilecek olanlara karşı ilgi ve

eleştirilen niteliklerin genel adı olarak tanımlamıştır (Hökeleli, 2006; Kızılcelik ve Erjem,1992; Zavolloni 1980).

Bu alanda ilk araştırmalara kaynaklık eden F.C. Sharp (1928) değerlerin toplumun ve varlığın heyecan ve tutumları ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. J. Dewey ise, 1939-1960 yılları arasında yaptığı çalışmalarda değerlerin tecrübeler sonucunda oluşan ürünler olduğunu ileri sürmektedir (Akt: Aydın, 2003).

Bu konuda en geniş araştırmaları yapan Schwartz ve Bilsky (1987) değerleri “evrensel insan gereksinimlerinin bilişsel yansımaları” olarak ifade etmişlerdir. Başka bir tanımlamaları ise; insanların yaşamlarında eylemleri seçmek, yargılamak ve insanları ve olayları değerlendirmek için kullanılan, insanların yaşamlarına rehberlik eden ilkeler şeklindedir (Knafo, Schwartz, 2004). Schwartz ve Bilsky (1987) yaptıkları çalışmalar sonucunda değerlerin bazı özelliklerini ön plana çıkartmışlardır. Bu özellikleri bir araya getirerek genel bir tanım oluşturmuşlardır. Schwartz ve Bilsky e göre değerler; bir kavram ya da inanç, istenilen davranış, davranış ve durumları yönlendiren bir olgu, değişken bir kavramdır (Akt: Devrani, 2010).

Değer konusunda birçok çalışma yapan diğer bir araştırmacı olan Rokeach (1973) değeri “*bireyin ideal davranış tarzları ya da yaşam amaçları hakkında inançları olup, davranışa farklı tarzlarda rehberlik eden çok yönlü standartlar*” olarak tanımlamaktadır (Akt: Yılmaz, 2008).

Bu tanımlamaların dışında bazı araştırmacılar da değerlerin bazı özelliklere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Rokeach’a (1973) göre değerler; davranışların yönlendirilmesi ile ilgilidirler, süreklilik gösterirler, istenilen durum ve toplumsal anlayışla ilgilidirler (Aydın, 2005).

Schwartz’a (1992) göre ise değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Değer bir kavram veya inançtır.
- Değerler istenen durumlar, sonuçlar veya davranışlarla ilişkilidir.
- Değerler durumlar üstüdür.
- Değerler davranışları ve durumları yönlendirir.
- Değerlerin önem sıralaması farklıdır (Akt: Bacanlı, 2002)

Feather (1993, 1994) ise değerlerin sahip oldukları özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır;

- Değerler, istenilen ve olması beklenen genel olgulardır.
- Değerler, bireylerin ilgi ve ihtiyaçları dışında olması gereken genel yargılardır.
- Değerler, davranışların değerlendirilmesi, düşüncelerin doğrulanması, davranışların planlanması ve uygulanmasına rehberlik eden standartlardır.
- Değerler kişilere göre değişiklik gösterir ve önem sıralamaları hayat boyunca farklılık gösterebilir.
- Değerler kişiler arasında ve gruplar arasında farklılık gösterebilir. (Hogg ve Vaughan, 1998; Akt: Aydın 2005).

Değerlerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Bilişsel boyut değeri fark etmeyi ve nasıl nerde kullanacağını kavramayı, duyuşsal boyutu değerler hakkında yargıda bulunmayı (iyi-kötü, olumlu-olumsuz, vb.), psikomotor boyutu ise değerlerin davranışlara rehberlik etmesi ve yönlendirmesi durumunu kapsamaktadır. Değerlerin davranışlara yön verebilmesi için bilişsel ve duyuşsal yönünün tamamlanması gerekmektedir (Akbaş, 2004).

Sonuç olarak değer veya değerler hakkındaki yargılar bireylerin yaşam felsefelerini ve davranışlarını şekillendirip yönlendiren bu doğrultuda hayatları boyunca amaçlarını, ideallerini ve düşünme tarzlarını şekillendiren ilkeler ve standartlardır (Rokeach, 1973).

Değerin Sınıflandırılması

Yapılan literatür araştırması sonucu birçok araştırmacının değeri farklı şekillerde sınıfladığı görülmektedir. Bunlardan bazıları şu şekilde açıklanmıştır:

Rokeach'ın değer sınıflaması

Rokeach (1973); eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar gibi değerleri Amaç Değerler (Terminal Values) ve bu amaç değerlerin kazanılması için gerekli olan nezaket, sorumluluk, vb. gibi değerleri Araç Değerler (Instrumental Values) olarak iki grup altında toplamıştır (Akt: Güngör, 1998). Amaç değerler hedeflenen ve kazanılmak istenilen asıl değerleri, Araç değerler ise bu hedefe ulaştıracak davranışlardan oluşan, her alanda 18 değerden oluşmaktadır (Sapsağlam, 2015)

Amaç Değerler: Kişisel, sosyal ve ulaşılmak istenen değerlerdir. Amaç Değerlerin odak notası birey, toplum, kişiler arası ve bireysel durumlar şeklinde açıklanmakta hayatın amacını belirleyen unsurlar olarak da ifade edilmektedir (Er, 2013).

Araç Değerler: Ahlaki ve yeterlik değerler olarak tanımlanmaktadır. Olması istenen ve tercih edilen değerlerin uygulanması şeklinde açıklanmaktadır. Bu değerler daha dar bir çerçevede bulunmaktadır. Daha çok bireysel ve kişinin kendi seçimlerinden oluşmaktadır. Başka bir ifade ile araç değerler, yeterlik ya da kendini gerçekleştirmeyle ilgilidir ve daha çok dürüstlük ve doğruluk ile ilgili olduğu görülmektedir (Er, 2013; İşcan, 2007).

Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması şu şekilde tablolaştırılabilir (Aslan, 2011):

Tablo 1

Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Amaç Değerler		Araç Değerler	
İç huzur	Aile güvenliği	Bağımsız olma	Kibarlık
Kendine saygı	Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık	Kendine hâkim olma
Mutluluk	Başarılı olma	Cesaret	Mantıklı olma
Gerçek dostluk	Bilgelik	Dürüstlük	Neşelilik
Özgürlük	Dini olgunluk	Entelektüellik	Sevecenlik
Rahat bir yaşam	Eşitlik	Geniş görüşlülük	Sorumluluk
Sosyal kabul	Gerçek dostluk	Hırslı olma	Temizlik
Ulusal güvenlik	Güzellikler dünyası	İtaatkârlık	Yardıms severlik
Zevk	Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol etme	Yaratıcılık

Schwartz'a göre değerlerin sınıflandırılması

Schwartz ve Bilsky, değerler hakkında yaptıkları araştırmalarda, insanın genel ihtiyaçları doğrultusunda farklı türlerde değerlerden bahsetmişlerdir. Bu çalışmalar sonucunda 56 değer tespit etmiş ve bu değerleri 10 farklı kategoride toplamışlardır. Bu çalışmalarını gerçekleştirmek için 44 farklı ülkede araştırmalar yapmışlardır buna göre değerleri şu şekilde sınıflandırmışlardır (Schwartz ve Bilsky 1987, 1990; Schwartz 1992):

Tablo 2

Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Tipleri	Değer Tiplerinde Yer Alan Değerler	
Öz yönelim	<ul style="list-style-type: none"> • Kendine saygılı olmak • Kendi amaçlarını sevmek • Yaratıcılık 	<ul style="list-style-type: none"> • Meraklı olmak • Özgürlük • Bağımsız olmak
Uyarılma	<ul style="list-style-type: none"> • Heyecanlı bir yaşam • Değişen bir hayat 	<ul style="list-style-type: none"> • Cesur olmak
Başarı	<ul style="list-style-type: none"> • Sözü geçen biri olmak • Hırslı olmak • Başarılı olmak 	<ul style="list-style-type: none"> • Yetkin olmak • Zeki olmak
Güvenlik	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal güvenlik • Bağımlılık duygusu • İyiliğe karşılık vermek • Toplumsal düzen 	<ul style="list-style-type: none"> • Aile güvenliği • Sağlıklı olmak • Temiz olmak
Evrenselcilik	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal adalet • Barış içinde bir dünya • Erdemli olmak • Güzel bir dünya • Çevreyi korumak 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık fikirli olmak • Eşitlik • Doğayla bütünlük • İç huzur
Uyum	<ul style="list-style-type: none"> • İtaatli olmak • Anne babaya ve yaşlılara değer vermek 	<ul style="list-style-type: none"> • Kibar olmak • Kendini denetleyebilmek
Hazcılık	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşamdan zevk almak • Zevk 	<ul style="list-style-type: none"> • İsteklerine düşkün olmak
Güç	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal güç • Zengin olmak • Otorite sahibi olmak 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal saygınlık • Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek
Gelenekselcilik	<ul style="list-style-type: none"> • Bana düşen hayatı kabullenmek • İlimli olmak • Dindar olmak 	<ul style="list-style-type: none"> • Alçak gönüllü olmak • Geleneklere saygı • Özel haklara saygı
Yardımsızlık	<ul style="list-style-type: none"> • Manevi bir yaşam • Bağışlayıcı olmak • Dürüst olmak • Yardımsızlık olmak • Sadık olmak 	<ul style="list-style-type: none"> • Sorumlu olmak • Anlamlı bir yaşam • Gerçek dostluk • Olgun sevgi

Kaynak: Schwartz, S. (1992). *Universals in the content and structure of values. Theoretical advanced and amprical test in 20 contries. Advanced in Experimental Social Psychology* (Edt: M.P. Zanna). San Diego, Academic Press (Akt.Er, 2013)

Spranger'ın değer sınıflaması

Değerler konusunda araştırma yapan Alman psikolog Edward Spranger Types of Men başlıklı kitabında değerlerin kişilerin bütün davranışları üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (Sapsağlam, 2015). Spranger, 1928 yılında değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi,

sosyal ve dini değer grupları olarak belirtilmiştir. Spranger insanları da bu altı değer tipine göre sınıflandırmıştır. Bu değer grupları daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004, Aslan, 2011. Güngör, 2000;).

Tablo 3

Spranger'in Değer Sınıflaması

Bilimsel Değer	Realiteye, bilgiye, değerlendirme ve eleştirel düşünceye önem verme olarak belirtilmektedir. Bu değerleri benimseyen kişiler eleştirel, akılcı, araştırmacı ve entelektüeldir ve keşfetmeye-gözlemlemeye ilgi duymaktadır.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olan değerlerdir. Ekonomik değerlerin yaşamda önemli yer tutması gerektiğini belirtir. Bu değerleri benimseyen bireyler yararlı olan nesnelere ilgililerdir. Maddi olarak zengin olma, pratiklik ve kullanılabilirlik ön planda olan tutumlarıdır.
Estetik Değer	Bu değeri benimseyen bireylerin simetri, uyum, şekil, ahenk ve düzen önem verdikleri belirtilir. Sanatın toplumun zorunlu bir ögesi olduğunu savunurlar.
Sosyal Değer	Bireysel ve toplumsal ilişkilerin önem kazandığı ve en önemli değerlerin insan sevgisi olduğu benimsenir. Bu değeri benimseyen bireyler nazik, sempatik, empati kurabilen ve ilişkilerinde bencil olmayan bir tutum geliştirirler.
Politik Değer	Bu değeri benimseyen bireyler için güç ve başkalarını yönetme duygularının ön plana çıktığı görülmektedir. Her şeyin üstünde şöhret, kuvvet ve etki bulunmaktadır.
Dini Değer	Bu değeri benimseyen bireyler yaşam düzenlerini ve kurallarını kendi inanç kurallarına göre şekillenmesi gerektiğini benimser. Dünya ve evreni bir bütün olarak değerlendirir ve iyi bir yaşama düzeni oluşması ile ilgilenir.

(Yazıcı, 2006)

Hodkinson'ın temel değerler sınıflaması

Hodkinson değerlerin kişilerin seçimlerine yapmış olduğu etkinin bilişsel boyutunu ortaya koymak için yapmış olduğu çalışmalar sonucunda temel değerler tipi kuramını oluşturmuştur. Bu kuram Değerler Paradigması olarak da adlandırılmaktadır. Hodkinson bu kuramında değerleri üç kategoriye ayırmıştır. Transrasyonel (tip1) değerler prensipleri, Rasyonel (tip2a) değerler kişilerin doğruyu algılayış ve değerlendirme biçimlerini, tip 2b rasyonel değerler kişilerin algılarının ve sonuçların değerlendirilmesi olarak kategorize edilmektedir (Hodkinson, 2002; Law, Walker ve Dimmock, 2003).

Beck'in değer sınıflaması

Değer sınıflandırılması hakkında yapılan bir başka çalışmaya kaynaklık eden Beck değerin zaman içerisinde ve farklı durumlarda değişkenlik gösterdiği fakat evrensel değerler seti üzerinde temellendirdiği görülmektedir. Beck'e göre değerler değişmez ve mutlak değildir hem araç hem de amaç olarak kullanılan bir olgudur. Beck değerleri beş kategori altında sınıflamıştır. Bu gruplar; temel insani değerler (sağlık, mutluluk, dostluk, vb.), ahlaki değerler (cesaret, sorumluluk, vb.), sosyal ve politik değerler (hoşgörü, sadakat, vb.), spesifik değerler (yüksekokul diploması, araba, vb.) ve ara değerler (barınma, formda olma vb.) olarak belirtilmiştir (Akt. Woert, 2000).

Graves'in değer sınıflaması

Graves kişilerin gelişimlerinin psikolojik değişimler doğrultusunda olduğunu öne sürmektedir. Kişinin gelişimi sosyalleşmesine, fırsatlara ve rendiklerini nasıl içselleştirip davranış haline getirdiği ile ilgili olduğuna bağlı olduğunu ifade etmiştir. Graves sınıflandırmasını 7 düzey şeklinde açıklamıştır. Bunlar; tepki gösterici, kabile tarzı, benmerkezci, konformist, materyalist, toplum merkezli, varoluşcudur. Graves'in yapmış olduğu çalışmalar sonucunda oluşturduğu değerler hiyerarşisi Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisiyle benzerlikler göstermektedir. Ortaya koyduğu çalışmada yapısal olarak her iki hiyerarşide de üst düzeye ulaşabilmek için alt düzey ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir (Sağnak, 2004).

Diğer değer sınıflamaları

Allport, Vernon ve Lindzey (1960) geliştirilebilir bir temel değer grubu oluşturmuşlardır. Bu doğrultuda 6 farklı değer türünden bahsetmektedirler; Teorik, Sosyal, Politik, Dini, Estetik ve Ekonomik. Bu değer türleri doğrultusunda 6 farklı kişilik türü olduğunu ileri sürmektedirler (Forest, 1973).

Cohen de geliştirdiği kategorizasyonda değeri, içsel (intrinsic), dışsal (extrinsic), ahlaki (moral), kişisel (personal) ve bilgiye dayalı (epistemic) değerler seklinde bir sınıflama oluşturmaktadır (Akbaba-Altun 2003; Echter vd. 1998).

Değerler toplumsal bağlamda, toplumsal değerler; bireysel bağlamda, bireysel değerler; kk grup bağlamında ise aile değerleri olarak sınıflandırılabilir.

Bazı araştırmacılar buna ek olarak ulusal ve evrensel değerleri de eklemektedir (Akbaba-Altun 2003; Echter vd. 1998).

Çağlar'a göre değerler şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Çağlar, 2005):

- **Ekonomik değerler:** Nesnel olguların diğerlerine göre değişim gücüdür. Ucuz, pahalı vb.
- **Ahlaki değerler:** İnsan davranışlarını iyi kötü leğine göre sınıflayan ve sosyal ilişkilerde iyiyi ifade eden değerlerdir. Dürüstlük, bencillik vb.
- **Toplumsal değerler:** Nesnelere veya olayların toplumca önem arz eden özellikleridir. Aile, eğitim vb.
- **Mantık değerler:** Kurulan mantıksal yapılarda ve mantık dilinde doğru olan değerlerdir.
- **Estetik değerler:** Gzeli ifade eden değerlerdir.
- **Psikolojik değerler:** Bilişsel veya öznel açıdan, psikolojik nesne ve olayların önem taşıyan nitelikler, şeklindeyir.

Çağlar (2005), değerlerin farklı yaklaşımlar ışığında; bir amaca yönelik olma açısından *Araçsal Değerler*, bir şeyi yapabilmekte iyi olma açısından *Teknik Değerler*, bir bütünün parçası olarak iyi olma açısından *Katkısal Değerler* ve her birlikte bir bütün olarak iyi olma açısından *Sonul Değerler* olarak da sınıflandırma yapılabileceğini düşünmektedir.

Değer Eğitimi

Bireyin sosyalleşmesinde, topluma uyum sağlamasında, dünyanın barış ve huzur dolu bir yer olmasını sağlamada değerler temel-esas olarak alınmaktadır (Uyanık, Balat, 2007).

İnsan fiziksel bir çevrede doğup bu çevreye uyum sağladığı kadar; aynı zamanda da ahlaki değerlerden oluşan ve kültürel bir çevrede doğup bu çevreye uyum sağlamaktadır (Akbaş, 2004). Değerler daha çok rol öğrenme şeklinde bir sosyal öğrenmedir (Güngör, 1998). Çocuklar kişilik gelişimlerinin büyük oranda gerçekleştiği ilk beş yaşlarında ailelerin yanındadırlar. Bu nedenle, ailenin verdiği her türlü eğitimin çocuğun kişilik gelişimine büyük etkisi olacaktır. Bu yıllarda ailede verilen değer eğitimi, çocuğun ileriki yaşlarında iyi bir vatandaş olma bilincine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda değer eğitiminin ailede başladığı söylenebilir (Ekşi ve Dilmaç, 2007). Saygı, sorumluluk, işbirliği, doğruluk veya

yardımseverlik gibi temel değerlerin öğretiminin ailede başladığı çok açıktır. Çocuklar ilk olarak ailelerini, anne ve babalarını örnek alır ve taklit ederler. Aile bireyleri çocuklar için değerleri öğrenecekleri modellerdir (Uyanık Bolat, 2007). Değerler eğitimin amacı kişinin değerleri içselleştirip ona bağlı bir kişilik oluşturmasıdır. Bireylerin değerleri içselleştirmesinde eğitim çok önemli bir rol oynamaktadır. Bireyin eğitim alması birçok alanda hâkimiyet kurmasını sağlayacaktır. Bu durum aile ortamının önemini daha çok arttırmaktadır (Aydın, 2010). Temel değerlerin kazandırılması eğitimin toplumsal işlevleri arasındadır. Çünkü her yönden iyi yetişmiş bireyler yoluyla iyi ve sağlıklı bir toplum oluşturulabilmektedir. Değerlerin öğretimi yoluyla bireyler yaşadıkları topluma uyum sağlar, toplumsal ilişkileri düzenlenir ve en önemlisi de toplumu oluşturan bireyler arasında sosyal bir doku oluşarak o toplumun sürekliliği sağlanabilir. Bireyin veya toplumsal iyi oluşun kaynağı olarak düşünüldüğünde değerlerin öğretiminin bir plan ve program dâhilinde yürütülmesi önem kazanmaktadır. Bu anlamda değerlerin öğretimi sürecinde okullara da büyük iş düşmektedir (Şahin, 2010).

Kirschenbaum'a (1995) göre eğitim ortamlarında oluşturulan tutum ve değer aktarımı değerler eğitimin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda değerler eğitiminin iki hedefinden söz edilmektedir. Bu hedeflerden biri bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları ve yaşadıkları her türlü duygunun sonucunda doyum ve başarı duygusuna ulaşip yaşamlarından memnun olmak ve daha ilkeli bir yaşam sürmek olarak açıklamaktadır. Değerler eğitiminin ikinci hedefinin ise kişinin hem kendi hem toplumun iyiliğini, mutluluğunu istemesi, yaşam ve hür olma değerlerini desteklemesi şeklinde açıklamıştır (Akbaş, 2004).

Nyberg (1990) ise değer öğretiminin eğitiminin hayatı devam ettirme ve gelişmek olmak üzere iki amacının olduğunu belirtmektedir. Çocuklar hayata başladıkları andan itibaren buldukları toplumun değerleri ile büyümektedirler. Bu süreç içerisinde çocuklara verilecek değerler o toplumun ve bireyin özellikleri dikkate alınarak bir sistem içerisinde verilmelidir. Değerlerin örnek olunarak yani yaşantı yoluyla kazandırılması çocukların değerleri anlamlandırmasında daha etkili olmaktadır (Çağlar, 2005). Aydın (2010) değerler eğitiminin amacını, *'Çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu*

kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır .' şeklinde açıklamaktadır. Bu doğrultuda çocuklara doğru bilgiler verilmeli olumlu yönlerin geliştirilmesi sağlanarak onlarda yüksek fikirler gelişmesi sağlanmalıdır.

Dilmaç (2002) değerler eğitiminin amaçlarına ulaşması için bazı kriterlerin önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu kriterler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Değerler verilirken birçok uyaran ve materyal geliştirilmelidir,
- Bu materyallerin kullanılması ve uygulanması için eğitimli bireyler olması gerekmektedir,
- Değerleri kazandırabilmek için değişik teori ve yöntem çalışmaları yapılmalıdır,
- Farklı konularda farklı değer tanımları yapılmalıdır,
- Değer eğitiminde iş birliği yapılmalıdır,
- Değer eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır,
- Değer eğitimi verecek kişi bu işi tamamen uygulayabilmelidir.

Aydın'a (2010) göre ise değer eğitiminde dikkat edilmesi gerekenler şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Öğretilecek olan değer öncelikle net bir şekilde açıklanmalı, kavram net bir şekilde kavratılmalı ve diğer kavramlardan ayırt edilmesi sağlatılarak kişilerin içselleştirmesi sağlanmalıdır.
2. Değer açıklanırken o değeri sergileyen somut davranışlar gösterilmelidir.
3. Öğretilecek değer kişinin yaşamında neyi değiştirip değiştirmeyeceği somut bir şekilde ortaya konulmalı ve örneklenmelidir.
4. Değerler tanıtılırken kullanılan dile dikkat edilmeli dolaylı anlatım yolu seçilmelidir.
5. Değerler hakkında öğrencilerin beyin fırtınası yapmasına imkan verilmelidir.
6. Öğrencilerin değerleri örneklendirmeleri istemek o değeri içselleştirmelerini kolaylaştırmaktadır.
7. Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir.

8. Öğrencilerin değerler hakkında yazılı kaynak araştırması yapması istenilebilir.
9. Ödül ve ceza verirken adaletle hareket edilmelidir.

Değerler eğitiminde diğer ders öğretim yöntemlerinin hepsi kullanılabilir gibi eğitsel oyun, işbirliği, çoklu zeka, drama gibi yöntemlerin daha etkili olduğu belirtilmektedir (Aydın, 2010). Çocukların veya öğrencilerin doğru davranışlar edinmesini amaçlayan değer eğitiminde empati becerisinin geliştirilmesi evrensel değerlerin daha kolay kazanılması için kullanılacak yöntemlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Bridge, 2003).

Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değer eğitimi yaklaşımlarını ilk olarak Superka 1973 yılında yazmış olduğu doktora tezinde formüle etmiştir. Bu doğrultuda beş farklı değer eğitimi yaklaşımından bahsetmiştir. Bu yaklaşımlar; Telkin etme, ahlaki gelişim, analiz, aydınlatma/belirginleştirme ve eylem/davranış öğrenme şeklindedir (Superka et. al 1976).

Naylor ve Diem (1987) değerler eğitiminde değer telkini, değer açıklama, değer analizi, ahlaki ikilem olmak üzere dört yaklaşımdan bahsetmektedirler (Akt: Sapsağlam, 2015). Değerler ve değerler öğretimi ile ilgili literatüre baktığımızda, değerler öğretimi ile ilgili farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar karşılaşılan farklı adlandırmaları ile birlikte şu şekildedir:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı- Değer Telkini,
2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı-Değer Aydınlatma – Değer Açıklama,
3. Değer Analizi Yaklaşımı,
4. Normatif ve Uygulamalı Etik- Ahlaki Muhakeme
5. Eylem Davranış Öğrenme- Davranış Değiştirme

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı-değer telkini

Bu yaklaşım değer öğretiminde en çok uygulanan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım 1970’de Blanchette ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Akt: Er, 2013). Bu yaklaşımda kazandırılmak istenen değer yetişkinler tarafından doğrudan çocuklara söylenir ve çocukların bu değeri

öğrenmeleri sağlanır. Kazandırılmak istenen değer; etkinlikler, yaşantılar, hikâyeler ve tarihsel kurgular yoluyla çocuğa sunulur neyin iyi ya da kötü olduğu söylenir. Bu yaklaşımın etkili olması için davranış değiştirme yöntemi ile uygulanabileceği belirtilir. Öğrenci kazandırılan değere uygun olan davranışı sergilediğinde ödüllendirilir (Öztürk ve diğ., 2006).

İstendik değerlerin kazandırılması için en çok kullanılan yöntemlerden biri olan değerlerin doğrudan öğretiminde kazandırılacak değerler belirlenir, sistemli etkinlikler yoluyla değerler kazandırılmaya çalışılır (Doğanay, 2007).

Superka değerlerin öğretiminde uygulanan telkin yaklaşımı için bir öğretim modeli geliştirmiştir. Superka tarafından geliştirilen bu modelde uygulanacak basamaklar şu şekildedir:

- a. Telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme,
- b. Değer seviyelerini belirleme,
- c. Davranışsal amaçları belirleme,
- d. Uygun metotları seçme,
- e. Metotları uygulama,
- f. Sonuçları değerlendirme (Superka, 1976, Akt: Whitney, 1986).

Joyce ve Weil (1972) ve Superka (1975) bu yaklaşımda kullanılabilir bazı yöntemler belirlemişlerdir. Bu yöntemler şu şekilde sıralanabilir;

- Örneklendirme,
- Anlatma-açıklama,
- Yönlendirme,
- Olumlu olumsuz destek,
- Model olma.

Bu yöntemlerin hepsi bir arada veya ayrı ayrı herhangi bir değeri öğretmede kullanılabilir. Bu yaklaşımda en çok kullanılan yöntem açıklama yöntemidir. Öğretmen değeri açıklayarak veya o değer hakkında ipuçları vererek çocukların o değeri neden kazanması gerektiğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Öğretmen ayrıca çevreyi veya öğrencilerin edinecekleri deneyimleri yönlendirebilir. Drama, oyunlar ve simülasyon gibi teknikler kullanılmaktadır. Telkinde en çok kullanılan ve Superka'ya göre en etkili yöntem olumlu ve olumsuz

destektir. Bu yöntem öğretmenin değere uygun davranış sergileyen öğrencileri övmesi (olumlu destek), verilen değere uygun davranmayan öğrencileri cezalandırması (olumsuz destek) gibi eylemleri kapsamaktadır (Kupchenko ve Parsons,1987).

Öztürk bu yaklaşımın uygulamasında belirli bir sıra takip edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu sıralama şu şekildedir:

- Amaç belirlenmeli,
- Ölçütün ne olduğu belirtilmeli,
- Davranışları pekiştirici yöntem kullanılmalı,
- Tartışmadan kaçınarak yöntem uygulanmalı,
- Değerlendirmesi yapılarak gerektiğinde tekrarlama yapılmalıdır (Öztürk ve diğ., 2006).

Daha önce de belirtildiği gibi bu yaklaşım en geleneksel yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirlenen değerlerin öğrencilere aktarılması için o değerlerle ilgili kitaplar okunabilir ya da sınıf içi tartışmalarla verilmek istenen değere vurgu yaparak öğrencilerin değerleri kazanmasına yardımcı olunabilir (Edgington, 2002).

Telkin yönteminde uygulan davranış değiştirme yöntemi B.F Skinner tarafından klasik koşullanmanın etkisiyle kişilerin davranışlarını düzenlemek veya değiştirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem ile kazandırılmak istenen değere uygun davranış geliştirilmesi için sistematik olarak bazı aşamaların takip edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu aşamalar; amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, uygulanacak yöntemi seçme, seçilen yöntemin uygulanması, seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etme şeklinde sıralanmaktadır (Akt: Dilmaç ve Ekşi, 2007).

Değerlerin açıklanması-değer belirginleştirme

Değer belirginleştirme yaklaşımı değerler öğretiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu yaklaşım John Dewey ve Hümanistik kuramdan ilham alınarak, Louis Raths, Merrill Harmin, Howard Kirchenbaum ve Sidney Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiş bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Thomas, 1992 , Hunt, 1981;Akt: Dilmaç ve Ekşi, 2007). Sidney Simon ve

arkadaşları telkin yaklaşımının önemini kaybettiği, davranış geliştirmede dış etkenlerin (televizyon, yazılı basın, akran grupları, sanat dünyası vb.) rol almaya başladığı ve kişilerin değerlerinin farkına varamadıkları tespitinden yola çıkarak bu yöntemi geliştirmişlerdir (Simon et. al., 1972; Akt: Er, 2013). Bu yaklaşımın öncüleri kişilerin sahip oldukları değerleri net bir şekilde anlayamayacakları düşüncesinden yola çıkarak bu yöntemi geliştirmişlerdir (Welton ve Mallan, 1999). Bu yaklaşımda bireyler değer kazanımlarında yaşamlarında neyin önemli olduğunu, seçenekleri ve olabilecek sonuçları değerlendirerek kendisinin bağımsız bir karar vermesini sağlamayı temel edinmiştir (Gültekin, 2007). Öğrencilere kendi değer sistemlerini oluşturmaya yardımcı olmayı hedefleyen bu yaklaşım değer anlamından çok oluşma süreci ile ilgilenmiştir (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972).

Aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımı çerçevesi içinde, bireyin toplum ve çevre ile etkileşimi başlatılır. İçsel faktörlerden çok dışsal faktörler insan davranışının temel belirleyicileri olarak görünür. Birey, kendi gereksinimlerini karşılamak için çevreyi değiştirmede özgürdür; bunu başarmak için kişi, mantıksal ve duygusal süreci, farkında olduğu ve olmadığı duygular ile akıl ve beden işlevleri dahil olmak üzere, sahip olduğu her kaynağı kullanmalıdır (Superka et. al., 1976). Aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımının diğer temel kuramcıları da, “değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci” kavramıyla bağlantılı olarak, buna yakın olan görüşlerini ifade etmişlerdir. Kısaca kişinin seçimler yapması, seçimleriyle kendi farkındalığını geliştirmesi ve böylece kendini gerçekleştirmeye doğru ilerlemesi söz konusudur (Maslow, 1968; Moustakas, 1971).

Açıklama yaklaşımının temel amaçları Simon (1966) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır (Kupchenko ve Parsons, 1987):

1. Değer açıklama öğrencilerin “daha amaçlı olmalarına” yardım eder. Ne istediğini bilen öğrenciler, faydalı görünmeyen uğraşlar üzerinde boşuna vakit harcamayacaklardır.
2. Değer açıklama öğrencileri “daha amaçlı üretici olmalarına” yardım eder. Öğrenciler ne istediklerini bildikleri zaman, bütün enerjilerini bu amaçlara ulaşmaya yönlendirirler.
3. Değer açıklama öğrencileri “eleştirel düşüncelerini şekillendirmeye” yardım eder. Değerlerini açıklayan öğrenciler neyin iyi, güzel ve doğru

olduğuna dair daha büyük bir resme sahip ve neyin yanlış olduğunu bilen olarak görülür.

4. Değer açıklama öğrencileri “diğerleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarına yardım eder.

Gültekin (2007) bu yaklaşımda temelde üç adım ve bunların içinde de farklı etkinliklerin olduğu aşamaların bulunduğunu ve şu şekilde sıralandığını belirtmektedir. Bunlar:

1. Seçme; çocukların seçimleri bağımsız yapmalarına özendirme, seçim durumunda farklı alternatifler sunma ve her alternatifin olası sonuçlarını muhakeme etmesini sağlamak,
2. Ödüllendirme; çocuklara hangi durumun ödüllendirildiği hakkında düşünmelerini sağlamak, alternatif durumları başkalarının onayına sunmak,
3. Davranma; çocukların seçimleri ile tutarlı olmasına rehberlik etme ve davranışı yaşamına yansıtması için destek olma.

Kirschenbaum’a (1992) göre, değer açıklama yaklaşımları dört ana adımı içermektedir. İlk adımda, değerle ilgili veya ahlaki problemle ilgili konu seçilir. İkinci adımda, öğretmen veya grup lideri olan kişi öğrencilerin veya katılımcıların seçilen konu ile ilgili düşünmeleri için bir soru sorar. Üçüncü adımda, öğretmen veya grup lideri olan kişi psikolojik güven atmosferi oluşturarak her bireyin görüşünün saygıya değer olduğunu temin eder. Son adımda ise öğretmen veya grup lideri olan kişi öğrencileri veya katılımcıları kendi duygularını anlama, alternatif görüşleri inceleme ve dikkate alma, özgürce seçme, kendi görüşünü destekleyen konuşma yapma ve kendi inançlarına uygun yaşamayı içeren “değerleme becerilerini” kullanmaları doğrultusuna teşvikte bulunur (Bacanlı, 2006).

Değerleri aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımlarında değer verme sürecinin nasıl kolaylaştırılabileceği ile ilgili stratejiler oluşturulmuştur. Bu stratejilerden bazıları şunlardır:

- Değerleri oylama; bu strateji ile öğrencilerin bakış açıları ve duruşları belirlenir,
- Değerleri sıralama; bu strateji ile öğrencilerin alternatifler arsında yapmış oldukları seçimler ortaya çıkarılır,

- Değerler arasında seçim yapmaya zorlama,
- Değerlerin sürekliliği,
- Tamamen katılıyorum/tamamen katılmıyorum stratejisi,
- Değerleri kamçılama; düşünmeyi sağlamak için ortam hazırlama,
- Cümle tamamlama,
- Otobiyografik anketler,
- Resimleri adlandırma,
- Eleştirel okuma çalışmaları yaptırma (Kirschenbaum et. al., 1972).

Bu stratejiler öğrencilerin değer edinme süreçlerine katkı sağlayarak öğrencinin değerleri aydınlatmasında yardımcı olur (UNESCO Apnieve Source Book, 2002).

Öğretmenlerin öğrencilerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına rehberlik eden bu yöntemle öğrencilere kendi davranış kalıplarını ve değerlerini belirginleştirmede hem mantık hem de duygusal farkındalıklarını kullanmaları sağlanır (Kupchenko ve Parsons, 1987). Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, öğrencilerin bilinçli bir şekilde seçim ve değerlendirmelerini geliştirebilecekleri ortamlar oluşturmaktır (Akbaş, 2006). Ayrıca bu yaklaşımda öğretmenin en önemli görevi rehberlik etmektedir. Bu süreçte öğretmen emredici ve yöneltici bir tutumdan uzak, değerleri öğretme ve empoze etmenin yerine sadece onları açıklamaya çalışmaktadır (Bacanlı, 2006).

Değer açıklama yaklaşımında kullanılan yöntemler büyük-küçük grup tartışmalarını; bireysel ve grup çalışmalarını, varsayıma dayanan, yapay ve gerçek ikilemleri, duyarlılık ve dinleme tekniklerini, şarkılar ve sanat çalışmalarını; oyunlar ve benzetimleri; kişisel dergi ve röportajları, öz-değerlendirme çalışmalarını kapsamaktadır. Brimi (2008) bu yaklaşımda öğretmenin gerçek olmayan durumlar sunması ve öğrencilerin bu durumlarda ortaya çıkabilecek davranışları değerlendirmesi, tartışması ve karar vermesi oldukça önemli bir unsurdur.

Değer verme süreci içerisinde eğitimciler için bazı doğurgular ortaya konmuştur. Süreç içerisinde, iyi niyetlerle olsa bile, değerler zorla kabul ettirilemez. Eğer öğrenciler belirtilen değerleri istemezler ya da kabul etmezlerse, gerçek bir bütünleşme ve içselleştirme gerçekleştirilemez. Eğitimciler, kendi değerlerini

öğrencilere empoze edebilirler, bunda başarılı da olabilirler; ancak öğrenciler öğrenme ortamı dışına çıktıklarında kendi değerlerine göre yaşarlar. Bu nedenle, değer verme ile ilgilenme, eğitimcinin diğerlerine saygı duymayı öğrenmesini gerektirmektedir. Saygı ortamı oluşturulduğunda, öğrenciler hoşgörü eğilimini benimserler. Değerler, paylaşılabilir, tartışılabilir; ancak empoze edilemez. Her birey, yaşamında kendi seçimleri doğrultusunda doğru olana inanır. Bir değer verme süreci bağlamında ders, yaşamın kendisi hakkındadır, öğrenci ve eğitimciyi ilgilendiren konular hakkındadır. Eğitimciler, cevabı olmayan birçok soru olduğunu kabul etmekten çekinmemeli, öğrencilerle birlikte bu soruların cevaplarını araştırmalıdır. Bu süreçte, öğrenci daha bilinçli ve sorumlu olarak var olabilecektir. Bu yaklaşımda öğrenci, daha eleştirel, bağımsız, kendi içsel durumlarına ayak uyduran ve kendi şartları hakkında bir şeyler yapmayı daha da güçlendiren bir duruma gelir (UNESCO Apnieve Source Book, 2002).

Kirschenbaum (2000), değerleri aydınlatma/belirginleştirmeye ilişkin, anne-babaların ve öğretmenlerin, çocukların kendilerinin belirlediği seçeneklerden farklı ya da zayıf seçenekleri seçmelerinden korktuklarını; yani aileler ve öğretmenlerin, çocuklarına bu fırsatı vermeye hazır olmadığını ifade etmiştir. Bu durum da, bu yaklaşımın kullanıldığı öğretim sürecinde aşılması gereken engellerden biri olarak görülmektedir.

Değerlerin araştırılması-değer analizi

Değer analizi yaklaşımı kişinin kendi değerlerini oluşturmasına ve bazı yaşamsal yetileri edinmesini sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Akbaş, 2004). Değer analizinde sorunlar üzerinde akılcı ve mantıklı düşünme önemlidir. Öğrencilerden, duygusal etkilerden kaçınarak sistematik bir şekilde probleme yaklaşması, çözüme yönelik düşüncelerini ifade etmesi değerlendirmesi ve sonuca ulaşması beklenir (Naylor ve Diem, 1987).

Değer eğitiminde analiz yaklaşımının temel mantığı öğrencilerin değer konularını çözmeye mantıksal düşünmeyi geliştirme ve bilimsel araştırma ilkelerini kullanmaya yardımcı olma bulunmaktadır. Ayrıca değer analizi toplumdaki değer çatışmalarına cevap olarak öğrencilerin kendi değerlerini geliştirmelerine yardım etmeye çalışır (Kupchenko ve Parsons, 1987).

Bu yaklaşımda öğrencilerin öğrenecekleri değerler başkaları tarafından sunulan veya önerilen değerler değildir. Öğrenciler, öğrenecekleri değerleri muhakeme ve akıl yürütme süreci sonucunda kendileri seçmektedir (Dilmaç, 2007).

Coombs ve Meux'a (1971) göre; bu amaçlara ulaşmak için, uygulanacak altı adımdan oluşan karar verme süreçleri kullanılmaktadır. Bu süreçler şu şekilde sıralanmaktadır (Akt: Bacanlı, 2006):

1. Değer sorusunu belirleyip açıklığa kavuşturma,
2. Olguları birleştirme,
3. Olguları değerlendirme,
4. Olguları açıklığa kavuşturma,
5. Değerle ilgili geçici bir karara varma,
6. Karardaki değer kuralını sınama.

Değere karar vermenin temelinde rasyonel ve mantıksal bir yaklaşımın kullanımı bulunmaktadır. Öğrenciler seçenekleri ve bunların olabilecek tüm sonuçlarını incelemektedirler. Bir değer karar verme ile karşılaştıklarında, sadece kararlarını vermede değil ayrıca onları doğrulamada da muhakeme ve karar verme becerilerini kullanmaktadırlar.

Öğretmenlerin desteği ile öğrenciler şu aşamaları takip ederler:

1. Değerlerin konusunu tanımlama.
2. Değerlerin sorusunu açıklama.
3. Kanıtları toplama ve düzenleme.
4. Kanıtların doğruluğunu ve değerlerin konusu ile ilişkisini değerlendirme.
5. Potansiyel çözümleri tanımlama.
6. Her çözümün olası sonuçlarını düşünme.
7. Alternatifler arasından seçim yapma
8. Uygun davranışı sergileme (Welton ve Mallan, 1999), (Akt: Edgington, 2002).

Bu doğrultuda, telkin etme yaklaşımı, genellikle, dış etkilere; aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımı hangi değerlerin olumlu, hangi değerlerin olumsuz olduğuna karar veren insan organizmasının aklına, analiz yaklaşımı mantıksal ve ampirik sürece dayanır sonucuna ulaşılabilir (Raths et. al., 1966).

Normatif ve uygulamalı etik (ahlaki mukakeme)

Ahlaki gelişim yaklaşımının temel varsayımı, öğrencilerin üst muhakeme düzeyine çekilmesi olarak belirtilmektedir. Bir öğrenciye davranış biçimine veya buna karşı tartışmalar sunulduğunda, tartışmanın düzeyi onun etkisini belirlemektedir (Kupchenko ve Parsons, 1987).

Ahlaki gelişim yaklaşımının esas amacı öğrencilerin daha üst düzeydeki öğretim materyalleri ve diğer öğrenciler ile karşı karşıya kalması ve etkileşimde bulunması için durumlar oluşturmaktır. Böylelikle öğrencilerin ahlaki gelişimin daha üst düzeylerine çıkmaları umulmaktadır (Kupchenko ve Parsons, 1987). Akbaş'a (2006) göre tüm okul seviyelerinde kullanılabilen bu yaklaşımın temel amacı, öğretmenin, öğrencilerin kendi davranışlarına yön verecek ahlaki ilkeleri geliştirmelerine rehberlik etmesidir. Öğrencilerin yaptıkları değerlendirmelerde kullanılan dayanaklar, onların ahlaki gelişimleri hakkında bilgi vermektedir. Asıl önemli olan ise; öğrencilerin ulaştığı çözümler değil, o çözüme nasıl ulaştığıdır (Akbaş, 2006).

Ahlaki gelişim tekniği genellikle, varsayıma veya gerçeklere dayanan, sonradan küçük gruplarda tartışılan değer ikilemi hikâyeleri sunularak kullanılmaktadır. Öğrencilere daha üst seviyeye, daha gelişmiş ahlaki düşünceye götüren varsayımsal tartışmalar içerisinde alternatif görüşler sunulmaktadır. Bir ikilemin uygun olmasını sağlayan üç kritik değişkenin bulunduğu belirtilmektedir (Gailbraith ve Jones, 1975; Huitt, 2004; Akt: Kılıç Şahin, 2010). Bunlar;

- Hikâye, “düşünme için birkaç önemli ahlaki noktayı” ve “duruma uygun yanıtlar hakkında öğrenciler arasında fikir farklılıklarını” içeren “ana karakter için gerçek bir çatışma” sunmalıdır.
- Tartışmanın ahlaki muhakeme üzerinde odaklanmasına yardım eden bir lider.
- Öğrencilerin kendi ahlaki muhakemelerini özgürce ifade etmelerine teşvik eden bir sınıf iklimi.

Kohlberg (1976) ahlaki ikilem konularının on evrensel ahlaki konuyu merkeze alması gerektiğini söylemiştir. Bunlar; ceza, mülkiyet, sevgi rolleri ve konuları, otorite rolleri ve konuları, kanun, yaşam, özgürlük, yaygın adalet, doğruluk, cinsiyet olarak belirtilmektedir. (Kupchenko ve Parsons, 1987).

Ahlaki ikilemler rol oynama, skeçler ve benzetimler şeklinde sunulsa da, ahlaki ikilemleri sunmada en sık kullanılan teknik sınıf tartışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tartışmalar boyunca, öğretmen, öğrencileri diğerlerinin muhakemelerini yorumlamaları ve sorgulamaları için teşvik eder. Asıl odak noktası yapılan seçimlerden ziyade, öğrencilerin muhakemeleridir. Kohlberg sınıfta ahlaki ikilemlerin tartışılmasına rehberlik etmede önemli olan birkaç şartı şu şekilde belirlemiştir:

1. Çocuğun yaptığı ahlaki yargılamanın anlamını anlama.
2. Öğrencileri, kendi düşüncelerinin bir düzey üstünde muhakeme yapmaları ile karşı karşıya bırakmak.
3. Öğrencileri, gerçek ahlaki çatışmalar ve fikir uyuşmazlıklarını ortaya çıkaran sorunlu durumlar ile karşı karşıya bırakmak (Öğrencilerin mevcut ahlak yapıları için çelişki ve sorunları ortaya çıkarma şu anki düzeyinden memnun olmayan öğrenciye yol gösterecektir).
4. Açık bir tarzda çatışan ahlaki görüşlerin karşılaştırıldığı bir değişim ve diyalog atmosferi yaratmak (Öğretmenin buradaki görevi, öğrencilerin kendi düşünce yollarındaki tutarsızlık ve yetersizlikleri görmelerine ve böyle tutarsızlık ve yetersizlikleri çözmeleri için yollar bulmalarına yardım etmektir) (Kohlberg ve Turiel, 1971; Akt: Kılıç Şahin, 2010).

Ahlaki gelişim yaklaşımında öğrencinin rolü; sınıf çevresine aktif olarak dahil olan, kararlar veren, fikirlerini belirten aktif öğrenenlerdir. Öğretmenin rolü ise; öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrencinin kendi diyaloglarını geliştirecek aktiviteleri başlatmaktır. Öğretmen planlanmış aktiviteler ile sınıfa girer ve daha büyük ahlaki gelişim sağlayacak diyaloglara teşvik eder (Kupchenko ve Parsons, 1987). Öğretmen bu süreçte, öğrencilerin seçimleri veya kararları ile ilgili veya seçimleri şekillendiren değerlerle ilgili yargılarını dile getirmez (Edgington, 2002).

Upright (2002), sınıf ortamında izlenecek ahlaki ikilem süreci için dokuz aşama önermektedir. Bu aşamalar şunlardır: Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek, uygun bir hikâyeye seçmek, ısınma alıştırmaları, sunum, sorular sorma, grup çalışması, hikayeyi genişletme, kapanış etkinlikleri ve cevapların kaydedilmesi (İşcan, 2007).

Eylem/davranış öğrenme yaklaşımı

Bu yaklaşımda hem sınıf içi hem de sınıf dışı eylemde bulunulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Huitt, 2004). Hem analiz hem de belirginleştirme yaklaşımında kullanılan birçok öğretim metodu, davranış öğrenme yaklaşımında da bulunmaktadır, ancak sadece davranış öğrenme yaklaşımına özgü iki teknik; okuldaki ve toplumdaki kişisel ve grup hareketlerini bağlantı kurma fırsatları sağlayan grup organizasyonları ile kişilerarası ilişkiler ve hareket projelerindeki beceri uygulamasıdır (Superka et. al., 1976).

Karakter Eğitimi

Literatürde zaman zaman değerler eğitimi ile eş anlamlı olarak kullanılsa da, karakter eğitimi aslında değer eğitiminin yaklaşımlarından biridir (Yazıcı, 2007).

Karakter kavramı bireyler ve toplumlar tarafından önemsenen ve bireylerin sahip olması gereken özellikler olarak bilinmektedir. Yapılan literatür çalışmalarında da karakterin bazı tanımlarına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda karakteri; insan iradesinin sabit ve istikrarlı bir hale gelmesi değerlerin organize edilmişmiş hali bireyin sahip olduğu tüm alışkanlar şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Kanad, 1951; Kerschentsteiner, 1954; Lickona,1992).

Karakter eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkânı sağlayan bilgi beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Ryan ve Bohlin, 1999). Karakter eğitimi, genel olarak, *Ahlakî Muhakeme/Bilişsel Gelişim, Sosyal ve Duyuşsal Öğrenme, Ahlak/Erdem Eğitimi, Yaşam Becerileri, Vatandaşlık, Sosyal Sorumluluk, Uyuşturucu Madde Kullanımı, Şiddet Önleme, Çatışma Çözme* ve benzeri eğitimlerin Şemsiye kavramı olarak kullanılmaktadır (CEP).

Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi ve Önemi

Bireylerin birey olma yolunda en kritik dönem olan okul öncesi dönem değerlerin kazanılması açısından da kritik bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerlerin kazanılma süreci çocukluk döneminde başlayıp ilerleyen dönemlerde artış bazen de kazanılan değerler arasında çatışma oluşturarak gelişimini devam ettirmektedir. İleriki dönemlerde yaşanan çatışmaların sonucunda birey hangi değerlerin daha önemli olduğunu seçmektedir. Bu seçim sürecinde ailenin, aile

çevresinin ve içinde yaşanan toplumun kültürünün de önemli rol oynadığı bilinmektedir (Silah, 2000).

Değerlere ilişkin edinilen tüm bilgiler yaşam boyu etkisini sürdürmekte ve bu kazanım süreci erken yaşlarda başlayıp ergenlik sürecinin sonuna kadar devam etmektedir. Bu dönemden sonra değişimler oluşabilmekte fakat temeller oluşmuş bulunmaktadır (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009). Değerleri kazanmada okul öncesi eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemde çocukların sosyal becerilerini geliştirmek oldukça önemli bir olgudur. Ev ortamında başlayan değer edinim süreci okulda alacağı eğitim ile desteklenmeli ve kalıcılığı sağlanmalıdır (Aydın,2010)

Okulöncesi dönemde çocuğun ahlaki gelişimini destekleyen ahlaki değerlere; toplumsal gelişimini destekleyen toplumsal değerlere ve kişisel gelişimini destekleyen bireysel değerlere yönelik kapsamlı bir eğitim anlayışı geliştirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, okulöncesi dönemde değerler eğitiminin kapsamı ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri çocukların gelişimine uygun olarak bütünüyle içermeli ve hiçbir alan tek başına ele alınmamalıdır. Bu şekilde çocuk hem evrensel değerleri benimseyebilecek hem de yetişkinliğe doğru kendisini ve yaşadığı toplumu anlama yeterliliği geliştirecektir (Dinç, 2011). Diğer bir taraftan duyuşsal, bilişsel ve eyleme yönelik üç yönü bulunmaktadır (Joshi, 2007). Bu durum da göz önünde tutularak verilecek olan değerler eğitimin çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel gelişiminden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Çocuğun gelişim alanlarının birbirleriyle etkileşim halindedir. Çocuğun değerleri yaşantı yoluyla içselleştirmesi ve kabul etmesi için yeterli bilişsel olgunluğa ulaşması da gerekmektedir. Okul öncesi eğitim döneminde uygulanacak değerler eğitimi çocuğun bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim alanları ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Dinç, 2011). Bunun yanı sıra çocukların sosyalleşme sürecinde konuşma ve dinleme becerileri oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sonucunda çocukların toplumsal değerleri edinmeleri hususunda bilişsel gelişimin yanı sıra dil ve iletişim gelişimi de önemli bir yer tutmaktadır (Dinç, 2011).

Okul öncesi dönem değerler eğitimi farklı ülkelerde farklı programlar hazırlanarak uygulanmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir; Giraffe (Zürafa) Programı, Bireysel Gelişim İçin Ahlaki Değerler Rehberi (AEGIS), Yaşayan

Değerler Programı (Living Values Education Program), Açık Halka programıdır (Sapsağlam, 2015).

Ülkemizde uygulanan okul öncesi eğitim programı incelendiğinde bazı değerlerin açık bazı değerlerin örtük olarak ifade edildiği görülmektedir. Programda yer alan değerler; sorumluluk alma, çevre bilinci, saygı, cesaret, iletişim ve empati, liderlik ve girişimcilik, dayanışma, yardımlaşma ve işbirliği, öz disiplin, sevgi ve kardeşlik, hoşgörü, itaat(kurallara uyma, sırasını bekleme) şeklinde belirtilmektedir (İnan, 2011).

Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Okullar toplumun genel durumunu yansıtan kurumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kıncal, 2004). Toplumların geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı bireylerin ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine ve edinmelerine imkân sağlayan ortamlar sunmak okulların temel hedefleri arasında bulunmaktadır (Tozlu ve Yayla,2006).

McGettrick (1995)'e göre değerler yaşama ve davranışlara yön veren entellektüel bir temele sahiptir. Bu tanımlamadan yola çıkıldığında değerlerin eğitimin amaçları ile örtüştüğü görülmektedir. Bu doğrultuda temel değerleri benimsemiş ve bu değerlere uygun davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmede okullara büyük görevler düşmektedir (Kılıç Şahin, 2010).

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları incelendiğinde bütün bireyleri: "Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek ve beden, zihin, ahlak ruh ve duyu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" ifadelerinin yer aldığı görülmektedir (MEB, 2012). Bu doğrultuda günümüz eğitim sisteminde başta sevgi, saygı, paylaşma, dürüstlük, işbirliği, önyargısız yaklaşma, hoşgörü vb konuları kapsayan eğitim programlarının hazırlanmaya başladığı görülmektedir. Bu programlarla bireyleri erken yaşlarda bu kavramlarla tanıştırmak ve çeşitli etkinliklerle edinmelerini sağlamak hedeflenmektedir. Bu noktada sosyal bir ortam olan

okulların önemi bir kat daha arttırmakta sınıf içerisinde oluşan sosyal doku çocukların değerleri kazanmasına zemin oluşturmaktadır (Aydın,2010).

Değer eğitiminin tarihsel gelişimi incelendiğinde aile, dini kurumlar, okullar, medya ve akran gruplarının etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu kurumlarda ve araçlarda yaşanan aksaklıklar okul programlarının içerisinde bu eğitim yer almasını zorunlu hale getirmektedir (Halstead ve Taylor 2000).

Tüm bu bilgiler ışığında okullarda verilecek olan değer eğitimi programlarında genel olarak sorumluluk, saygı, öz denetim, merhamet, işbirliği, adalet, cesaret, dürüstlük, iyimserlik, nezaket, sadakat, arkadaşlık gibi ortak değerlerin temel alınması gerekmektedir (Dinç, 2011; Lickona, 1991; Morrison, 2008; Ryan ve Bohlin, 1999). Özdenetim, sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük ve sabır gibi değerlerin kazanılması kişilik ve karakter gelişimine destek sağlayarak duyarlı ve sorumluluğunu bilen bireyler olarak yetişmelerine imkan sağlayacaktır (Dinç, 2011).

Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değerlerin öğrenilmesinde model almanın etkili bir yöntem olduğu literatürde sıklıkla vurgulanan bir husus olarak görülmektedir (Sarı, 2005). Öğretmenin görevi; zihni boş olan öğrenciye bilgi ve beceriler yükleyen, sosyalleşme ve uyum sürecinde rehberlik eden, denetleyen, geleneksel değerleri, temel beceri ve konuları öğreten entelektüel liderlik olarak belirtilmektedir (Tozlu ve Yayla, 2006).

Toplumun bir ferdi olarak öğretmen değerleri, tutumları, tavırları, duygusal yönleri, hayat felsefesi ve davranışları ile okulda bulunmaktadır. Bu durum öğretmenlerin, öğrencilerinin değerlere ulaşma düzeyleri hakkındaki değerlendirmelerini, okulda değer öğretimi konusunda görüşlerini önemli hale getirmektedir (Akbaş, 2004).

Okullarda öğretim programlarının uygulayıcıları öğretmenler olmaktadır. Çünkü öğretmen, hem eğitim sürecinin düzenleyicisi hem de eğitim sürecinin bir parçası durumundadır. Öğretmen derste sadece görevli olduğu içeriği öğretmekle kalmamakta aynı zamanda öğrencinin zihinsel, duygusal ve sosyal yönüne de etki etmektedir. Araştırmalar, okulda etkili öğretimi sağlayan öğelerin öğretmen ve

öğrenci olduğunu göstermektedir. Sınıfın büyüklüğü, öğretim stratejileri, fiziksel imkânlar ikinci derecede etkili olduğu belirtilmektedir (Balcı, 1991).

McCrary, bu konuda öğretmenin rolünün kaçınılmaz olduğu gerçeğini şöyle vurgulamaktadır: “*Sınıf öğretmeni okul kapısına doğru yürümeye başladığı andan itibaren istese de istemese de değerleri öğretmeye başlamıştır*” (McCrary, 1999). Öğretmenler, okul içerisinde yürüttükleri eğitim ve öğretim faaliyetleri dışında sahip oldukları değer yargılarını da öğrencilere aktarırlar. Bu etkileşim döngüsü öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin önemini arttırmaktadır (Aktepe - Yel,2009). Ayrıca tüm okul kademelerinin sistematik birer kültür ve değer grupları oldukları düşünüldüğünde okulların benimsediği temel değerlerin belirlenmesinde en büyük payın öğretmenlere ait olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin topluma uyum sağlamaları için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandıran ayrıca onları yaşama hazırlayan öğretmenlerin toplum içerisinde farklı bir yeri bulunmaktadır. Öğretmenler eğitim sürecinde farklı aşamalar gerçekleştirerek (eğitim ortamı analizi, çocukların akademik ve kişisel özelliklerini değerlendirmek, çocukların edinmesi gereken davranış ve becerileri kazandırmak) eğitim programını uygulamaktadırlar. Okul öncesi dönemde de öğretmenler aynı ilkeleri benimsemektedirler. Hatta bu süreçte çocukların kurumsal eğitim kapsamında karşılaştıkları ilk öğretmenler okul öncesi öğretmenleri olduğu için bu alanda çalışan eğitimcilerin sahip oldukları mesleki sorumlulukları daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sahip oldukları ve yaşantısında benimsediği temel değerler çocukların gözlem ve model olma yoluyla onların o değerleri kazanımlarını destekler. Bu doğrultuda öğretmenler okul öncesi eğitim programında belirtilen değerleri farklı etkinlikler ve uygulamalarla çocuklara kazandırmaya çalışmaktadır ve bu süreç öğretmenin mesleki yeterliliği ve değerlere karşı tutumundan bağımsız olamamaktadır (Şen, 2011).

Değerlerin edinilmesinde aile ve çevreden sonra en etkili olan öğeler öğretmen, öğretmenin eğitim yaklaşımı ve çocuğun içinde bulunduğu eğitim ortamı olarak belirtilmiştir (Şen, 2011). Öğretmenlerin rehberlik, liderlik, öğreticilik, danışmanlık, ana-babalık, arabuluculuk vb. birçok rolü bulunmaktadır (Dönmez, 2005). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde sahip oldukları rollerin başında model olmak gelmektedir. Model olarak görülen davranışlar çocuklar için

soyut olan değerlerin somutlaştırılması ve davranışa dönüştürülmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin sahip oldukları özellikler özellikle okul öncesi dönemde hem eğitimin hem de çocuğun gelişim alanlarını en çok etkileyen öğelerden biridir. Bu dönemdeki en temel ihtiyaç kendilerini güvende hissetmek, değer görmek ve sevildiğini hissetmek olan çocuklar bu birleşenler sağlandığında keşfetmeye ve yeni bilgiler ve deneyimler kazanmaya hazır hale gelmektedirler. Bu ortamın sağlanması için ğretmen ve ğrenci arasında güvenli ve dengeli bir ilişki kurulması esastır (Şen,2011).

Problem Durumu

Teknolojik ve bilimsel gelişmenin hızlı geliştiği bir dönemde bir yandan bu gelişen ve değişen globalleşme sürecine uyum sağlamaya çalışılırken diğer yandan toplumun temel değerlerini yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak ihmal edilmektedir. Bu durum gelenek, örf, adet, değer, kültür, norm gibi yaşadığımız toplumu şekillendiren birçok öğenin yok olmasına neden olmaktadır. Bu karmaşa ortamından eğitim-ğretim sayesinde kurtulacağımız herkes tarafından kabul edilen bir durumdur. Dolayısıyla eğitim-ğretim deyince akla ilk gelen okul kavramıdır. Aileler okullardan çocuklarının iyi bir ahlaka, kişiliğe ve evrensel değerlere sahip olması için gerekli tüm imknları sağlamalarını beklemektedirler.

Çocukların eğitiminde aile ve okul işbirliğinin çok önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. İnsanlar doğru-yanlış hakkında kesin bir bilgiye sahip olarak var olmamışlardır. İnsanların zihinsel, duygusal ve davranışsal örüntüsü doğduktan sonraki yaşam tecrübelerine bağlıdır. Bu durum okullarda verilecek olan doğru bir değerler eğitiminin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Montagu, 2000). Rokeach değerleri, “nemli yaşam hedefleri veya kişinin yaşamına rehberlik eden standartlar” olarak tanımlamıştır (Rokeach, 1973; Akt: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Bu standartların gelişimi hayati bir önem taşımaktadır. Değerler eğitiminin verilmesine hangi yaşta başlanması gerektiği de bu eğitimin önemli sorularından birisidir. Bu soru eğitimbilerin sürekli cevap aradığı bir sorudur. Bu eğitimin verilmesi için çocukların belirli bir zihinsel olgunluğa erişmesi, soyut düşünme becerisi kazanmış olması gerektiği ileri sürülse de değerler eğitimi her yaş aralığında verilebilmektedir (Aydın, 2010). Çocukların kişilik gelişimlerinin büyük

oranda gerekleŖtiđi ilk beŖ yılında ailelerin yanındadırlar. Bu nedenle, ailenin verdiği her turlü eğitimin çocuğun kiŖilik geliŖimine bryk etkisi olacağı dbyunlmektedir. Bu yıllarda ailede verilen değer eğitimi, çocuğun ileriki yaŖlarında iyi bir vatandaŖ olma bilincine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda değer eğitiminin ailede baŖladıđı sbylenebilir (EkŖi ve Dilmaç, 2007).

KiŖilik geliŖimi %80 oranında ilk beŖ yaŖ içerisinde Ŗekillendiđi gby nnde tutulursa bu yıllar içerisinde verilen eğitimin öneminin daha da artmakta olduğu gbyrlmektedir. Bu dönemde yani okul öncesi eğitim döneminde çocukların sorumlulukları ailede olduğundan ailenin değerler eğitimi sbyrecindeki rolü önem kazanmaktadır. Aile değer öğretiminin baŖladıđı ilk yer olarak kabul edilmektedir. Aileler ocukların değer ve ahlak eğitiminde okullarla iŖbirliđi yapılımasını beklemektedirler (Doğanay, 2006; Dilmaç, 2004;Howard, Berkowitz ve Schaeffer, 2004). KiŖiliđin ve değerlerin bryk bir kısmının oluŖtuđu ve Ŗekillendiđi okul öncesi dönemde çocuklara ailelerinin dıŖında ilk model olan kiŖiler okul öncesi öğretmenleridir. Bu bağlamda okul öncesi ğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki dbyunelerini ve bilgi dbyzeylerini belirlemek araŖtırılması gereken bir durum olarak karŖımıza çıkmaktadır.

Problem Cümlesi

Okul ncesi ğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki gbyrŖleri nedir ve değer eğitiminde kullandıkları sınıf içi uygulamaları nelerdir?

Alt problemler

1. Okul ncesi ğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki dbyuneleri nedir?
2. Okul ncesi ğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerlerin kapsamı hakkındaki dbyuneleri nedir?
3. Okul ncesi ğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi uygulamalarında kullandıkları yöntem ve etkinlikler nelerdir?
4. Değer eğitiminde okul ve okul dıŖı faktörlerin etkisi nedir?

AraŖtırmanın Amacı

Yapılan araŖtırma yoluyla, okul öncesi ğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki gbyrŖlerinin incelenmesi ve bu bağlamda uyguladıkları sınıf içi uygulamaları ve değer ğretim yöntemleri hakkındaki bilgi dbyzeylerini belirlemek

amaçlanmıştır. Bu araştırmada, öğretmen görüşlerinin önemini ve etkisini vurgulanmış ve değer eğitiminde aksayan yönler öğretmenlerin düşünceleri doğrultusunda tespit edilmiştir

Araştırmanın Önemi

Toplumsal değerler insan yaşamının önemli bir yanını oluşturmaktadır. Bir değer, belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının, bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır. Değerler toplumdan topluma ve zaman içerisinde değişmektedir. Toplumlar değerleri doğrultusunda bazı davranışların sergilenmesini takdirle karşılamaktadır. Örneğin, sadakat, sevgi, cesaret, dostluk, temizlik, saygı, dürüstlük, nezaket ve benzeri, önem verilen toplumsal değerlerdir. Değerler toplum için değerlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplumun gözünde değerli olduğu belirtilmektedir (Dökmen, 2004).

Çocuklar içinde yaşadıkları toplumun kurallarını bilmemektedirler. Paylaşmayı, yardımlaşmayı, işbirliği içinde çalışmayı, duygularını ve düşüncelerini içinde yaşadıkları kültürün uygun gördüğü biçimde ifade etmeyi sonradan öğrenmektedirler. Toplu yaşamak ve topluma uyum sağlamak için bu davranışların öğrenilmesi gerekmektedir. Sosyalleşme öğrenme yoluyla gerçekleşmektedir. Çocuklar kavrama ve taklit yolu ile kültürün âdet ve değerlerini kazanmaktadırlar. Çocuk içinde doğduğu, çocukluğunu yaşadığı grupların ya da girmek istediği grupların değer ve normlarını özümleyerek sosyalleşmektedirler. Kültürel değerler ve normlar sosyalleşme süreci sonunda kazanıldığı düşünülmektedir (Çağdaş ve diğ., 2002). Toplumun bir ferdi olarak öğretmen değerleri, tutumları, tavırları, duygusal yönleri, hayat felsefesi ve davranışları ile okulda bulunmaktadır. Bu durum öğretmenlerin, öğrencilerinin değerlere ulaşma düzeyleri hakkında ki değerlendirmelerini, okulda değer öğretimi konusunda görüşlerini önemli hale getirmektedir. (Akbaş, 2004).

Alan yazın incelendiğinde değerler ve değer eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların bazı ana başlıklar altında toplandığı görülmüştür. Bunlar; Çocuklara yönelik bir Değerler Eğitimi Programının oluşturulduğu ve bu değer eğitim programının etkisinin incelendiği araştırmalar; Dilmaç (2007); Işcan (2007); Samur (2011); Neslitürk (2013); Izgar (2013); Uzunkol (2014); Atabey (2014); Neslitürk, Özkal ve Dal (2015); Erikli (2016); İbiş (2017).

Karakter eğitimi içerisinde değerlere yer veren araştırmalar; Gökçek (2007); Freeman (2014); Cheung ve Lee (2010), Coombs Richardson, Tolson, Huang ve Lee (2009); Üstünyer (2009), Aslan (2011), değerleri kazandırırken bir yöntem veya materyalin etkililiğini inceleyen araştırmalar ise ; Şen (2007); Yalız (2011); Bulut (2011); Yuvacı (2013); Dağlıoğlu ve Dirican (2014); Yürük ve Atıcı (2017); Halat (2017); Bozkurt (2017) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir ders kapsamında uygulanan ve bazı değerlerin kazandırılmasını araştıran çalışmalar; Koç (2007); Gültekin (2007); Uçar (2009); Çengelci (2010); Aktepe (2010); Gündüz (2014), çocuk veya gençlerin değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek için yapan araştırmalar; Bacanlı (1999); Sarı (2005); Deveci ve Ay (2009) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen adayı ve öğretmenlerin değerler ve değer eğitimi ile ilgili düşünceleri inceleyen araştırmalar; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000); Tokdemir (2007); Dönmez ve Cömert'in (2007); Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı'nın (2008); Aktepe ve Yel (2009); Karasu ve Aktepe (2009); Yıldırım (2009); Kurtde Fidan (2009); Memiş ve Gedik (2010); Kılıç Şahin (2010); Üner (2011); Erkuş (2012) Balcı ve Yanpar Yelken (2013); Can Aran ve Demirel (2013); Er, (2013); Yazar, Özekinci, ve Lala (2017); Kara (2017). Okul dışı unsurların değer eğitime etkisini inceleyen araştırmalar; Knafo (2003), Yiğittir (2010) isimli araştırmalar olduğu görölmektedir. Öğretmenlerin değerler ve değer eğitimi ile ilgili düşünceleri inceleyen araştırmalar incelendiğinde Okul öncesi öğretmenlerin değerler ve değer eğitimi hakkında düşüncelerine başvuran araştırmaların az olduğu görölmektedir. Bu az sayıda yapılan araştırmaların bir başka özelliği ise Okul öncesi eğitim programı temele alarak programa ilişkin yapılan araştırmalar olduğu görölmektedir. Yapılan bu çalışma ise hem okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkında düşüncelerini ortaya koyması hem de okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları hakkında bilgi vermesi sebebiyle önem taşımaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; Kütahya ilinde MEB'e bağlı, 10 okulda bulunan (İlkokul bünyesinde bulunan anasınıfı ve anaokulunda çalışan) ve görüşmeyi kabul eden öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Araştırma kapsamında öğretmenlerin sorulara samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kapsam geçerliliği konu alanı uzmanlarınca kontrol edilen okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi ile ilgili görüşleri görüşme sorularının amaca dönük olarak ölçülmek isteneni ölçtüğü varsayılmıştır.

Yapılan Araştırmalar

Yurtiçi yapılan araştırmalar

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000), tarafından yapılan “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı” adlı araştırmada, öğretmenlerin aile tanımları ve dinsel yönelimlerinin değerlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 1990 yılında Bursa ilindeki 15 ortaokul ve lisede görev yapmakta olan 94 kadın ve 89 erkek olmak üzere 183 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada 56 değerden oluşan Schwartz değer listesi ile ailesel değerleri, açık uçlu soru ile dinsel yönelimler ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre çekirdek aile tercihinde bulunan öğretmenler geniş aile tercihi grubuna göre, yeniliğe açıklık değerlerine daha fazla, muhafazacı yaklaşım değerlerine ise daha az önem yüklemişlerdir. Benzer sonuç dinsel yönelimlerinde de görülmüştür.

Sarı (2005), tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının değer tercihleri incelenmiştir. Araştırmacı öğretmen adaylarının değer tercihlerinin belirlenmesinde değerler, suç anlayışı ve ahlaki hüküm ölçeği kullanmıştır. Kullanılan ölçekte 7 değer alanı ile ilgili 28 kötü davranış örneği bulunmaktadır. Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin değer tercihleri önem sırasına göre ‘siyasi, ahlaki, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler’ olarak sıralanmıştır. Kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık yoktur. Erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değerler dışındaki tüm değer alanlarında kız öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.

Gökçek (2007), tarafından yapılan araştırmada, 5-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisi incelenmiştir. Araştırmada deney ve kontrol gruplu öntest-sontest model kullanılmıştır. Çalışma grubu, 22 deney ve 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 çocuk ile oluşturulmuştur. Karakter eğitimi

programı etkinlikleri saygı, özgüven, nezaket, sabır, sorumluluk, liderlik, yardımseverlik olmak üzere yedi değer ile hazırlanmış bu program 10 hafta boyunca uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak “Aile Bilgi Formu”, “Öğretmen Davranış Kontrol Listesi” ve “Aile Davranış Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Aile bilgi formundan alınan bilgilerle ailelerin karakter eğitimine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, eğitim programında yer alan bütün değerlerde olumlu davranış değişikliği görülmüş, aile hayatında ise olumlu davranış değişikliğine rastlanmamıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin karakter eğitiminin okul programı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okul öncesi bir parçası olması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

Dönmez ve Cömert’in (2007), yaptıkları araştırmada, ilkokul ve ortaokullardaki öğretmenlerin değerler hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Malatya şehir merkezindeki, ilköğretim okullarında görev yapan 575 öğretmen ile çalışılmış ve Lussier tarafından geliştirilen, 16 madde ve 8 alt boyuttan oluşan bir ölçek ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin, mutlu bir evliliklerinin olmasını, aileleri ile birlikte vakit geçirmeyi, yakın arkadaşlarının olmasını, diğer değerlere oranla daha fazla önemsedikleri, algılar arasında branş, medeni durum ve eşin eğitim düzeyi değişkenlerine göre bazı değerlerde farklılıkların olduğu saptanmıştır.

Dılmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı’nın (2008), yaptıkları araştırmada, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Selçuk üniversitesi eğitim fakültesinde öğrenim gören 423’ü erkek, 214’ü kadın olmak üzere toplam 637 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma verileri Schwartz Değerler Listesi ve kişisel bilgi formu kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet bakımından evrensellik, öz yönelim ve güç değerleri açısından anlamlı farklılık bulunmuş, yaş değişkenine göre ise, 17-20 yaş ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının öz yönelim değeri boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyleri farklı olan öğretmen adaylarının değer algıları ortalamalarında ise geleneksellik değer algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur.

Aktepe ve Yel (2009), yaptıkları araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırmaya Kırşehir’ de görevli

71 öğretmen katılmıştır. Rokeach Değer Ölçeği ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenler çoğunlukla sosyal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer verme, dürüstlük, sorumluluk ve eşitlik gibi değerleri tercih etmektedir. Öğretmenler en az dünya işlerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkar olmak ve istek ve arzularının doyurulması anlamına gelen zevk gibi değerleri tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Karasu ve Aktepe (2009), “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Bakış Açılıarı” isimli araştırmalarında öğretmenlerin, değerler eğitimi alanında eksiklikler olduğu, bu eksikliklerin programlardan, ders kitaplarından, öğretmenlerden, öğrencilerden ve velilerden kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Öğretim programlarında verilen değerler eğitiminin yetersiz olduğu, ders kitap ve programlarında değerler eğitiminin içeriğinin doldurulması gerektiği, okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde değerler eğitimi adı altında etkinlik temelli dersin okutulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenlerimizin değerler eğitimi ve değerler eğitimi yaklaşımları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kurtdede Fidan (2009), yaptığı araştırmada, öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırmaya, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 206 öğretmen adayı katılmıştır. Veriler, değer öğretiminde kullanılan etkinlikler ve değer öğretimine ilişkin görüşler ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının çoğunluğu, değer eğitimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını ifade etmişlerdir.

Memiş ve Gedik (2010), tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin tespiti amaçlanmıştır. Tarama yönteminin benimsendiği araştırmada öğretmenlerin değer yönelimleri, Schwartz'ın geliştirdiği Portre Değerler Anketi ile ölçülmüştür. Zonguldak ilindeki 295 sınıf öğretmenin katıldığı araştırma sonucunda; sınıf öğretmenlerinin en çok güvenlik, yardımseverlik, geleneksellik ve başarı değerlerine, en az güç değerine önem verdikleri belirlenmiştir. Tüm alt değişkenlerde evrensellik ve güvenlik en önem verilen değerken güç en az önem verilen değer olmuştur. Cinsiyete göre yaşamdan

haz alma, başarı değerleri dışında aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çocuk sahibi olma durumlarına göre başarı değerinde anlamlı farklılık çocuğu olmayan sınıf öğretmenleri lehine olduğu görülmüştür.

Kılıç Şahin (2010), ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri isimli araştırmasında veriler 22 katılımcı öğretmen ile görüşme formu yoluyla, yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcı öğretmenlerin, değerleri toplum tarafından kabul edilen, davranışlara ve hayata yön veren, iyi vatandaş yetiştirmede önemli görülen unsurlar olarak tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin çoğu, öğrencilerde sağlam bir kişilik yapısı oluşturmak, onları geleceğe hazırlamak ve değer yozlaşmasının önüne geçmek gibi nedenlerden dolayı değerlerin açık bir şekilde programa konulmasını uygun bulmaktadır. Katılımcı öğretmenler değer öğretimi sürecinde kendi rollerini model olmak olarak tanımlamış ve kendileri dışındaki en etkili kurumun aile olduğunu belirtmektedir. Katılımcı öğretmenlerin çoğu değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmesi yoluyla öğretilmesini, süreci organize ettiği ve kalıcı öğrenmeye neden olduğu için uygun bulmaktadır. Okulda verilen değerler ile ailede, çevrede ve medyada verilen değerlerin çatışması, öğretmenlerin program hakkında eksik bilgi sahibi olması değerlerin öğretimini güçleştiren durumlardır. Katılımcı öğretmenler değerlerin öğretiminde en çok rol oynama, drama, beyin fırtınası gibi yöntemleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Ancak katılımcı öğretmenlerin tamamına yakınının değer analizi, değer açıklama gibi değer eğitimi yaklaşımlarından hiç birini kullanmadıkları ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Katılımcı öğretmenler öğrencilerin değerleri içselleştirmeleri ve değerlere uygun davranmaları gerektiği düşünmektedir. Bunun için aile ve çevrenin değerleri desteklemesi, öğrencilerin değerlerin önemini anlaması gerektiğini düşünmektedirler.

Öztürk Samur (2011) yaptığı çalışmada, Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisini incelemiştir. Araştırma Konya ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veriler Synhorst tarafından geliştirilmiş Okul

Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda; Deneysel ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Üner (2011), tarafından yapılan araştırmada; 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren okul öncesi eğitim programına alınmış olan "Farklılıklara Saygı Eğitimi" konusunun uygulanmasını, program içerisinde karşılaşılan sorunları, aksayan yönlerini, öğretmen görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya Kayseri ilinde görevli on okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veriler "Farklılıklara Saygı Eğitimi Öğretmen Görüşme Formu" ile toplanmıştır. Araştırma sonunda okul öncesi öğretmenlerinin düşüncelerine göre farklılıklara saygı eğitiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına katkı sağladığıyla birlikte çocukların önyargıları yıkmasına, kendini tanıyıp empati kurmasına, bilinçli bir farklılık algısı oluşturmaya, farklı görünen, farklı davranan ve kendilerinden farklı deneyimlere sahip olan kişilerle ilişkilerini geliştirmesine yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Aslan (2011), yaptığı araştırmada; ilköğretimin karakter eğitimine ne düzeyde uygun olduğu ve öğrencilere hangi değerlerin kazandırılması gerektiği araştırmıştır. Araştırmada genel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmaya sosyoekonomik düzeyi yüksek mahaller, sosyoekonomik düzeyi düşük mahalleler, ilçe ve köylerden tabakalama yoluyla seçilmiş tabakalama yoluyla seçilen 2208 öğrenci, 1726 veli ve 575 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada, okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği öğretmen formu, okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği öğrenci formu, okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği veli formu ve yaşayan değerler tablosu olmak üzere dört farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Çalışmada öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre en çok tercih edilen on değerden sekizinin ortak olduğu görülmüştür. Bu ortak değerler; güvenilirlik, dürüstlük, sorumluluk, vatanseverlik, büyüklere karşı saygılı olma, azimli olma, çalışkanlık ve özsaygı olarak tespit edilmiştir.

Erkuş (2012), yaptığı araştırmada; okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma

nitel araştırma yöntemi belirlenmiştir. Araştırmaya Diyarbakır ilinde görev yapan 72 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Veriler görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmış, öğrencilerin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını serbest zaman etkinliği, drama etkinliği, gözlem yoluyla ve aile katılımı yoluyla belirledikleri sonucuna ulaşmıştır.

Neslitürk (2013), yaptığı araştırmada; anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Antalya ilinde bir İlkokulunun anasınıflarında çocuğu eğitim alan anneler ile 5-6 yaş grubundaki çocukları arasından seçilen 24 deney ve 24 kontrol olmak üzere toplam 48 anne ile çocuğu oluşturmuştur. Veriler, “Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma gözlenmezken, uygulanan programın deney grubundaki öğrencilerin iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu gözlenmiştir.

Er (2013), yaptığı araştırmada; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Ankara ve Aksaray devlet üniversitesinde eğitim gören 300 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Veriler Portre Değerler Ölçeği” ve “Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları ile cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, mezun oldukları okul ve gelir düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi ve yaşadığı yerin niteliğine göre ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Atabey (2014), yaptığı çalışmada, okul öncesi dönem sosyal değerler kazanımı ölçeğini geliştirilmesi ve anasınıfına devam eden çocukların sosyal değer

kazanımına hazırlanan sosyal değerler eğitimi programının etkisinin incelemiştir. Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin” geliştirilmesinde metodolojik araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisi” ise ön test- son test ve kontrol gruplu deneysel desenle incelenmiştir. Çalışma grubu, deney grubu 20 ve kontrol grubu 20 olmak üzere toplam 40 çocuk ile oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, uygulanan Sosyal Değerler Eğitim Programının çocukların sosyal değerler kazanımında etkili olduğu ve bu etkinin kalıcı olduğu görülmüştür.

Sapsağlam (2015), yaptığı çalışmada, anasınıfına devam eden çocuklara yönelik Sosyal Değerler Eğitimi Programı geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal beceri kazanımlarına etkisinin incelemiştir. Araştırma ön test- son test – kontrol gruplu seçkisiz desen olarak tasarlanmıştır. Araştırmaya Tokat il merkezinde bulunan iki ilkokulun anasınıflarından çocuklar dahil edilmiştir. Deney grubunda 20 çocuk ve kontrol grubunda 20 çocuk olmak üzere toplam 40 çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Sosyal Değerler Eğitiminin anasınıfına devam eden çocukların sosyal beceri kazanımına etkisini ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Değerler Eğitimi Programı” uygulanmıştır. Sosyal Değerler Eğitimi Programı 36 oturumdan oluşmaktadır. Araştırma sonucunda; Sosyal Değerler Eğitimi Programının”, çocukların sosyal beceri kazanımında etkili olduğu ve bu etkisinin kalıcı olduğu saptanmıştır.

Erikli (2016), yaptığı çalışmada; anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukları için hazırlanan okul öncesi değerler eğitimi programının çocukların saygı, sorumluluk, dürüstlük, işbirliği, paylaşım ve arkadaşlık değerlerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmaya Ankara ilinde bulunan devlet okuluna devam eden 5-6 yaş grubu 23 kontrol grubu, 24 deney grubu olmak üzere toplam 47 çocuk katılmıştır. Araştırma deneysel çalışma olup ön-test son-test kontrol gruplu model uygulanmıştır Deney grubu olarak seçilen gruba okul öncesi değerler eğitimi programı haftada 3 gün olmak üzere toplam altı hafta uygulanmıştır. Kontrol grubu normal eğitim akışlarına devam etmişlerdir. Araştırmanın sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma görülmezken, uygulanan okul öncesi değerler eğitimi programının deney grubu çocukların saygı, işbirliği, dürüstlük, arkadaşlık

ve paylaşma ile ilgili değerlerini anlamlı ölçüde arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Sorumluluk değerinde ise çıkan sonuç verilen eğitimin etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Halat (2017), yaptığı çalışmada; 5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, iş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğini incelenmiştir. Araştırmaya Nevşehir ilinde okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukları arasından 20 deney ve 20 kontrol grubunda olmak üzere toplam 40 çocuk katılmıştır. Deney grubuna, 6 hafta boyunca, toplam 6 adet resimli hikâye kitabı, etkileşimli kitap okuma tekniği kullanılarak okunmuştur. Araştırmanın sonucunda; aile ve öğretmen değerlendirmelerinde genellikle istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmasa da, Okul Öncesi Değerler Ölçeği Çocuk Formu'na ilişkin bulgulara göre “paylaşmak, iş birliği ve sorumluluk” değerlerinin skorları incelendiğinde, bu üç değer için de öntest-sontest skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur.

Bozkurt (2017), yaptığı çalışmada; oyun ve fiziki etkinlikler dersinde yer alan çocuk oyunlarını değerler ile yoğunlaştırarak değerler eğitimi gerçekleştirmek ve çocuk oyunlarının değerler eğitiminde etkisini incelemiştir. Çalışma Karma araştırma yöntemi ve ön test ve son test kontrol gruplu deneysel desen (ÖSKD) modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, Elazığ ilinde bulunan bir İlkokulunun iki tane üçüncü sınıf şubesinden 40 öğrenci katılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması vignette tekniği ile hazırlanmış “Değerler Ölçeği” ve oyunlar sırasında ve oyundan sonra kullanmak amacıyla da gözlem formları ile toplanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, uygulanan program sonucunda çalışma grubunun ön test ve son testlerinde anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Kontrol grubunda ise ön testte ve son testte anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Gözlem formlarının analizi sonucunda ise deney grubunun değerleri daha fazla uyguladıkları görülmektedir. Gözlem formlarında deney grubu öğrencileri kontrol grubu öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu çalışma sonucunda oyunlar değerler ile yoğunlaştırıldığında çocuklara değerlerin öğretilbileceği ve öğrendikleri değerlerin ise kalıcı olabileceği görülmüştür.

İbiş (2017), yaptığı çalışmada; değerler eğitimi temelli yaratıcı drama programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimine etkisini incelenmiştir. Araştırma, İstanbul ilinde bulunan orta sosyo-ekonomik düzeydeki

bir anasınınında eğitim görmekte olan 5-6 yaş grubu 24 çocuk ile yürütülmüştür. Veriler Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan değerler eğitimi temelli yaratıcı drama programının, kişilerarası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, sözel açıklama becerileri, kendini kontrol etme becerileri, görevleri tamamlama becerileri ve sonuçları kabul etme becerileri boyutlarında deney grubu lehine bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Akran baskısı ile başa çıkma, amaç oluşturma ve dinleme becerileri boyutlarına ilişkin veriler incelendiğinde, deney grubu ve kontrol grubu arasında bir fark olmadığı görülmüştür.

Kara (2017), yaptığı araştırmada; ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma tarama modelinde gerçekleşmiş, Uşak il merkezindeki ilk ve ortaokullarda görev yapan 397 öğretmen katılım göstermiştir. ilkokul ve ortaokullardaki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri; branş, okul türü, mesleki kıdem, mezun olunan fakülte türü ve hizmet içi eğitime katılma durumu bakımından farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulguları sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre, ilkokulda görev yapan öğretmenlerin ortaokulda görev yapan öğretmenlere göre, eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere göre, değerler eğitimi konusunda hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin katılmayan öğretmenlere göre ve mesleki kıdemi 1-5 yıl olan öğretmenlerinin mesleki kıdemi 11-15 yıl olan öğretmenlere, ayrıca mesleki kıdemi 16-20 yıl olan öğretmenlerinin mesleki kıdemi 11-15 yıl olan öğretmenlere göre ilkokul ve ortaokullardaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Yurtdışı yapılan araştırmalar

Knafo (2003), değerler eğitiminde aile tutumları üzerine çalışmıştır. Otoriter ailelerin çocuklarının değerler eğitiminden nasıl etkilendiğini belirlemek için 82 otoriter, 252 otoriter olmayan babalar ve çocuklarıyla çalışmıştır. Otoriter aileler çocuklarında daha çok güç, uyum, gelenekçilik vb. değerlerin daha ön planda olmasını evrensellik, öz yönelim vb değerlere da az önem vermelerini istediklerini tespit etmiştir. Her iki aile türünün çocukları kıyaslandığında otoriter ailelerin çocuklarının güç değerine daha çok önem verdikleri fakat iyilik, evrensellik vb.

değerlere daha az önem verdikleri görülmüştür. Bu durum otoriter ailelerin çocuklarının onların zorbalık davranışı gösterme eğilimlerinin artmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Veugelers ve Kat (2003), veli öğretmen ve öğrenciler ile yaptığı araştırmada, katılımcıların “değer aktarımı” ve “değer iletişimi” olmak üzere iki farklı modele ilişkin algılarını araştırmışlardır. Araştırma üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde anket oluşturulmuş, daha sonra grup görüşmeleri yapılmış ve son bölümde bilgi alışverişlerinin yapıldığı tartışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin ahlak eğitiminde en önemli unsurun değer iletişimi olduğunu ifade etmişlerdir.

Hooli ve Shammari (2007) okul öncesi dönem çocuklarına ahlaki değerleri öğretme ve öğrenmeye ilişkin karma bir yöntemle araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 600 çocuk ve 11 öğretmen dahil edilmiştir. Değerin sekiz boyutu üzerinde durulmuştur: Bunlar, doğruluk, dürüstlük, minnettarlık, sadakat, mantık, adalet, merhamet ve sabır değer kavramları olmuştur.

Husu ve Tirri (2007) okullarda pedagojik değerlerin geliştirilmesi isimli çalışmasında 24 öğretmenle çalışmış, araştırmada öğretmenlerin “eğitsel değerler” kavramı hakkında düşünceleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler tarafından bireysel, sosyal ve ilişkisel değerlerin tümünün eğitsel bağlamda önemli olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Witherspoon ve Wade A. (2007), Amerika’da çok az okulda karakter eğitimi uygulandığını belirtmiştir. Bu durumu bir sorun olarak görmüş ve karakter eğitimi ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Çalışmalara 53 idareci ve 123 öğretmen katılmıştır. Mali kaynak ve eğitim yetersizliği, karakter eğitimi uygulama aşamasına engel olan en önemli etken olarak gösterilmiştir. Öğretmenler ayrıca, zaman yetersizliği ve müfredatta ilave programlara yer verilmeyişini de farklı bir engel olduğunu dile getirmiştir. Araştırmalarının sonucunda karakter eğitiminin şiddetle desteklenmesi gerektiğini göstermiştir. Kurum karakter eğitimine önem verdikçe okul ve bireylerde olumlu sonuçlar gözlemlendiğini belirtmiştir.

Thornberg (2008), öğretmenlerin değerler eğitimi hakkında görüşlerini incelediği araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açıları ve bu konudaki bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışmıştır. Araştırmaya 13 öğretmen

katılmış ve araştırma verileri öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler arasında değerler eğitimi hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür.

Barni ve arkadaşları (2011), ailelerin sahip oldukları değerleri ve bu değerleri çocuklarına kazandırma yollarını incelemiştir. Araştırmada anne ve baba arasındaki değer uyumu, bu uyumun çocuk tarafından nasıl algılandığı ve ailenin bu konudaki desteği incelenmiştir. Araştırma sonucunda ailelerin sosyal değerleri ile gençlerin kişisel değerleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Aileler ve gençler arasında orta derecede değer kabulü olduğu belirlenmiştir. Aileler arasındaki gerçek değer uyumu dışındaki tüm bulgular pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Thompson (2011), okul öncesi dönemde ahlaki değerlerin geliştirilmesi üzerine yaptığı çalışmada iki anaokulunda gözlem yapmış ve bu okullarda bulunan 4 öğretmen ile görüşmüştür. Araştırma sonucunda öğretmenlerin kendilerini ahlak eğitmenleri olarak algıladıkları görülmüştür. Gözlemler sonucunda öğretmenlerin çoğunlukla çocuklara ahlaki değerleri kazandırmaya çalıştıkları ve çocukların birbirlerinden farklı ahlaki düzeylere sahip olduklarını düşündükleri görülmüştür. Öğretmenlerin dürüstlük kavramına ek olarak doğru ve yanlış kavramını bireysel eğitim, fırsat eğitimi ve hikâyelerle kazandırmaya çalıştıkları görülmüştür. Öğretmenler ahlaki değerler içerisinde dürüstlük değerinin çocuklara açıklanması en zor değer kavramı olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma ile değerler eğitiminde hikâye anlatarak değer kazandırma yönteminin çok sık kullanıldığı görülmüştür.

Schaefer (2012), “İlkokullarda karakter eğitimi metotlarının belirlenmesi isimli çalışmasında 23 ilkokul öğretmeni ile çalışmıştır. Öğretmenler öğrenci merkezli yaklaşımın karakter eğitiminde etkili olduğunu, tarihi ve edebi öykülerin, katılımcıların doğru davranış biçimleri hakkında gerçekleştirdikleri tartışmaların ve gerçek yaşam deneyimlerinin karakter eğitiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu uygulanan karakter eğitimi programlarının yetersiz olduğunu ve karakter eğitimi programlarını diğer eğitim programları ile birleştirmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Freeman (2014), 4-6 yaş grubu olan 30 öğrenci ile 12 hafta süren karakter eğitimi çalışması yürütmüştür. Hazırlanan anket ve görüşme soruları ile çocukların zorbalık ile ilgili tutum ve düşünceleri belirlenmiş ve zorbalık temalı yüz adet

resimli çocuk kitabı ile karakter eğitimini vermeye çalışmıştır. Sonuç olarak çocukların zorbalık davranışı ile ilgili korunma yolları geliştirdikleri gözlenmiştir.

İkinci Bölüm

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılacak veri toplama araç ve teknikleri ile verilerin analizinde kullanılacak yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım,1999). Aynı zamanda bu araştırmanın modeli olgu bilim modeli olarak belirlenmiştir. Olgular deneyimleri, algıları, kavramları, yönelimleri ve olayları kapsayan durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olgular günlük yaşantımızda sürekli karşımıza çıkmakta fakat tam olarak anlamını kavrayamadığımız durumlar olabilmektedir. Bize tamamen yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada toplanan veriler tümevarım yoluyla araştırmanın desenini oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplama ve değerlendirme aşamasında görüşmelerden faydalanılmış anket ya da deneysel yaklaşım kullanılmamıştır. Araştırma, benimsenen yaklaşım bakımından yorumlayıcıdır. Yorumlayıcı yaklaşımın özelliği, insanların olguları yaşadığı biçimiyle açıklamayı tercih etmesidir. Bu yaklaşımın temelinde insan davranışını anlamak ve yorumlamak olduğundan, yorumda tamamen objektif olunamayacağı da kabul edilir. Araştırmacı bu yöntemde “ne, nasıl” sorusuna cevap arar ve olgunun gerçekleştiği ortam ve çevreyi göz önünde bulundurur (Hanson, 1995).

Bu araştırmada, katılımcı öğretmenlerin değerlere, değerlerin öğretimi sürecinde kullandıkları yöntem–teknik ve yaklaşımlara, bu süreçte aile ve okulun etkisine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapıldığı için araştırmada görüşmeye dayalı niteliksel bir çalışma yapılmış verilerin çözümlenmesinde içerik analizi uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması, niteliksel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleşmiştir. Araştırmada verileri toplamak amacıyla görüşme formları oluşturulmuştur. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Veri toplama aracı olarak ‘Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değer Ve Değer Eğitimi İle İlgili Düşünceleri Görüşme Formu (Ek:1)’ nun hazırlanmasından önce bu konuda ve benzer branşlarda yapılan uygulamalar incelenmiş formda yer alabilecek olası görüşme soruları oluşturulmuştur.

Görüşme soruları hazırlanırken alan yazınında yapılmış araştırmalar incelenmiş kullanılan ölçme araçları, görüşme soruları ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Diğer araştırmaların veri toplama araçları gözden geçirildikten sonra yapılacak araştırmanın amacına uygun, alt problemleri ortaya çıkaracak ve öğretmenlerin cevaplayabilecekleri sorulara dikkat edilerek taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Bu süreçte hazırlanan taslak görüşme formu 22 açık uçlu sorudan oluşmuştur. Daha sonra taslak görüşme formu Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi 3 uzman görüşüne sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda soru sayısı 14’e indirilmiştir. 14 açık uçlu sorudan oluşan bu görüşme formu, deneme amaçlı olarak beş öğretmenle denenmiştir. Ön uygulama sonrası görüşme sorularına son düzeltmeler yapılarak ana uygulama için hazır hale getirilmiştir.

Uzman görüşleri ile uygunluğunu onaylanmış olan 14 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu yoluyla, 10 katılımcı öğretmen ile yüz yüze ve okul ortamında öğretmenler tarafından önceden belirlenen alanlarda görüşme yapılmıştır. (Görüşme formu EK-1’de sunulmuştur.) Görüşmeler ortalama 25-30 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler sırasında herhangi bir yönlendirmeye yer verilmemiş yansız olmaya çalışılmıştır. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin rahat

davranabileceği ve dürüst cevaplar verebileceği karşılıklı güvene dayalı bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır.

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde araştırmaya katılan öğretmen görüşleri doğrudan alıntılar biçiminde olduğu gibi aktarılmış ve katılımcı öğretmen görüşleri yorumlanıp sonuçlara ulaşılmıştır.

Görüşme ilkeleri

Uygulamaya hazır hale gelen görüşme formlarının uygulanması için ilgili birimlerden gerekli izinler alınmıştır (Ek: 2). Görüşme formunun uygulanacağı okulların bazılarında araştırmacı tarafından gidilerek bazıları da telefonla bilgilendirilerek, okul yöneticileriyle görüşülmüş ve görüşme formlarının uygulanabilmesi için yöneticilerden izin alınmıştır. Araştırmada katılımcılara karşı sorumluluk ilkesine uygun olarak, araştırma öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı, nasıl yürütüleceği, nasıl yayınlanacağı ve araştırmanın sonuçlarının nasıl kullanılacağı ile bu sonuçların onları nasıl etkileyeceği hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan açıklamaların ardından, katılımcıların araştırma için gönüllü olup olmayacağı kararını araştırmacı katılımcıların kendisine bırakmıştır. Araştırma amacıyla görüşmelerin yapılmasında katılımcıların gönüllülük esasları dikkate alınmıştır.

Araştırmacı görüşmelere başlamadan önce kendisi ve araştırma hakkında bilgi vermiştir. Gizliliğin ve gönüllülüğün esas olduğunu net bir dille ifade etmiştir. Araştırmacı görüşme tarihinin öğretmenler için uygun bir zamanda yapılması için görüşme formuna öğretmenlerin görüşme tarihini ve saatini yazıp imzalamalarını istemiştir. Ayrıca araştırmacı araştırmanın kayıt cihazına kayıt edilecek görüşmeler yoluyla gerçekleştirileceğini, ancak bilgilerin gizli kalacağına dair açıklama yapmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya ili merkezinde, 2013-2014 eğitim öğretim yılında anasınıfları, anaokulları ve özel okulların bünyesinde bulunan anasınıflarında görev yapan öğretmenlerden amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile seçilen on öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi seçilmesinin nedeni, araştırma konusunun derinlemesine çalışılıp, olgu ve olayların keşfedilmesi ve açıklanmasına olanak

sağlamasıdır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme seçilmesinin nedeni ise, araştırmadan elde edilen sonuçları genellemekten ziyade sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılık gösteren okullarda görev yapan katılımcı öğretmenler arasında ortak veya paylaşılan olgular olup olmadığını bulmaya çalışarak araştırma sonuçlarını zenginleştirmektir. Maksimum çeşitlilik örnekleme çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmayı ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.109).10 öğretmen seçilmesindeki amaç daha derinlemesine bilgi almak ve konuyu ayrıntılı incelemek adına yeterli olabileceği düşüncesidir. Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan öğretmenlerin bilgileri verilmektedir.

Tablo 4

Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin kişisel bilgileri

Bilgiler		N	%
Yaş	20-30 yaş	3	30.0
	31-40 yaş	6	60.0
	41 ve üstü yaş	1	10.0
Mezun Olduğu Okul Türü	Örgün	5	50.0
	Açık öğretim	5	50.0
Hizmet Süresi	0-5 yıl	2	20.0
	6-10 yıl	2	20.0
	11-20 yıl	5	50.0
	21 ve üstü yıl	1	10.0
Çalışılan Kurum	Anasınıfı	8	80.0
	Anaokulu	2	20.0
Çalıştığımız Yaş Gurubu	48-60 ay	4	40.0
	61- 72 ay	6	60.0
Değerler Eğitime İlişkin Eğitim Alma Durumu	Evet	0	0.0
	Hayır	10	100.0

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan nitel verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımları kullanılmıştır. İçerik analizi yaklaşımı toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle toplanan veriler önce kavramsallaştırılması, sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların belirlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İçerik analizinde temel olarak, benzer veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmekte ve okuyucunun anlayabileceği şekilde organize edilerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Verilerin analizi sürecinde Yıldırım ve Şimşek'in (2006) ifade ettikleri gibi içerik analizi dört aşamada yapılmıştır:

1. Aşama: Verilerin Kodlanması

Toplanan verilerin tümevarımcı bir analize tabi tutulması sonucu araştırmacı tarafından ortaya konulan kodlama aşamasıdır. Bu araştırmada da görüşme sonucunda elde edilen veriler birkaç kez okunmuş ve katılımcı öğretmen görüşleri doğrultusunda kendi içerisinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler saptanmıştır. Daha sonra bu bölümlerin kavramsal olarak ifade ettiklerine saptanmış ve bu bölümler ilgili kavramlarla kodlanmıştır. Kodlar ilgili bölümdeki anlamı veya durumu etkili bir şekilde yansıtacak şekilde belirlenmiştir. Daha sonra o sorudaki anlamlı olan bölümler belirlenmiş ve bu bölümlerde ifade edilen durum tanımlayıcı bir şekilde isimlendirilmiş yani kodlanmıştır. Kodlamalarda araştırmacının kavramsal çerçevesi de dikkate alınmıştır.

2. Aşama; Temaların Bulunması

Temaların bulunması için kodların bir araya getirildiği ve incelendiği aşamadır. Verilerin kodlanması aşamasından sonra temalar bulunmuştur. Bunun için daha önceden belirlenmiş kodlar bir araya getirilmiş ve ortak yönler bulunmaya çalışılmıştır. Birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilmesi yoluyla kodları belirli kategoriler altında toplayan ve kodlardan yola çıkarak verileri genel düzeyde açıklayan temalar oluşturulmuştur.

3. Aşama: Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Organize Edilmesi Ve Tanımlanması

İlk iki aşama sonucunda araştırmacı topladığı verileri organize edebilecek bir sistemi oluşturduğu aşamadır. Kodlar ve temalar belirlendikten sonra, veriler bu kodlara, kavramlara ve temalara göre tanımlanmıştır. Bu aşamada temalar tanımlanmış ve bilgiler ilişkisel biçimde ortaya konmaya çalışılmıştır. Burada bilgileri dikkat çekici bir şekilde yansıtabilmek için katılımcı öğretmen

görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Her tema doğrudan alıntılar yoluyla tanımlanmaya çalışılmıştır. Tablolarda ilgili soru analizinde belirlenen temaların numaraları, bu tema yönünde kaç öğretmenin cevap verdiğiine dair frekanslar ve temayla ilgili katılımcı öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak sunulan örnek görüşler yer almaktadır.

4. Aşama: Bulguların Yorumlanması

Tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılmasının yapıldığı son aşamadır. Bu aşamada daha önceden ayrıntılı olarak tanımlanan ve sunulan bulgular yorumlanmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Yorumlamalarda katılımcı öğretmen görüşleri, önceden yapılan tanımlamalar ve araştırmanın kavramsal çerçevesi referans alınarak yapılmıştır.

Araştırmada toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, görüşme sürecinde kullanılan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Betimsel analiz yapılarak, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak amaçlanmıştır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenmiş, daha sonra bu betimlemeler yorumlanmıştır.

Üçüncü Bölüm

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde; Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin incelenmesine ve bu bağlamda uyguladıkları sınıf içi uygulamaları ve değer öğretim yöntemleri hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada aşağıdaki problemlere ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt problem 1: Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri nelerdir?

Birinci alt problemle ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için aşağıdaki sorular yöneltilmiştir;

- Soru 1: Değer kavramı sizin için ne anlama geliyor?
- Soru 2: Sizin kişisel olarak değer öncelikleriniz nelerdir?
- Soru 3: Sizce değerler sınıflandırılabilir/kategorize edilebilir mi? Bu ayırım neyi temele alarak yapılabilir? Örnekler misiniz?
- Soru 4: Sizce değerler eğitiminin asıl amacı nedir?
- Soru 5: Okul Öncesi dönemde değer eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Açıklar mısınız?

Soru 1: Değer kavramı sizce ne anlama geliyor?

Bu soru ile okul öncesi öğretmenlerine değer kavramının neler çağrıştırdığı ve öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamların neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu soru görüşme yapılan öğretmenlerinin yapmış olduğu tanımların literatürdeki tanımlarla ne ölçüde eşleştiğini belirlemek amacıyla yöneltilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin değer kavramını nasıl tanımladıklarını analiz edebilmek amacıyla araştırmanın “Değer Tanımı” bölümünde yer alan tanımlardan bazıları temel alınarak temalar oluşturulmuştur. Temalar literatürde öne çıkan değer

tanımlarından ve değer kavramının farklı yönlerini vurgulayan değer tanımlarından faydalanılarak belirlenmiştir. Buna göre katılımcı öğretmenlerin soruya verdiği cevapların literatür temel alınarak hazırlanmış temalara uyup uymadığı ve uyuyorsa hangi kategoriye uyduğu belirlenmiştir. İlgili soru aşağıdaki temalara göre analiz edilmiştir:

1 Numaralı Tema (T1): “Değerler belirli bir topluma özgü olan ve o toplumun sahiplendiği ideallerdir.” tanımına işaret eden cevap türü.

2 Numaralı Tema (T2): “Değerler insanı diğer canlılardan ayıran ve insanı insan yapan özellikleri içinde bulunduran inançlar bütünüdür.” tanımına işaret eden cevap türü.

3 Numaralı Tema (T3): “Değerler insanların seçim yapma, yargıda bulunma ve değerlendirme yapmada kullandıkları, yaşamlarına rehberlik eden ve önemlilikleri çeşitlilik gösteren ilkelerdir .” tanımına işaret eden cevap türü.

Bu doğrultuda araştırmaya katılan 10 öğretmenin birinci soruya vermiş oldukları cevapların frekansları ve her bir tema için verilen örnek cevaplar tablolştırılmıştır.

Tablo 5

1.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap Temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1	4	Ö4: Kültürümüz, belli başlı önem verdiğimiz yıllardır önemsedığımız ve hayatta ön planda tuttuğumuz kültürümüz ve değer yargılarımız. Ö10: Değer deyince geçmişten günümüze gelen bizim hani kendi kültürümüzü yansıtan kendi benliğimizde olan şeyler hani mesela sevgi, hoşgörü, bizim değerlerimiz. İçinde ya da ne bileyim dini bayramlar gene bizim değerlerimiz içerisinde yani bunlar. Ö6: Değer bence kültürümüz, bizim kültürümüz değerler üzerine oluşmuş.
T2	3	Ö1: Çocuğa vermek istediğin onda olmasını istediğin bir şeyi vermek gibi geliyor. O niteliği ona kazandırmayı istemek gibi bir şey tabi değer dediğin anlamlı ve iyi olarak düşündüğüm bir şey. Ö2: Değer sahip olduğumuz güzel şeyler yani değerın anlamı güzel şeyler olarak ifade ediyor ilk başta benim için, onun dışında güzel anlamda şeyler çağırıştırıyor bende. Ö3: İnsanlarda bulunması gereken özellikler
T3	3	Ö8: Saygı, sevgi, hoşgörü.....hocam aklıma direkt gelenler bunlar. Ö9: İnsanlar, hayvanlar yani bütün canlılar için yaradandan tut herkese karşı verdiğimiz düşünceler, yani saygı,sevgi hepsi içine giriyor yani tüm canlılara karşı olması gereken bir şey.

Tablo 5 incelendiğinde T1 temasına 4 öğretmenin (Ö4, Ö5, Ö6, Ö10), T2 temasına 3 öğretmenin, T2 (Ö1, Ö2, Ö3), T3 temasına 3 öğretmenin(Ö7, Ö8, Ö9), cevapları eşleştirilmiştir. T1 teması doğrultusunda cevap veren dört öğretmen değer toplumsal ve kültürel yönüne vurgu yaparak değer kültürü oluşturan öğeler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda Ö10: *değer değer deyince geçmişten günümüze gelen bizim hani kendi kültürümüzü yansıtan kendi benliğimizde olan şeyler hani mesela sevgi hoşgörü bizim değerlerimiz içinde ya da ne biliyim dini bayramlar gene bizim değerlerimiz içerisinde yani bunlar...* şeklinde ifade etmiştir.

T2 temasındaki öğretmenler değer insana özgü bir takım özellikler olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden Ö3: *insanlarda bulunması gereken özellikler şeklinde ifade etmiştir.*

Cevapları T3 temasıyla eşleştirilen üç öğretmen ise değer ilişkiler üzerindeki etkisini vurgulamışlardır. Öğretmenlerimize göre değer toplumsal ve sosyal ilişkileri düzenleyen ilkelere bu durumu Ö9:.. *İnsanlar hayvanlar yani bütün canlılar için Yaratandan tut herkese karşı verdiğimiz düşünceler yani saygı sevgi hepsi içine giriyor yani tüm canlılara karşı olması gereken bir şey...* şeklinde ifade etmiştir.

Soru 2: Sizin kişisel olarak değer öncelikleriniz nelerdir?

Bu soru ile okul öncesi öğretmenlerinin kişisel olarak hangi değeri benimsedikleri ve hangi değer türün öncelikli olarak yaşamlarına yansıttıkları belirlemeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin önemsedikleri ve başat olarak ilişkilerinde görmek istedikleri değerleri teması oluşturulurken genelleme yoluna gidilmiş ve gruplamalar oluşturularak belirlenmiştir. Belirlenen temalar ve örnek cevaplar şu şekilde tablolandırılmıştır.

Tema 1: Saygı,

Tema 2: Sevgi,

Tema 3: Doğruluk, Dürüstlük,

Tema 4: Manevi Değerler,

Tema 5: Aile diğer.

Tablo 6

2.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 : (Saygı)	5	<p>Ö1: İlk önce saygı olacak en önemlisi saygı, saygı olduktan sonra hepsi arka arkaya gelir, sevgi, yardımlaşma ...</p> <p>Ö6: ...ilk başta saygı her şeyin anahtarı diye düşünüyorum</p> <p>Ö2: Evet kişisel olarak önce saygı, onun dışında gülümseme, tebessüm insanlarda sevgi, bunlar. İlk önce saygıdır bende daha sonra sevgi gelir yani.</p>
T2: (Sevgi)	4	<p>Ö10: Öncelikle yani Türk toplumunun ve hani islamın gerektirdiği bazı değerler en başında bunun tabii büyüklere saygı, küçüklere sevgi, merhamet, hoşgörü bu tip şeyler yani yardımlaşma.</p> <p>Ö4: Ahlak, sevgi, saygı, bireysel insana değer vermek, insanı önemsemek.</p>
T3: (Doğruluk dürüstlük)	2	<p>Ö5: Doğruluk. Doğruluk derken dürüstlük, ahlak önceliklerim bunlar yani iyi ahlaklı, kişilikli insanlar oluşturabilmek.</p> <p>Ö7: Kişisel olarak benim kendim olarak en önemli değerim yalan söylemek istemiyorum ona çok önem veriyorum. Benim en değer verdiğim değerim diyeyim, bir de karşımdaki insanın yerine koyuyorum kendimi ve karşımdaki insandan da kendini benim yerime koymasını beklerim.</p>
T4: (Manevi değerler)	1	<p>Ö3: Manevi değerler olursa diğerleri arkasından daha kolay gelir</p>
T5: (Aile)	2	<p>Ö8: Değer önceliklerim aile evvela çocuk, eş, anne-baba yani hep aile geliyor aklıma sonra işime en çok veriyorum herhalde</p> <p>Ö:9.....aile, ailede herşey başlıyor çocuklar buraya gelene kadar 6 yaşında geliyorlar buraya ve bu yaşa kadar herşeyi ailede görüyorlar değerler eğitimi bence ailede oluyor, annesinden.</p>

Tablo 6 incelendiğinde beş tane tema oluşturulduğu ve her öğretmenin cevaplarının birçok temayla eşleştirildiği belirlenmiştir. Öğretmenlerinin baskın olarak ifade ettikleri cevaplar öncelikli düşünceleri olarak belirlenmiş ve örnekleme bu doğrultuda yapılmıştır. Oluşturulan temalar çerçevesinde

öğretmenleri saygı, sevgi, doğruluk dürüstlük, manevi değerler, merhamet vb. değerlere daha çok önem verdikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda T1(saygı) temasına 5 öğretmenin (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö10), T2(sevgi) temasına 4 öğretmenin (Ö1, Ö2, Ö4, Ö10), T3 (doğruluk) temasına 2 öğretmenin (Ö5, Ö7), T4 (manevi değerler) temasına bir öğretmenin (Ö3) ve T5 (aile) temasına 2 öğretmenin (Ö8, Ö9) cevapları eşleştirilmiştir.

Saygı teması doğrultusunda cevap veren öğretmenler kişisel olarak saygı değerinin öncelikli olduğunu belirtmişlerdir ve saygının diğer değer çeşitlerinden daha önemli olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö1: *”İlk önce saygı olacak en önemlisi saygı, saygı olduktan sonra hepsi arka arkaya gelir sevgi, yardımlaşma”* şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen ise saygının önemini *“Ö2: Evet kişisel olarak önce saygı, onun dışında gülümseme, tebessüm insanlarda sevgi, bunlar ilk önce saygıdır bende daha sonra sevgi gelir yani.”* şeklinde ifade etmiştir.

Sevgi teması incelendiğinde öğretmenlerin kişisel olarak sevgi değerine önem verdiği belirlenmiştir. Öğretmenlerimize göre sevgi değeri diğer değer türleri ile bir bütün halinde düşünülmektedir. Bu durumu Ö10: *“Öncelikle yani Türk toplumunun ve hani İslam’ın gerektirdiği bazı değerler en başında bunun tabii büyüklere saygı, küçüklere sevgi, merhamet, hoşgörü, bu tip şeyler yani yardımlaşma.”* şeklinde ifade etmiştir.

Doğruluk teması incelendiğinde öğretmenlerimiz doğruluk ve dürüstlük değerlerini öncelikli değerleri olduğunu ifade etmişlerdir. Doğruluk ve dürüstlük değerlerinin önemini vurgulayan Ö5 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir Ö5: *“Doğruluk doğruluk derken dürüstlük, ahlak önceliklerim bunlar yani iyi ahlaklı kişilikli insanlar oluşturabilmek.”* öğretmenimiz bu ifadesiyle eğitim yaşamındaki vizyonunu da ifade ederek bu doğrultuda bir eğitim anlayışı gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren diğer öğretmenimiz ise Ö7: *“Kişisel olarak benim kendim olarak en önemli değerim yalan söylemek istemiyorum ona çok önem veriyorum benim en değer verdiğim değerim diyeyim bir de karşıdaki insanın yerine koyuyorum kendimi ve karşıdaki insandan da kendini benim yerime koymasını beklerim.”* Öğretmen bu ifadesiyle doğruluk değerinin yanında empati kavramının da önemine vurgu yapmıştır.

Manevi değerler teması incelendiğinde öğretmenlerimizden sadece birin bu tema doğrultusunda cevap verdiği görülmektedir. Öğretmenimiz öncelikli olarak manevi değerler ve inancın gerektirdiği değerlere önem verdiğini ifade etmiş diğer değer türlerinin de bununla ilişkili olduğu düşüncesindedir ve bu durumu Ö3: “Manevi değerler olursa diğerleri arkasından daha kolay gelir.” şeklinde ifade etmiştir.

Aile teması incelendiğinde öğretmenlerimizin öncelikli olarak aile kavramına önem verdikleri görülmektedir. Aile kavramını en büyük değer olarak ifade etmekte ve bütün değerlerin başlangıcı olarak aile kurumunu göstermektedirler. Bu durumu Ö:9 “...aile, ailede her şey başlıyor, çocuklar buraya gelene kadar 6 yaşında geliyorlar buraya ve bu yaşa kadar her şeyi ailede görüyorlar değerler eğitimi bence ailede oluyor annesinden babasından kardeşinden yakın akrabasından, aile çok önemli çevre ikinci planda.” şeklinde ifade etmiştir.

Soru 3: Sizce değerler sınıflandırılabilir/kategorize edilebilir mi? Bu ayrım neyi temele alarak yapılabilir? Örnekler misiniz?

Soru 3 ile Öğretmenlerin değerler hakkındaki bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve değerlere ait gruplar hakkında fikir sahibi olup olmadıkları belirlemeye çalışılmıştır. Bu soru ile değerlerin kategorize edilip edilmeyeceği ve yapılabilirse ne şekilde gruplandırılacağı ve hangi değerlerin hangi gruplara dahil edileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar sınıflandırılır ve sınıflandırılmaz şeklinde iki gruba ayrılmış ve temalaştırılmıştır. Öğretmenlerin cevapları doğrultusunda oluşturulan temalar ve örnek cümleler şu şekilde tabloleştirilmiştir;

Tema 1: Değerler Sınıflandırılabilir

Tema 2: Değerler Sınıflandırılmaz

Tablo 7

3.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1: (Sınıflandırılabilir)	5	<p>Ö10: Yani evet belki belli gruplar içerisinde gruplanabilir, şey olabilir yani toplumsal değerlerimiz olabilir, belki toplumsal şeyler, kişisel değerler olabilir, hani böyle daha çok benliğimizi ilgilendiren dini değerlerimiz olabilir belki, 3 grupta ele alınabilir.</p> <p>Ö4: Zaman zaman sınıflandırılabilir çünkü değerler zamana ortama göre ve insana göre değişebilir.</p> <p>Ö7: Aslında şöyle geniş olarak bakmak istiyorum dar bakmak istemiyorum ama bence sınıflandırılabilir. Kimisi sevgiyi ele alır, kimisi ahlakı ele alır, kimisi kişisel özelliklerini ele alır, o şekilde değerlendirilebilir.</p>
T2: (Sınıflandırılmaz)	5	<p>Ö4: Ayrılamaz, çünkü biri olmazsa diğeri olmaz.</p> <p>Ö2: Mesela bence sınıflandırılmaz, çünkü birinin eksikliğinde diğeri de meydana çıkacaktır. Sınıflandırmak yanlış olur, hepsi birbirini takip ediyor bence ayrılmaz diye düşünüyorum.</p> <p>Ö8: Birbirine bağlantılı genel olarak değerler ayrı olarak düşünemedim hiç, içiçe.</p>

Tablo 7 incelediğinde öğretmenlerin %50 sinin sınıflandırılabilir diğer yarısının ise sınıflandırılmaz yönünde cevap verdikleri belirlenmiştir. Değerler sınıflandırılabilir teması doğrultusunda cevap veren beş öğretmen değerlerin farklı şekillerde gruplandırılabilceğini ifade etmiştir. Değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin soruya öğretmenler genel olarak toplumsal değerler (Ö10, Ö6), kişisel değerler (Ö4, Ö6, Ö7, Ö10), manevi değerler (Ö1, Ö10), şeklinde gruplamışlardır. Değerin sınıflandırılabilceğini ifade eden Ö6: “...değerler sınıflandırılabilir mi..... insanın kendine karşı kendi değerleri olabilir, toplumun onayladığı değerler olabilir, yani başka ne olabilir kiailesinden gördüğü değerler olabilir, aile de çünkü toplumun içerisinde...” şeklinde ifade ederek değeri toplumsal ve kişisel olarak gruplanabilceğini ifade etmiştir. Değerin gruplanabilceğini ifade eden Ö10: “Yani evet belki belli gruplar içerisinde gruplanabilir, şey olabilir yani

toplumsal değerlerimiz olabilir, belki toplumsal şeyler, kişisel değerler olabilir, hani böyle daha çok benliğimizi ilgilendiren, dini değerlerimiz olabilir belki 3 grupta ele alınabilir.” şeklinde ifade ederek değeri toplumsal, kişisel ve manevi değerler olarak üç grup altında incelenebileceğini belirtmiştir. Değeri daha çok kişisel özellikler bakımından gruplayan Ö7: “Aslında şöyle geniş olarak bakmak istiyorum dar bakmak istemiyorum ama bence sınıflandırılabilir, kimisi sevgiyi ele alır, kimisi ahlakı ele alır, kimisi kişisel özelliklerini ele alır, o şekilde değerlendirilebilir.” şeklinde ifade etmiştir. Değerin değişebileceğini ve farklılıkların zaman içerisinde olması gereken olağan bir durum olduğunu ve değer sınıflamalarının da bu değişiklikler doğrultusunda olması gerektiğini belirten Ö6 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: Ö6: “Zaman zaman sınıflandırılabilir çünkü değerler zamana ortama göre ve insana göre değişebilir.”

Değerler sınıflandırılmaz teması incelendiğinde değerlerin sınıflandırılmayacağını ifade eden öğretmenler genel olarak değer bir bütün olduğunu, eğer gruplandırılırsa bütünlüğünün bozulacağını ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö8: “Birbirine bağlantılı genel olarak değerler ayrı olarak düşünemedim hiç iç içe.” şeklinde ifade etmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler değer birbirini tamamladığını biri olmazsa diğeri de olmayacağını dolayısıyla değerlerin parçalanmayacağını, ayrılmayacağını ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö2: “ Mesela bence sınıflandırılmaz çünkü birinin eksikliğinde diğeri de meydana çıkacaktır, sınıflandırmak yanlış olur hepsi birbirini takip ediyor bence ayrılmaz diye düşünüyorum.” şeklinde ifade ederken Ö6: “Hımmm hayır çok birbirine bağlılar çünkü iç içeler yani bunları ayırmak çok zor, okul öncesinde özellikle çok daha zor.” şeklinde belirtmiştir. Değerin sınıflamasının göreceli bir durum olduğunu ifade eden Ö9 kendisine göre sınıflanmaması gerektiğini “Kişiye göre değişir o bence de, bence edilmemeli neden çünkü bu toplumda yaşıyorsak ve çocuklarımız da geleceğin çocuklarıysa herkes aynı eğitimi almalı ve herkese göre aynı olmalı, değerler eğitimi dil, din, ırk, ayrımı yapılmadan çocuklarımıza hoşgörüsü olsun, sevgi olsun, hani vefa, saygı, bunların hepsini her aileye öğretmeli, ayırım yapılmamalı diye düşünüyorum ben.” şekilde ifade etmiştir.

Soru 4: Sizce değerler eğitiminin asıl amacı nedir?

Öğretmenlere yöneltilen bu soru ile öğretmenlerin değerler eğitimi hakkında ne düşündüklerini belirlemek ve değer eğitimini hangi amaçla verilmesi gerektiğini ve bu konudaki düşüncelerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla sorulmuştur. Belirlenen temalar literatürde yer alan değer eğitimi amaçları tanımları ile eşleştirilmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan temalar ve öğretmenlerin örnek cevapları tablolastırılmıştır.

Tema 1: Nyberg (1990)'e göre değerlerin öğretiminde arkasında iki amaç vardır: Birincisi yaşamı sürdürme, ikincisi gelişmek.

Tema 2: Bireyin sosyalleşmesinde, topluma uyum sağlamasında; dünyanın barış ve huzur dolu bir yer olmasını sağlamada değerler temel-esas olarak görülmelidir (Uyanık Bolat, 2007).

Tema 3: Değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır.

Tema4: Diğer Kültüre Sahip Çıkma

Tablo 8

4.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1	1	Ö9: ...asıl amacı, birbirine karşı bence bu hayatı kolaylaştırmak diye düşünüyorum, başkalarının haklarına saygılı olmayı öğreniyorlar.
T2	1	Ö7: ...değerler eğitimin asıl amacı bence kişiyi topluma kazandırmak yani toplumsal özellikleri ona küçük yaştan itibaren aşılacak diyeyim.
T3	6	<p>Ö4: Çocuğun gelişimde öz benliği otururken bu sevgi, saygı oradan başlıyor. Yine değerler benim gözümde çocuk özdenetim sahibi olurken bunları bilinç altına temelden alırsa geleceğine oturacak çünkü çocuk yaşam boyu hani diyoruz ya 0-6 yaşta öğrendiğimiz şeyleri yaşam boyu hani zeka da bile böyledir ya yüzde 80 i bu dönemde oluşur diye, değerlerimizi de küçük yaşta alırsak tüm hayatımıza yayarız.</p> <p>Ö10: Bence kişiliği oluşturma yani kişiliğin temelleri atılıyor, ondan sonra toplumsal şeyleri desteklemek, toplumsal iletişimi diyeyim yani.</p> <p>Ö2: Değerler eğitimin asıl amacı özellikle küçük yaşlarda çocuklara bunu katabilirsek ileriki yaşlarda hani daha büyük etkisi görülecektir. Hani biz okul öncesinde çocuklara atıyorum büyüklere saygıyı göstermeyi öğretiyoruz ya da bu konuda örnekler veriyoruz gösteriyoruz ileriki dönemlerde bu da çocuğun aklında yerli yerinde bir şey oluşacağı için ileride de dikkat edeceğini düşünüyorum.</p> <p>Ö5: Değerler eğitimi temelden yani nasıl diyeyim değerler eğitimi temelden herkese vermek geliştirmek ve bilinçli kişiler bu değerler eğitimi hakkında bilinçli kişiler ortaya çıkarıp bilmeyen kişilere daha çok doğru yönlerini aktarmak olduğunu düşünüyorum.</p>
T4	2	<p>Ö1: Unutulmaya başlanmış duyguların çocuklara veya yetişkinlere hatırlatılması.</p> <p>Ö6: Kendi kültürümüze sahip çıkmaktır değerler eğitimi benceyanlış mı bilmiyorum değerler üzerine böyle bir koruma geldi değerleri vermeyelim falan ama bizim değerlerimiz farklı yani yurt dışı görmüş bir insan olarak bizim değerlerimiz farklı diye düşünüyorum ben, kendi kültürümüz gibi geliyor bana değerler.</p>

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin verdiği cevaplar dört tema ile eşleştirilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi temalar literatürde yer alan değerler eğitiminin amaçları bölümünde öne çıkan ve çeşitlilik gösteren açıklamalar temel alınarak oluşturulmuştur. Tabloda öğretmen cevaplarının tema 3 de yoğunlaştığı

görülmüştür. Tema 1 doğrultusunda bir öğretmenin (Ö9), Tema 2 doğrultusunda 1 öğretmenin (Ö7), Tema 3 doğrultusunda 6 öğretmenin (Ö4, Ö10, Ö2, Ö5, Ö8, Ö3) Tema 4 doğrultusunda 2 öğretmenin (Ö1, Ö6) verdiği cevaplar örneklendirilmiştir. Tema 1 doğrultusunda verilen cevap incelendiğinde değerler eğitiminin asıl amacının kişinin yaşamını kolaylaştırarak sürdürmesini sağlamak olarak ifade edilmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö9: “*Asıl amacı birbirine karşı bence bu hayatı kolaylaştırmak diye düşünüyorum başkalarının haklarına saygılı olmayı öğreniyorlar çünkü.*” şeklinde ifade etmiştir. Tema 2 doğrultusundaki cevap incelendiğinde değerler eğitimi asıl amacının kişinin içerisinde yaşadığı toplumun kurallarını daha kolay benimsemesini ve toplumsal yaşama uyumunu sağlamak olarak belirtilmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö7: “*Değerler eğitiminin asıl amacı bence kişiyi topluma kazandırmak, yani toplumsal özellikleri ona küçük yaştan itibaren aşılacak diyeyim.*” şeklinde ifade etmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi değerler eğitiminin asıl amacının ne olduğu sorusuna verilen cevapların yoğun olarak eşleştirildiği Tema 3 incelendiğinde altı öğretmenin cevaplarının bu temayla eşleştirildiği belirlenmiştir. Bu cevaplara göre öğretmenler değerler eğitiminin asıl amacının çocukların toplum tarafından benimsenecek doğru davranışları benimsemeleri için onların kişiliklerini doğru bir şekilde şekillendirmek olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö4: “*Çocuğun gelişimde öz benliği otururken bu sevgi, saygı oradan başlıyor, yine değerler benim gözümde çocuk özdenetim sahibi olurken bunları bilinç altına temelden alırsa geleceğine oturtacak. Çünkü çocuk yaşam boyu hani diyoruz ya 0-6 yaşta öğrendiğimiz şeyleri yaşam boyu hani zekada bile böyledir ya yüzde 80 i bu dönemde oluşur diye değerlerimizi de küçük yaşta alırsak tüm hayatımıza yayarız.*” şeklinde ifade etmiştir.

Değerler eğitiminde empati kavramını kazanmanın önemini vurgulayan Ö3: “*Empati yapabilen, iyi bireyler yetiştirebilmek için olmazsa olmaz.*” şeklinde ifade ederek değerler eğitiminin asıl amacının kişilik gelişimi olduğunu vurgulamıştır. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler özellikle kişilik gelişimi ve iyi insan olma kavramları üstünde yoğunlaştıkları görülmektedir, Ö10: “*Bence kişiliği oluşturma yani kişiliğin temelleri atılıyor ondan sonra toplumsal şeyleri desteklemek, toplumsal iletişimi diyeyim yani.*”. Bu temadaki cevaplar incelendiğinde dikkat çeken diğer bir vurgu ise değerler eğitiminin özellikle küçük

yaşlarda başlaması gerektiğidir bu durumu Ö2: “Değerler eğitimin asıl amacı özellikle küçük yaşlarda çocuklara bunu katabilirsek ileriki yaşlarda hani daha büyük etkisi görülecektir, hani biz okul öncesinde çocuklara atıyorum büyüklere saygıyı göstermeyi öğretiyoruz ya da bu konuda örnekler veriyoruz gösteriyoruz ileriki dönemlerde bu da çocuğun aklında yerli yerinde bir şey oluşacağı için ileride de dikkat edeceğini düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Bir bütün olarak bakıldığında değerler eğitimi temelden başlayan ve süreklilik göstermesi gereken bir durum olduğu, kişilik ve karakter eğitiminin bir parçası olduğu, bilinçli kişilikler ve nesiller ortaya çıkartmak olduğu ifade edilmiştir Ö8: “İnsan olmanın gereğini anlatabilmek, verebilmek çocuklara hangi yaşta olursa olsun hani tek okul öncesi olarak düşünmezsek eğitimidir, insan olmanın gerekliliğidir onun öğretilmesi.” şeklinde ifade ederken, Ö5: “Değerler eğitimi temelden yani nasıl diyeyim değerler eğitimi temelden herkese vermek geliştirmek ve bilinçli kişiler bu değerler eğitimi hakkında bilinçli kişiler ortaya çıkarıp bilmeyen kişilere daha çok doğru yönlerini aktarmak olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Tema 4 doğrultusunda cevap veren öğretmenlerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitiminin asıl amacı olarak kültürün devamlılığını sağlamak ve toplumun kültürüne sahip çıkması için alınması gereken bir eğitim olduğu vurgulanmıştır . Bu vurguyu yapan Ö6: “Kendi kültürümüze sahip çıkmaktır değerler eğitimi benceyanlış mı bilmiyorum değerler üzerine böyle bir koruma geldi değerleri vermeyelim falan ama bizim değerlerimiz farklı yani yurt dışı görmüş bir insan olarak bizim değerlerimiz farklı diye düşünüyorum ben kendi kültürümüz gibi geliyor bana değerler.” şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir katılımcı öğretmen değerler eğitiminin asıl amacının unutulmaya başlanan değerlerin, kültürün hatırlatılması olarak ifade etmiştir. Ö1: “Unutulmaya başlanmış duyguların çocuklara veya yetişkinlere hatırlatılması.”

Soru 5: Okul Öncesi dönemde değer eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Açıklar mısınız?

Katılımcı öğretmenlere yöneltilen bu soru ile öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki düşüncelerini daha spesifik bir halde kendi branşları doğrultusunda değerlendirmeleri sağlayarak bu konudaki düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplarda onların okul öncesi dönemde değerler eğitiminin verilir verilemeyeceği eğer verilmesi gerekiyorsa niçin verilmesi gerektiği ve eğer verilemiyorsa ne gibi sıkıntıların olduğu katılımcı öğretmenlerin düşüncesi doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu soruya verilen cevaplar içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve temalar oluşturulmuştur. Bu soruya cevap veren öğretmenlerin cevapları dört tema altında toplanmıştır. Oluşturulan temalar şu şekildedir;

Tema 1: Erken yaşta eğitim verilmeye başlanmalı.

Tema2: Çocuk seviyesinde verilmeli.

Tema 3: Aile ve toplum etkileşimi.

Tema 4: Soyut. Belirlenen temalar, frekansları ve örnek cevaplar tablolaştırılmıştır.

Tablo 9

5.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Erken yaşta eğitim verilmeye başlanmalı)	6	<p>Ö3: Ağaç yaşken eğilir derler ya eğitim artık 4 yaşta başladığını da hesaba katarsak başlamasıyla artık 4+4+4 eğitim sistemiyle, küçük yaşta verilen davranışlar onların beyni boş daha çabuk kapabiliyorlar. Onun için o değerleri dönemde o yaşta kazandırabilirsek devamı gelir yoksa belirli bir yaştan sonra verilen eğitim nasıl taşlar yerine oturmuyorsa o yaşta da öyle düşünüyorum ve başlanabilecek en küçük yaşta.</p> <p>Ö2: Çocuğun kişiliği bu yaşlarda oluşuyor oturuyor yerine bazı şeylerin geç kalmaması gerekiyor yani ileriki yaşlar çok geç olabilir bunun için ne öğrendiyse ne içine işlediyse bu dönemde daha fazlasıyla işliyor diye düşünüyorum öyle.</p> <p>Ö5: Gerçekten değer eğitimi verilecekse milli eğitimde bu dönemde başlanmalı diyorum alıyorlar da veriyoruz da çocuklar temizler ve boşlar su bardağı gibi boşlar ne verirseniz alıyorlar, iyiyi de alıyorlar, kötüyü de alıyorlar ama bu değerler eğitimi verirseniz çocuk değerini karşısındaki insan olarak kişilik olarak gördüğü için davranışlarını ona göre şekillendiriyor, yani kötü davranışlardan her zaman için bir nebze geride davranıyor, onları almamaya ya da aynısını yapmamaya çalışıyor. Daha çok iyi olanları ödüllendirildiğini ya da güzel olduğunun farkına varıyor.</p>

Tablo 9 (devam)

5.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T2 (Çocuk seviyesinde verilmeli.)	3	<p>Ö7: Ben yeteri kadar verdiğimizizi düşünmek istiyorum ama kafamda da soru işaretleri var tam olarak verebiliyor muyuz diye. Şunu söyleyeyim derste en basitinden etkinlikte dahi bununla ilgili çalışmalar yapıyoruz, çalışmalarımız şeylerimiz hep bu yönde zaten birinci hedeflerimizden bir tanesi çocuğa bu değerler eğitimi vermek istiyoruz inşallah da verebiliyoruzdur Bizim düzeyimize indirilebilirse verilebilir</p> <p>Ö9: Onların anlayacağı şekilde verilmeli ki çocuklar okula gelmeden çocuk ailede, çevrede ister istemez görüyor bunları. Değerlerin hepsi verilmeli toplumda uyum sağlamak için çocuğun daha iyi kişilik sahibi olması için, birbirinin hakkına saygılı olabilmesi için, kısaca hayata hazırlanması için gerekli bence.</p>
T3 (Aile ve toplum etkileşimi)	4	<p>Ö1:Aileden de biraz kaynaklanıyor hazır gelişle alakalı geçen yıl ben sınıfta hoşgörü nedir diye sorduğumda bir öğrencim karşındaki insanı güzel görebilmektir demişti bana sorsanız ben bu cevabı veremezdim</p> <p>Ö6: Güzel bir şey ama önce aileden başlaması gerekiyor. Ailenin bilgilendirmesi olması gerekiyor okul öncesinden önce. Okul öncesinde değerler eğitimi verilmeli ilk olarak ailede başlamalı ve okul öncesinde de verilmeli.</p> <p>Ö8: Okul öncesi eğitimde de bizim en çok öğretimden çok eğitim bizim amacımız, değerler de bizim ülkemizdeki insanların en çok ihtiyacı olan bir şey diye düşünüyorum. Yani hani nasıl diyeyim sana bizim de konularımız var önemli gün ve haftalarda işlememiz gereken konulardan mevsimlerden daha önemli değerleri işlemek onların önemini çocuklara anlatabilmek. Hani saygıdır, hoşgördür, sevgidir, anlayıştır bunları işlemek daha önemli.</p>
T4 (Soyut)	2	<p>Ö1: Bir şeyi tanım olarak biliyor fakat eyleme geçince orda kalıyor soyut olduğu için onu eyleme dökemiyor. Birbirinize saygı duymalısınız diyorsun çocuk geliyor arkadaşım bana saygı duymuyor diyor anlatıyorsun fakat 5 dk sonra çocuk yine geliyor aynı şekilde bazı kavramların soyut kaldığını düşünüyorum.</p> <p>Ö9: Okul öncesi değerler eğitimi çok güzel şimdi küçük yaşta başlaması güzel bir şey ama çocuklar bazı değerleri anlamakta zorlanıyorlar, bunu birebir örneklendirirsek aile içerisindeki yaşamımızda, okulda içindeki kurallarla ya da davranışlarla işte ne bileyim daha iyi olur diye somutlaştırmak gerekiyor. Biraz daha böyle olursa daha faydalı olur diye düşünüyorum.</p>

Tablo 9 incelendiğinde Tema 1 doğrultusunda dört öğretmenin (Ö2, Ö3, Ö5, Ö10), Tema 2 doğrultusunda iki öğretmenin (Ö4, Ö7, Ö9), Tema 3 doğrultusunda üç öğretmenin (Ö1, Ö6, Ö8), Tema 4 doğrultusunda iki öğretmenin (Ö1, Ö9) cevapları eşleştirilmiştir. Bu doğrultuda katılımcı öğretmenlerin cevaplarının birbirine benzerlik gösterdiği ve bazı katılımcı öğretmenlerin (Ö1, Ö9 cevaplarının iki farklı temayla eşleştiği belirlenmiştir. Tema 1 Erken yaşta eğitim verilmeye başlanmalı doğrultusunda cevap veren öğretmenler değerler eğitimini okul öncesinde kesinlikle verilmesi gerektiğini, çocukların bu dönemde içselleştirdikleri şeyleri hayatları boyunca devam ettirecekleri ve böylelikle toplumsal yaşamın sürdürülebileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenler Ağaç yaşken eğilir tanımını sıklıkla yaparak bu dönemde eğitimin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu durumu Ö3: “ Ağaç yaşken eğilir derler ya eğitim artık 4 yaşta başladığını da hesaba katarsak başlamasıyla artık 4+4+4 eğitim sistemiyle, küçük yaşta verilen davranışlar onların beyni boş daha çabuk kapabiliyorlar, onun için o değerleri dönemde o yaşta kazandırabilirsek devamı gelir, yoksa belirli bir yaştan sonra verilen eğitim nasıl taşlar yerine oturmuyorsa o yaşta da öyle düşünüyorum ve başlanabilecek en küçük yaşta başlanmalı.” şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir katılımcı öğretmen ise düşüncelerini Ö5: “Gerçekten değer eğitimi verilecekse milli eğitimde bu dönemde başlanmalı diyorum, alıyorlar da veriyoruz da. Çocuklar temizler ve boşlar, su bardağı gibi boşlar, ne verirseniz alıyorlar iyiyi de alıyorlar, kötüyü de alıyorlar, ama bu değerler eğitimini verirseniz çocuk değerini karşısındaki insan olarak kişilik olarak gördüğü için davranışlarını ona göre şekillendiriyor. Yani kötü davranışlardan her zaman için bir nebze geride davranıyor, onları almamaya ya da aynısını yapmamaya çalışıyor. Daha çok iyi olanları ödüllendirildiğini ya da güzel olduğunun farkına varıyor.” şeklinde ifade etmiştir. Her şeyin temelden başlaması gerektiğini ve kişilik gelişiminin de bu dönemde başladığına vurgu yapan Ö10: “Bence verilmesi gerekiyor okul öncesi eğitimde başlıyor zaten hani temeller kişiliğin temelleri de orda başladığı için.” şeklinde ifade etmiştir.

Tema 2 Çocuk seviyesinde verilmeli, incelendiğinde üç katılımcı öğretmenin cevapları bu tema ile eşleştirilmiştir. Buna göre katılımcı öğretmenler değerler eğitiminin önemli olduğunu ve bunun verilmesi gerektiğini ve bunu özellikle çocukların seviyesine indirerek verilmesinin daha uygun olduğunu ifade

etmişlerdir. Bu durumu Ö4: “Çocuklara bir şeyleri veriyoruz ama verirken çocukların seviyesine inip anlayabileceği düzeyde verirken gerçek anlamda değerler eğitimi vermiş oluruz. Biz değerlerimiz deyip ne yapıyoruz Mehmet Akif tir, Hacivat karagözdür, saygı, sevgi, çeşitli aktiviteler yani hepsini verirken çocuk seviyesine inerek verilmeli, dramayla olabilir yaparak yaşayarak.” şeklinde ifade etmiştir. Değerleri sınıf ortamında tam olarak vermeye çalıştığını ifade eden diğer bir katılımcı öğretmen ise okul öncesi düzeyde verilmesi gerektiğini Ö7: “Ben yeteri kadar verdiğimizizi düşünmek istiyorum ama kafamda da soru işaretleri var, tam olarak verebiliyor muyuz diye? Şunu söyleyeyim derste en basitinden etkinlikte dahi bununla ilgili çalışmalar yapıyoruz, çalışmalarımız şeylerimiz hep bu yönde zaten birinci hedeflerimizden bir tanesi çocuğa bu değerler eğitimi vermek istiyoruz. İnşallah da verebiliyoruzdur Bizim düzeyimize indirilebilirse verilebilir.” şeklinde ifade etmiştir. Değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini ve bunun kişilik gelişimine katkısını olacağına vurgu yapan diğer bir katılımcı öğretmen ise Ö9: “Onların anlayacağı şekilde verilmeli ki çocuklar okula gelmeden çocuk ailede çevrede ister istemez görüyor bunları, değerlerin hepsi verilmeli toplumda uyum sağlamak için, çocuğun daha iyi kişilik sahibi olması için, birbirinin hakkına saygılı olabilmesi için, kısaca hayata hazırlanması için gerekli bence.” şeklinde ifade etmiştir.

Tema 3 Aile ve toplum etkileşimi incelendiğinde cevapları bu tema ile eşleştirilen iki katılımcı öğretmen olduğu belirlenmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler okul öncesi dönemde değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini ama özellikle aile eğitiminin ve toplumsal etkileşimin de önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö6: “Güzel bir şey ama önce aileden başlaması gerekiyor, ailenin bilgilendirmesi olması gerekiyor okul öncesinden önce. Okul öncesinde değerler eğitimi verilmeli ilk olarak ailede başlamalı ve okul öncesinde de verilmeli.” şeklinde ifade etmiştir. Değerler eğitiminin ailede başladığını ve bunun önemli olduğunu ifade eden diğer bir katılımcı öğretmen Ö1: “Aileden de biraz kaynaklanıyor hazır gelişle alakalı. Geçen yıl ben sınıfta hoşgörü nedir diye sorduğumda bir öğrencim karşıdaki insanı güzel görebilmektir demişti bana sorsanız ben bu cevabı veremezdim.” şeklinde örneklemiştir. Değerler eğitiminin toplumsal işlevine vurgu yapan Ö8: “Okul öncesi eğitimde de bizim en çok öğretimden çok eğitim bizim amacımız değerler de bizim ülkemizdeki insanların

en çok ihtiyacı olan bir şey diye düşünüyorum yani hani nasıl diyeyim sana bizim de konularımız var önemli gün ve haftalarda işlememiz gereken konulardan mevsimlerden daha önemli değerleri işlemek, onların önemini çocuklara anlatabilmek. Hani saygıdır, hoşgörüdür, sevgidir, anlayıştır bunları işlemek daha önemli.” şeklindeki ifadesiyle okul öncesi dönemde değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini daha çok toplumsal uyum noktasına ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tema 4 Soyut kalıyor incelendiğinde katılımcı öğretmenlerden iki kişinin cevapları bu temayla eşleştirilmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler değerlerin soyut kavramlar olduğunu ifade etmiş ve okul öncesi dönemde sınırlı bir şekilde verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kavramların soyut olmasından dolayı çocukların tamamen özümseyemediğini eyleme dökme noktasında sıkıntı yaşandığını Ö1: *“Bir şeyi tanım olarak biliyor fakat eyleme geçince orda kalıyor soyut olduğu için onu eyleme dökemiyor birbirinize saygı duymalısınız diyorsun çocuk geliyor arkadaşım bana saygı duymuyor diyor anlatıyorsun fakat 5 dk sonra çocuk yine geliyor aynı şekilde bazı kavramların soyut kaldığını düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. Değerlerin soyut olduğunu ifade eden diğer bir katılımcı ise Ö9: *“Okul öncesi değerler eğitimi çok güzel şimdi küçük yaşta başlaması güzel bir şey ama çocuklar bazı değerleri anlamakta zorlanıyorlar bunu birebir örneklendirirsek aile içerisindeki yaşamımızda okulda içindeki kurullarla ya da davranışlarla işte ne bileyim daha iyi olur diye somutlaştırmak gerekiyor, biraz daha böyle olursa daha faydalı olur diye düşünüyorum.”* şeklindeki ifadesiyle örneklemenin ve somutlaştırmanın önemine vurgu yapmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt Problem 2: Öğretmenlerin okul öncesi eğitim programındaki değerler ve kapsamı hakkındaki düşünceleri nelerdir?

İkinci alt problemle ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için aşağıdaki sorular yöneltilmiştir;

- Soru 6: Okul öncesi eğitim programında hangi değerler veriliyor? Sizce yeterli mi?

- Soru 7: Okul öncesi dönemde çocuklara öncelikle hangi değerleri kazandırmayı amaçlıyorsunuz?
- Soru 8: Çocukların verilen değerleri kazanıp kazanmadıklarını nasıl tespit ediyorsunuz?
- Soru 9: Kazandırılan değerlerin çocukların hangi gelişim alanlarına ve beceri düzeylerine katkı sağladığını düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?

Soru 6: Okul öncesi eğitim programında hangi değerler veriliyor? Sizce yeterli mi?

Okul öncesi öğretmenlerine sorulan bu soru ile öğretmenlerin okul öncesi eğitim programı hakkındaki bilgileri programda değerler eğitime yer verilip verilmediği konusundaki düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu soru ile öğretmenlerin değer kavramını hangi kavramlarla örtüştürdüğünü belirlemek amaçlanmış ve programdaki değerlerin yeterliliği konusundaki fikirleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar analiz edilerek temalar ve kodlar oluşturulmuş ve tablo.. da belirtilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar şu şekilde temalaştırılmıştır;

Tema 1: Saygı

Tema 2: Hoşgörü

Tema 3: Sevgi

Tema 4: Yardımlaşma

Tema 5: Kendi kültürünün özelliklerini söyleme, Türk büyükleri eski kültür

Tema 6: Vefa

Tema 7: Adil olma

Tema 8: İyilik

Tema 9: Merhamet

Tema 10: Vicdan

Tema 11: Diğer; birbirini anlama, sofraya düzeni, arkadaş ilişkisi, nezaket sözcükleri

Tablo 10

6.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Saygı)	7	Ö4: Anne babaya ve büyüklere saygıdan başlıyor, sofraya düzenine kadar programda aile var Ö10: Hoşgörü, saygı, sevgi, iyilik, büyüklere saygı, merhamet.
T2 (Hoşgörü)	6	Ö3: Adil olma, saygı, hoşgörü, empati, birbirini anlama. Ö2: Yeni programda hııı saygı, sevgi, hoşgörü, yani hııı.....aklıma bir şey gelmiyor şimdi aklıma ilk etapta gelen bunlar.
T3 (Sevgi)	3	Ö9: Şu ana kadar saygı, sevgi, hoşgörü, vefa, birbirlerine karşı haklar veriliyor.
T4 (Yardımlaşma)	2	Ö1: Yardımlaşma var saygı var ama net olarak yazmıyor
T5 (Kültür)	2	Ö6: Eski programda kendi kültürümüzün özelliklerini söyleme mi vardı öyle bir şey var çok az var
T6 (Vefa)	1	Ö9: Şu ana kadar saygı, sevgi, hoşgörü, vefa, birbirlerine karşı haklar veriliyor.
T7 (Adil olma)	1	Ö3: Adil olma, saygı, hoşgörü, empati, birbirini anlama.
T8 (İyilik)	1	Ö10: Hoşgörü, saygı, sevgi, iyilik, büyüklere saygı, merhamet
T9 (Merhamet)	1	Ö10: Hoşgörü, saygı, sevgi, iyilik, büyüklere saygı, merhamet
T10 (Vicdan)	1	Ö5: Saygıyı işliyoruz, vicdanı işliyoruz, başka ne işliyoruz çok fazla var ama hocam şu anda.....hoşgörüyü işliyoruz, başka.....
T11 (Diğer)	4	Ö8: İsim isim olarak şimdi işte hoşgörülü olma var ya hani mesela, başkalarına karşı saygı gösterme, haklarına sonra şey var neydi onun adı rica, nezaket sözcüklerini kullanma. Ö3: Adil olma, saygı, hoşgörü, empati birbirini anlama.

Tablo 10 incelendiğinde Tema 1 (saygı) doğrultusunda 7 öğretmenin (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö9, Ö10), Tema 2 (hoşgörü) doğrultusunda 6 öğretmenin (Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10), Tema 3 (sevgi) doğrultusunda 3 öğretmenin (Ö2, Ö9, Ö10), Tema4 (yardımlaşma) doğrultusunda 2 öğretmenin (Ö1, Ö6), Tema 5 (kültür) doğrultusunda 2 öğretmenin (Ö4,Ö6), Tema 6 (vefa) doğrultusunda bir öğretmenin (Ö9), Tema 7 (adil olma)doğrultusunda 1 (Ö3), Tema 8 (iyilik) doğrultusunda 1 (Ö10), Tema 10 (merhamet) doğrultusunda 1 (Ö10), tema 11 (vicdan) doğrultusunda bir öğretmenin (Ö5), Tema 11 (diğer) doğrultusunda dört

(Ö3,Ö4,Ö8,Ö9) öğretmen cevap vermiştir. Bu duruma göre öğretmenleri çoğu programda saygı sevgi ve hoşgörü değerlerinin verildiğini ifade etmişlerdir.

Saygı teması incelendiğinde bu tema doğrultusunda yedi katılımcının cevap verdiği görülmektedir. Bu tema katılımcıların büyük çoğunluğunun ortak olarak verdiği cevap olarak belirlenmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler okul öncesi programında öncelikle saygı değerinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö4: *“Anne babaya ve büyüklere saygıdan başlıyor.”* şeklindeki ifadesiyle belirtmiştir.

Hoşgörü teması incelendiğinde katılımcıların yine büyük bir kısmının (f:6) cevaplarının bu tema ile eşleştirildiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler programda hoşgörü değerinin verildiğini ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö2: *“Yeni programda huu saygı, sevgi, hoşgörü, yani huu... aklıma bir şey gelmiyor şimdi aklıma ilk etapta gelen bunlar.”* şeklinde ifade etmiştir.

Sevgi teması incelendiğinde üç katılımcı öğretmenin cevaplarının eşleştirildiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren katılımcılar okul öncesi eğitim programında sevgi değerinin verildiğini ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö9: *“Şu ana kadar saygı, sevgi, hoşgörü, vefa, birbirlerine karşı haklar veriliyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Yardımlaşma teması incelendiğinde bir katılımcının bu tema doğrultusunda görüş belirttiği görülmektedir. Bu temada katılımcı öğretmen diğer katılımcılardan farklı olarak programda yardımlaşma değerinin olduğu ifade etmektedir ve bu durumu Ö1: *“Yardımlaşma var, saygı var ama net olarak yazmıyor.”* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı öğretmen ayrıca değerlerin programda açık bir şekilde belirtilmediğini ifade etmiştir.

Kültür teması doğrultusunda cevap veren iki katılımcı kültürle değer ilişkisini ön plana çıkarmış ve bu doğrultuda cevap vermişlerdir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö6 düşüncesini *“Eski programda kendi kültürümüzün özelliklerini söyleme mi vardı öyle bir şey var çok az var.”* şeklinde ifade etmiştir.

Vefa teması incelendiğinde bu tema doğrultusunda cevap veren tek bir katılımcı olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmen düşüncesini Ö9: *“Şu ana kadar saygı, sevgi, hoşgörü, vefa, birbirlerine karşı haklar veriliyor.”* şeklinde belirtmiştir.

Adil olma teması incelendiğinde bir katılımcımızın adil olma değerinin programda olduğunu ifade etmiş bu durumu Ö3: *“Adil olma, saygı, hoşgörü, empati birbirini anlama.”* şeklinde belirtmiştir.

İyilik ve Merhamet temaları incelendiğinde bir katılımcının cevabı bu temalarla eşleştirilmiştir. Bu temalar doğrultusunda cevap veren katılımcı iyilik ve merhamet kavramının değer olarak programda yer aldığını ifade etmiş ve bu düşüncesini Ö10: *“Hoşgörü, saygı, sevgi, iyilik, büyüklere saygı, merhamet.”* şeklinde belirtmiştir.

Vicdan ve Diğer (nazik olma, sofraya düzeni) temaları incelendiğinde katılımcılarımızın bazı kavramları değer olarak belirterek programda olduğunu belirtmişlerdir(vicdan, birbirini anlama, sofraya düzeni, nezaket sözcükleri) Ö5: *“Programda hangi değerlere veriliyor saygıyı işliyoruz, vicdanı işliyoruz, başka ne işliyoruz çok fazla var ama hocam şu anda.....hoşgörüyü işliyoruz başka.....,”* diğer bir katılımcı Ö8: *“İsim isim olarak şimdi işte hoşgörülü olma var ya hani mesela başkalarına karşı saygı gösterme haklarına sonra şey var neydi onun adı rica nezaket sözcüklerini kullanma.”*

Soru 7: Okul öncesi dönemde çocuklara öncelikle hangi değerleri kazandırmayı amaçlıyorsunuz?

Öğretmenlere sorulan bu soruyla öğrencilerine hangi değerleri kazandırmak istedikleri ve bu değerlerin kendi öncelikli değerleri ile bağlantılı olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcılara yöneltilen bu soruya verilen cevaplar analiz edilmiş ve bu doğrultuda sekiz tema oluşturulmuştur. Oluşturulan tema ve frekanslar tablolastırılmıştır. Oluşturulan tema ve tablo şu şekildedir,

Tema 1: Saygı

Tema 2: Sevgi

Tema 3: Paylaşma

Tema 4: Yardımlaşma

Tema 5: Dürüstlük

Tema 6: Hoşgörü

Tema 7: Adil olma

Tema 8: Diğer nezaket sözcükleri

Tablo 11

7.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Saygı)	9	Ö3: Saygı sevgi paylaşma. Ö4: Saygı ile başlıyoruz sevgi toplum kuralları kültür Türk kültürümüz dedelerimiz geçmişimiz biz en fazla Atatürk ve Mehmet Akif işliyoruz zaten.
T2 (Sevgi)	7	Ö10: En başta tabii ki de sevgi her şeyin başı sevgi çocuklarda sevgi eksenile geldikleri için. Ö7: Öncelikle.....sevgi saygıyı isterim, doğru konuşmak, doğru insan olmak, dürüst bir kişiliğe sahip olması, sonra bir de toplumsal değerleri öğrenmesini istiyorum.
T3 (Paylaşma)	4	Ö5: Paylaşma sevgi saygı adil olma.....
T4 (Yardımlaşma)	2	Ö1: İlk önce birbirimizi sevmeliyiz daha sonra yardımlaşmaya geçiyoruz paylaşma öyle gidiyor okul öncesinde yardımlaşma önemli o olmadan da olmuyor.
T5 (Dürüstlük)	2	Ö7:Öncelikle.....sevgi saygıyı isterim doğru konuşmak doğru insan olmak dürüst bir kişiliğe sahip olması sonra bir de toplumsal değerleri öğrenmesini istiyorum
T6 (Hoşgörü)	2	Ö8: Birbirlerini sevdikten sonra hoşgörü bunlar birbirlerine hep bağlantılı yani sevgi olunca sınıfta herkes birbirini seviyor saygı duyuyor.
T7 (Adil olma)	1	Ö6:Paylaşma, sevgi, saygı, adil olma.....
T8 (Diğer)	2	Ö8: Değerler önemli nezaket sözcüklerini de kullanmalarını istiyorum ama hani böyle onu içinden gelerek yapsınlar bir özür dileme özür dilerim diye değil de hani özür dilemenin kelime anlamını içinden gelerek ifade etsin istiyorum.

Analiz sonucu oluşturulan tablo incelendiğinde sekiz tema oluşturulduğu görülmektedir. Katılımcıların %90 nının öncelikli olarak Tema 1 (saygı)doğrultusunda cevap verdiği görülmektedir (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10). Yine katılımcıların %70 inin cevaplarını Tema 2 (sevgi) doğrultusunda verdikleri görülmektedir (Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9). Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde Tema 3 (paylaşma) yönünde üç katılımcının (Ö1, Ö3, Ö6, Ö10), Tema 4 (yardımlaşma) doğrultusunda iki katılımcının (Ö1, Ö10), Tema 5 (dürüstlük) yönünde 2 katılımcının (Ö6, Ö9), Tema

6 (hoşgörü) doğrultusunda 2 katılımcının (Ö5, Ö8), Tema 7 (adil olma) doğrultusunda bir (Ö6) ve tema 8 (nezaket) doğrultusunda 2 öğretmenin (Ö7, Ö9) cevap verdiği görülmektedir.

Saygı teması incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı çocuklara öncelikle saygı değerini kazandırmayı amaçladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre saygı değeri tüm değerlerden önce kazandırılması gereken bir değer olmakla birlikte diğer değerlerin kazanımını da kolaylaştırdığını belirtmişler. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenlerden Ö4: *“Saygı ile başlıyoruz, sevgi, toplum kuralları, kültür.”* şeklinde ifade ederken Ö2: *“Öncelikle daha önce dedim ya saygı çok önemli.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Sevgi teması incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun bu temayı oluşturan sevgi değerini öncelikli olarak çocuklara kazandırmayı amaçladıklarını belirtmişlerdir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler genel olarak sevgi değerinin önemine vurgu yaparak kişinin sahip olması gereken en önemli değerler olduğunu belirtmişlerdir. Sevgi teması doğrultusunda cevap veren öğretmenlerden Ö10: *“En başta tabii ki de sevgi her şeyin başı sevgi çocuklarda sevgi ekseninde geldikleri için.”* ...şeklindeki ifadesiyle çocukların sevgiye ihtiyaçları olduğunu ve sevginin çocuklar üzerinde çok önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda cevap veren diğer bir katılımcı olan Ö1: *“İlk önce birbirimizi sevmeliyiz daha sonra yardımlaşmaya geçiyoruz, paylaşma öyle gidiyor.”* şeklindeki ifadesiyle birbirini sevmenin temel olduğunu ifade etmiştir.

Paylaşma teması incelendiğinde üç katılımcının bu doğrultuda cevap verdiği görülmektedir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenler öncelikli olarak paylaşma değerini vermek istediklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö1: *“Yardımlaşma da vs etkinlikler yaptık gelişim davranış listelerine not alıyoruz bazıları gözlüyorum bazıları gösteremiyorum.”* şeklindeki ifadesiyle yardımlaşma değerini öncelikli olarak verdiğini ve bu konuda sınıf içi etkinlikler yaptığını belirtmiştir. Bu tema doğrultusunda cevap veren bir diğer öğretmen Ö5: *“Paylaşma, sevgi, saygı, adil olma.”* şeklinde öncelikli değerlerini sıralamıştır.

Tema 4 incelendiğinde bu tema doğrultusunda 2 katılımcının cevap verdiği görülmektedir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenler öğrencilere kazandırmak

istedikleri değerlerin içerisinde yardımlaşma değerini de eklemiş ve bu değeri de sınıf içi etkinliklerde verdikleri ifade etmişlerdir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö1: *“İlk önce birbirimizi sevmeliyiz daha sonra yardımlaşmaya geçiyoruz paylaşma öyle gidiyor okul öncesinde yardımlaşma önemli o olmadan olmuyor.”* şeklindeki ifadesiyle özellikle okul öncesi dönemde yardımlaşma değerinin çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Tema 5 incelendiğinde bu tema doğrultusunda iki katılımcının cevap verdiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler öncelikli olarak dürüstlük değerini kazandırmayı amaçladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar dürüst bir karakter sahibi olmanın önemli olduğunu ve okul öncesi dönemin dürüstlük kavramının kazanımında temel olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö9: *“Öncelikle dürüst çocuk olması gerekiyor.”* şeklinde düşüncesini ifade ederken diğer bir katılımcı Ö7: *“Öncelikle.....sevgi, saygıyı isterim, doğru konuşmak, doğru insan olmak, dürüst bir kişiliğe sahip olması sonra bir de toplumsal değerleri öğrenmesini istiyorum.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Tema 6 incelendiğinde bu tema doğrultusunda iki katılımcının cevap verdiği ve bu katılımcıların çocuklara öncelikli olarak kazandırmak istedikleri değerler arasında hoşgörü değerinin olduğu görülmektedir. Genel anlamda değerlerin birbirine bağlantılı olduğunu belirten katılımcılardan Ö8: *“Birbirlerini sevdiikten sonra hoşgörü, bunlar birbirlerine hep bağlantılı yani sevgi olunca sınıfta herkes birbirini seviyor, saygı duyuyor.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Bu doğrultuda cevap veren diğer bir katılımcımız hoşgörünün saygı değerinin kazanımı ile bağlantılı olduğunu ifade etmiş ve bu düşüncesini Ö5: *“Bu saygı onların diğer bütün etkinliklerine yansıyor bunu öğrettiğimiz zaman saygıyı sonra hoşgörüyü bir arkadaşı vurduğu zaman hı hemen vurmanın karşılığı vurmak olmadığını biraz hoşgörülü olmamız gerektiğini biraz beklememiz gerektiğini bunu da veriyoruz.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 7 doğrultusunda cevap veren tek bir katılımcı olduğu görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren katılımcı adil olma değerinin çocuklara kazandırılmasının önemli olduğunu belirtmiş ve bu düşüncesini Ö6: *“Paylaşma, sevgi, saygı, adil olma.”* şeklinde ifade ederek sıralamıştır.

Tema 8 doğrultusunda iki katılımcı görüş belirtmiştir. Bu doğrultuda görüş belirten öğretmenlerimiz nezaket sözcükleri üzerinde durmuş ve bu kavramın çocuklara kazandırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu kavramların toplumsal yaşamın için gerekli kavramlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenlerden Ö8: *“Değerler önemli nezaket sözcüklerini de kullanmalarını istiyorum ama hani böyle onu içinden gelerek yapsınlar bir özür dileme özür dilerim diye değil de hani özür dilemenin kelime anlamını içinden gelerek ifade etsin istiyorum.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Soru 8: Çocukların verilen değerleri kazanıp kazanmadıklarını nasıl tespit ediyorsunuz?

Katılımcı öğretmenlerimize sorulan bu soru ile öğretmenlerimizin öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerleri kazanıp kazanmadıklarını belirlemek için hangi teknikler ve etkinlikler uyguladıklarını belirlemektir. Bu soruyla katılımcıların değer öğretiminde değerlendirme yapıp yapmadıklarını tespit ederek vermeye çalıştıkları değerlerin sürekliliğini sağlayıp sağlamadıkları ne gibi yöntemler kullanarak analiz ettikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplar içerik analizi yöntemi ile incelenmiş ve verilen cevaplar doğrultusunda beş tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar ve ilgili cevaplar tablo 12 de gösterilmiştir.

Tema 1: Gözlem

Tema 2: Formlar, davranış listeleri

Tema 3: Ev ziyaretleri veli işbirliği

Tema 4: Yaparak yaşayarak

Tema 5: Sınıf içi etkinlikler drama hikâye anlatma

Tablo 12

8.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Gözlem)	8	<p>Ö3: Davranışlarından oyunlarda gözlemliyoruz farklı ortamlarda çocuğu gözlemleyerek.</p> <p>Ö5: Gözlem yaparak oyun içerisinde serbest zamanda mesela çok güzel gözlem imkanı oluyor</p> <p>Ö9: Onların davranışlarından birebir tespit edebiliyorum</p>
T2 (Formlar)	4	<p>Ö1: Yardımlaşmada vs etkinlikler yaptık gelişim davranış listelerine not alıyoruz bazıları gözlüyorum bazılarını gösteremiyorum</p> <p>Ö10: Evlere yönelik küçük davranış şeyleri diyeyim hani formaları onlarla da pekiştirmeye çalışıyoruz çocuk kazandı mı kazanmadı mı?</p>
T3 (Ev ziyaretleri, veli işbirliği)	4	<p>Ö5: Evlere mesela evlere ziyaretlerde sorduğumuz ilişkilerinde misafirperver mi, geldiğinde karşı köşeye oturuyor mu, yoksa hoş geldin öğretmenim hoş geldin arkadaşım böyle davranışlarda bulunuyor mu, bunlar gözlemleyebiliyoruz ki yüzde seksen ev ziyaretlerini tamamlayabiliyoruz.</p> <p>Ö9: Hani böyle çok farklılıkları olan çocukların velileriyle görüşüyorum hani böyle çok farklı özellikleri olan çocukların biz bunları konuşuyoruz işliyoruz ama arkadaşına yapmıyor evde nasıl diye konuşuyoruz soruyorum böyle görüştüğüm oluyor</p>
T4 (Yaparak yaşayarak)	1	Ö2: Hem uygulamalı hem de öyle öğrendiler yani yaparak yaşayarak
T5 (Sınıf içi etkinlikler)	2	Ö7: Canlandırma yapıyorum anlattığım şeyle ilgili daha çok dramatizasyon uyguluyorum bir de anlattığım şeyle ilgili bir hikaye anlatmalarını isterim çocuklardan bu konuyla ilgili hikaye anlatmalarını isterim eğer hikayeyi istediğim doğrultuda verilerse kazandıklarını kazanma yolunda olduklarını o şekilde anlarım

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların cevaplarının oluşturulan beş tema ile eşleştirildiği görülmektedir. Tema 1 (gözlem yaparak) temasına sekiz katılımcının (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10), Tema 2 (formlar, davranış listeleri,) temasına

dört katılımcının (Ö1, Ö5, Ö8, Ö10), Tema 3 doğrultusunda dört katılımcının (Ö5, Ö6, Ö8, Ö10), Tema 4 doğrultusunda bir katılımcının (Ö2), Tema 5 doğrultusunda bir katılımcının (Ö7) cevap verdiği görülmektedir.

Tema 1 (gözlem yaparak) incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %80'inin bu tema doğrultusunda cevap verdiği görülmektedir. Bu tema yönünde cevap veren öğretmenler öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerlerin kazanılıp kazanılmadığını gözlem yaparak belirlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar çocukların davranışlarının onların hangi kavram ya da değeri benimsediğini ortaya koyduğunu ve eğer bir değer içselleştirilmişse sınıf içi ilişkilerinde çocukların bunu yansıttığını ve gözlem yoluyla belirlenebildiğini ifade etmişlerdir. Bu tema doğrultusunda cevap veren Ö8: *“yani gözlemliyoruz onları davranışlarını gözlemliyoruz.”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bu doğrultuda cevap veren bir diğer katılımcı Ö10: *“gözlemleyerek hani etkinliklerin içerisinde zaten hani bir değeri vermeyi algıladıysam onu kendimce belirlediysen bu değeri vermeliyim diye onunla ilgili başka etkinlikler de planlıyorum yani onu değerlendirebileceğim ve bu gözlemler sonucunda onların sonucunda fark ediyorum çocuğa verip vermediğimi hani bununla ilgili mesela oyun içerisinde bir paylaşmayı çocuğa verdimse oyun içerisinde ya da yaptığımız etkinlik içerisinde ya da yardımlaşmada da çocuklar birbirine yardım ediyorsa bu şekilde görüyorum yani gözlemleyerek.”* şeklindeki ifadesiyle sınıf içi gözlemden yola çıkarak değerleri vermek istediği etkinlikleri planladığını ifade etmiştir.

Tema 2 (formlar davranış çizelgeleri) incelendiğinde bu tema ile dört öğretmenin cevapları eşleştirildiği görülmektedir. Bu doğrultusunda cevap veren öğretmenler öğrenci davranışlarını gözlemlemenin yanında davranış çizelgeleri ve formlardan faydalandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar davranışlarını gözlemledikleri öğrencilerin davranışlarını kontrol listeleri ve formlar doğrultusunda değerlendirdiklerini ve bu sayede ellerinde değer kazanımı ile ilgili örnekleri daha sonra da inceleyebildiklerini bu sayede süreklilik sağlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Bu yönde cevap veren Ö5: *“Şeylerimiz var gözlem formlarımızı oyunlarımız var oyunlarımızı oynadıktan sonra bu değerler eğitimi verildiyse bir oyun oynuyoruz bunun sonucunda ne olur dönüş olarak çocuklardan cevap alıyoruz o cevapları işliyoruz o formların altına şu çocuğumuz şu cevabı verdi diye.”* şeklindeki ifadesiyle formların nasıl işlendiğini belirtmiştir.

Tema 3 (Ev ziyaretleri, veli işbirliği) incelendiğinde bu tema doğrultusunda dört öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığını belirlemek için veli işbirliği ve ev ziyaretlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar çocukların davranışlarının ev ortamında daha çabuk fark edildiğini ifade ederek ev ziyaretleri ve veli işbirliği ile değerlerin kazanımını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu yöne cevap veren Ö5: *“Evlere mesela evlere ziyaretlerde sorduğumuz ilişkilerinde misafirperver mi geldiğinde karşı köşeye oturuyor mu yoksa hoş geldin öğretmenim, hoş geldin arkadaşım böyle davranışlarda bulunuyor mu, bunlar gözlemleyebiliyoruz ki yüzde seksen ev ziyaretlerini tamamlayabiliyoruz.”* şeklinde ifade ederken diğer bir katılımcı Ö6: *“Evden çok soruyorlar bizim burası köy seviyesinde bir okul olduğu için ailelerden biraz şey şimdi çocuk teşekkür ediyor ben de teşekkür ederim diyorum rica ederim desene anne diyor bu bir değer değil ama değerleri de bu şekilde görebiliyorum aile paylaşması, evden de dönütler alıyorum.”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Tema 4 (yaparak yaşayarak) incelendiğinde tek bir katılımcının bu yönde cevap verdiği görülmektedir. Katılımcı öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını tespit etmenin okul öncesi eğitimin temeli olan yaparak yaşayarak öğrendiklerini ve bu şekilde tespit ettiğini belirterek görüşünü Ö2: *“Hem uygulamalı hem de öyle öğrendiler yani yaparak yaşayarak.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 5 (sınıf içi etkinlikler) incelendiğinde burada da tek katılımcının cevabı görülmektedir. Katılımcımız değerlerin kazanılıp kazanılmadığını belirlemek için sınıf içi etkinliklerden faydalandığını belirterek görüşünü Ö7: *“Canlandırma yapıyorum anlattığım şeyle ilgili daha çok dramatizasyon uyguluyorum. Bir de anlattığım şeyle ilgili bir hikâye anlatmalarını isterim çocuklardan bu konuyla ilgili hikâye anlatmalarını isterim eğer hikâyeyi istediğim doğrultuda verirlerse kazandıklarını, kazanma yolunda olduklarını o şekilde anlarım.”* şeklinde ifade etmiştir.

Soru 9: Kazandırılan değerlerin çocukların hangi gelişim alanlarına ve beceri düzeylerine katkı sağladığını düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?

Katılımcılara sorulan bu soru ile katılımcıların öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerlerin onların gelişim sürecine ve gelişim alanlarına etkisinin olup olmadığını belirlemektir. Bu soru ile amaçlanan Öğretmenlerin kazandırmak istedikleri değerleri amaçlı verip vermediğini belirleyerek değerlerin genel anlamda öğrencilerin hangi gelişim alanını desteklediğini ortaya koymaktır. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş ve verilen cevaplar oluşturulan beş tema ile eşleştirilmiştir. Oluşturulan temalar okul öncesi eğitim programının da temelini oluşturan çocukların temel gelişim alanları doğrultusunda belirlenmiştir. Oluşturulan temalar ve eşleştirilen cevaplar şu şekilde tablolştırılmıştır.

Tema 1: Sosyal-duygusal alan

Tema 2: Bilişsel

Tema 3: Fiziksel

Tema 4: Dil alanına

Tema 5: Öz bakım

Tablo 13

9.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Sosyal- Duygusal)	7	<p>Ö1: Sosyal duyuşsal,mesela yardımlaşmada vs birbirlerinden kalem istiyorlar biri diğereine vermiyor yardımlaşsın daha iyi olur iyi bir insan olursun diyor diğeri vs.</p> <p>Ö2: Daha çok sosyal duygusal değerler eğitiminde daha çok sosyal alan göz önünde bulunduruluyor burda öğrendiği bir şeyi ailesinin yanında ya da mahllede arkadaşlarının yanında aktarırken birbirleriyle oyuncağını paylaşma saygı duyma sırasını bekleme değerler eğitiminin içinde yer aldığı için daha çok sosyal yaşamlarını etkiliyor diye düşünüyorum başka bir şey yok yani şu anda aklımda kalan.</p> <p>Ö8: Hangi elişim alanı değerler bence en çok onun sosyal duygusal alanını etkiliyor sosyal iletişiminden kendi duygularından hani en çok sanki o alana yönelikmiş gibi.</p>
T2 (Bilişsel)	5	<p>Ö5: Mesela adil olma konusunda matematik alanını etkilediğini düşünebiliriz bir pastayı paylaşma konusunda kare bir pastayı kaç bölersek adil oluruz mesela en küçük örneği şimdi yorgunum değerleri her alana uydurabiliriz yani kişiler arası sosyal dediğim gibi matematiksel....</p> <p>Ö6: Daha çok bilişsel yani bilişsel oluyor bu da ne olabilir yani mesela bir çizgi çalışması yaptırıyorum çizgi çalışması yaptırdığım zaman bir kere verdiğim çizgi çalışmasını çocuklara dağıttım eğer almayan arkadaşları varsa onun önünden almıyor arkadaşından rica ederek ya da öğretmenim diyerek benden tekrar istemeyi yani sırasını beklemeyi sırasını bekledikten sonra da aldıktan sonra da tek tek başlayacaksa beklemeyi yani bunları gözlemleyebiliyorum daha çok bilişselde değerler eğitimi ve zaten soyut kavramlar olduğu için bilişselde çok güzel etkisi olabiliyor bunu çok güzel görebiliyorum.</p> <p>Ö9: Etkiler. Bilişsel gelişimlerini de etkiler bence çünkü bilmediği kelimeleri öğreniyorlar çocuklar nasıl davranmaları gerektiğini o kelimenin anlamını benim çocuklar çok şey yabancı bir kelime duysunlar soyut somut fark etmez soruyorlar.</p>
T3 (Fiziksel)	1	Ö3: Evet fiziksel gelişimlerine birbirlerine zarar vermeme birbirlerini koruma kurallara göre hareket etmek bilişsel alan çünkü önce öğrenecek zihninde yer alacak ki sergileyebilsin
T4 (Dil alanı)	1	Ö10: Dil gelişimini de destekliyor ama daha çok sosyal duygusal alana hitap ediyor
T5 (Öz bakım)	1	Ö10: Bazı değerler öz bakım becerilerini de destekliyor ama en çok sosyal duygusal alanına hitap ediyor

Tablo 13 incelendiğinde Tema 1(sosyal duygusal alan) yönünde yedi öğretmenin (Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10), Tema 2 (bilişsel alan) doğrultusunda beş öğretmenin (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9), Tema 3 (psikomotor alan) yönünde bir öğretmenin (Ö3),Tema 4 yönünde bir öğretmenin (Ö10),Tema 5 yönünde bir

öğretmenin (Ö10) cevap verdiği görülmektedir. Verilen cevaplar ve Tablo incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğu değerlerin çocukların sosyal duygusal ve bilişsel alanlarına destek olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Sosyal duygusal teması incelendiğinde katılımcıların %70 inin bu tema doğrultusunda cevap verdiği görülmektedir. Öğretmenler değerlerin çocukların çoğunlukla sosyal duygusal gelişimine katkı sağladıklarını belirtmiş ve değerlerin onların toplumsal yaşamlarına, sosyalleşmelerine, insan ilişkilerine ve hayata bakışlarına çok büyük katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Ayrıca kazandırılan değerlerin öğrencilerin okul yaşamını da olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir .Bu doğrultuda cevap veren katılımcılardan Ö4: *“Sosyal duygusal kendi özdenetim sağlıyor mesela akşam bir velim aradı kızının hıçkırarak ağladığını söyledi. Arkadaşıyla arasında bir diyalog geçmiş. Arkadaşı benim şu eşyam var demiş, kızı da benim de var demiş fakat onun böyle bir eşyası olmadığını o anda ben öyle söyledim yalan söyledim anne diye anlatmış. Annesi öğretmenim bu konuda siz konuştunuz mu yoksa çocuğum kendi düşünerek mi böyle davranıyor diye merak ettim diye aramış. Biz bu konuyu konuşmuştuk çocukta yer etmiş o çocuk öyle bir çocuk zaten daha öncesinde de ekmekleri çöpe atma konusunda bizi uyarıyordu.”* şeklinde görüşünü belirtmiş ve sınıf içerisinde yaşadığı bir olayla örneklendirmiştir. Bu doğrultuda cevap veren diğer bir katılımcı Ö2: *“Daha çok sosyal duygusal değerler eğitiminde daha çok sosyal alan göz önünde bulunduruluyor. Burada öğrendiği bir şeyi ailesinin yanında ya da mahallede arkadaşlarının yanında aktarırken birbirleriyle oyuncağını paylaşma, saygı duyma, sırasını bekleme, değerler eğitiminin içinde yer aldığı için daha çok sosyal yaşamlarını etkiliyor diye düşünüyorum.”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Tema 2 (bilişsel alan)incelendiğinde beş katılımcının bu doğrultuda cevap verdiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler kazandırılan değerlerin çocukların bilişsel alanlarına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerimize göre kazandırılan değerler onların matematiksel düşünme becerileri ve diğer bilişsel gelişim aşamalarına katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda cevap veren katılımcılardan Ö5: *“Mesela adil olma konusunda matematik alanını etkilediğini düşünebiliriz bir pastayı paylaşma konusunda kare bir pastayı kaç bölse adil oluruz mesela en küçük örneği her alana uydurabiliriz yani, kişiler arası, sosyal, dediğim gibi matematiksel.”* şeklinde

görüşünü ifade ederken Ö6: *“Daha çok bilişsel yani bilişsel oluyor bu da ne olabilir yani mesela bir çizgi çalışması yaptırıyorum çizgi çalışması yaptırdığım zaman bir kere verdiğim çizgi çalışmasını çocuklara dağıttım eğer almayan arkadaşı varsa onun önünden almıyor arkadaşından rica ederek ya da öğretmenim diyerek benden tekrar istemeyi yani sırasını beklemeyi sırasını bekledikten sonra da aldıktan sonra da tek tek başlayacaksa beklemeyi yani bunları gözlemleyebiliyorum daha çok bilişselde değerler eğitimi ve zaten soyut kavramlar olduğu için bilişselde çok güzel etkisi olabiliyor, bunu çok güzel görebiliyorum.”* şeklinde ifade etmiştir

Tema 3 (Psikomotor alan) incelendiğinde bu tema doğrultusunda bir öğretmenimizin cevap verdiği görülmektedir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenimiz kazandırılan değerlerin onların psikomotor gelişimlerine destek olduğunu ifade etmiş ve bu düşüncesini Ö3: *“Evet fiziksel gelişimlerine birbirlerine zarar vermeme birbirlerini koruma kurallara göre hareket etmek bilişsel alan çünkü önce öğrenecek zihninde yer alacak ki sergileyebilsin.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 4 (Dil alanı) incelendiğinde bu doğrultuda tek bir öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Katılımcımız kazandırılan değerlerin çocukların dil gelişimine katkı sağladığını ifade etmiş ve bu düşüncesini Ö10: *“Dil gelişimini de destekliyor ama daha çok sosyal duygusal alana hitap ediyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 5 (öz bakım becerileri) incelendiğinde bu doğrultuda bir öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenimiz kazandırılan değerlerin çocukların diğer gelişim alanlarının yanında öz bakım becerilerine de katkı sağladığını belirterek bu düşüncesini Ö10: *“Bazı değerler öz bakım becerilerini de destekliyor ama en çok sosyal duygusal alanına hitap ediyor.”* şeklinde belirtmiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt Problem 3: Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi kazandırmada kullandıkları yöntem veya etkinlikler nelerdir?

Üçüncü alt problemle ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için aşağıdaki sorular yöneltilmiştir;

- Soru 10. Değer öğretim yöntemleri nelerdir? Örnekler misiniz?
- Soru 11. Sınıf içerisinde değerleri kazandırırken en çok hangi değer eğitimi yöntemini kullanıyorsunuz? Örneklendirebilir misiniz?
- Soru 12. Çocuklara değerleri kazandırırken en çok hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

Soru 10: Değer öğretim yöntemleri nelerdir? Örnekler misiniz?

Katılımcılara yöneltilen bu soru ile öğretmenlerin öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerleri verirken herhangi bir yöntem uygulayıp uygulamadıklarını belirlemektir. Bu soru ile amaçlanan diğer bir durum ise öğretmenlerin literatürde yer alan değer öğretim yöntemlerinden haberdar olup olmadıklarını belirlemektir. Bu soru çerçevesinde beş tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar literatürde yer alan değer öğretim yöntemleri temel alınarak belirlenmiştir. Oluşturulan temalar ve verilen cevaplar tablo gösterilmiştir.

Tema 1: Telkin yaklaşımı: Joyce ve Weil (1972) ve Superka (1975) telkin yönetimden kullanılabilir çeşitli öğretim yöntemleri belirtmiştir. Örnekler açıklama, yönlendirme, olumlu ve olumsuz destek ve model olmayı kapsamaktadır. Genellikle rol oynama, oyunlar ve simülasyon gibi teknikler kullanılmaktadır.

Tema 2: Belirginleştirme yaklaşımı: rol oynama, benzetim, tasarlanmış ya da gerçek-değerle yüklü durumlar, derinlemesine kendini analiz etme alıştırmaları, duyarlılık etkinlikleri, sınıf dışı etkinlikler ve küçük grup tartışması gibi yöntemler bu yaklaşımda kullanılabilir (Superka et. al., 1976). Değer açıklama yaklaşımında kullanılan yöntemler büyük-küçük grup tartışmalarını; bireysel ve grup çalışmalarını, varsayıma dayanan, yapay ve gerçek ikilemleri, duyarlılık ve dinleme tekniklerini, şarkılar ve sanat

çalışmalarını; oyunlar ve benzetimleri; kişisel dergi ve röportajları, öz-değerlendirme çalışmalarını kapsamaktadır (Huitt, 2004).

Tema 3: Değer Analizi:. Öğrenciler, öğrenecekleri değerleri muhakeme ve akıl yürütme süreci sonucunda kendileri seçmektedir (Dilmaç, 2007).

Tema 4: Davranış öğrenme yaklaşımı : Bu yaklaşımda, değerler eğitimi sürecinde, analiz ve aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımındaki yöntemlere ek olarak okul ve topluluklar içinde eylem/davranış projeleri, organize edilmiş gruplar ve kişilerarası ilişkilerde beceri uygulaması kullanılır (Superka et. al., 1976). okuldaki ve toplumdaki kişisel ve grup hareketlerini bağlantı kurma fırsatları sağlayan grup organizasyonları ile kişilerarası ilişkiler ve hareket projelerindeki beceri uygulamasıdır (Superka et. al., 1976).

Tema 5: Ahlaki Muhakeme: Ahlaki gelişim tekniği genellikle, varsayıma veya gerçeklere dayanan, sonradan küçük gruplarda tartışılan değer ikilemi hikâyeleri sunularak kullanılır. Öğrencilere daha üst seviyeye, daha gelişmiş ahlaki düşünceye götüren varsayımsal tartışmalar içerisinde alternatif görüşler sunulur (Gailbraith ve Jones, 1975; Akt: Huitt, 2004).

Tablo 14

10.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Telkin yaklaşımı)	6	<p>Ö1: Sohbet ediyorum daha çok.</p> <p>Ö3: Oyunla yayınlarla alıştırma yaparak dramayla sosyal davranışları kazandırmak için monologlar şiirler tekerlemeler yani dil alanı etkinlikleri.</p> <p>Ö4: Öğretim yöntemi kuru kuruya anlatmakla olmuyor örneklerle derste anlatırken fırsat eğitimi o an olan şeylerin üstüne konuşmak gerekiyor anda ben sürekli bu yöntemi kullanıyorum o anda hemen dramatisasyon yapıyoruz bizim işlediğimiz kitaplar da çok güzel bir anda her şeyi bırakıp drama yapıyoruz şarkı ile destekliyoruz drama ile destekliyoruz.</p> <p>Ö6: Örnek olmak en başta model olmalısın ki çocuk o davranışı görmeli dikkatini çekmelisin ki eğer evde de görmüyorsa sonra hikayelerle pekiştirmeye çalışıyorum anlatıyorum şu davranış şöyle yapılırsa güzel olur diye oyunlarına katılarak ben böyle düşünüyorum diye çocuklarda zaten öğretmenimiz güzel düşünür diye benim söylediğimi yapabiliyorlar bazen öyle.</p>
T2 (Belirginleştirme yaklaşımı)	2	<p>Ö7: Hikaye drama aslında sanat etkinliğinde de verebilirim birkaç defa vermiştim fen doğa etkinliğinde de verilebilir nasıl veriyorum genelde tartışma yalanla ilgili bir tane yalancı kurbağa isimli hikayem var onu anlatıyorum.</p> <p>Ö8: Öğretim yöntemi olarak soru cevap kullanıyorum işte çocuklara soruyorum nasıl olması gerekiyor sizce nasıl olurdu onun duygularını öğrenmeye çalışıyorum bir hikaye anlatıyorum mesela o hikayedeki çocuk nasıl davranmalıydı diye ondan sonra günlük yaşamda karşılaştığı bir problemi çözerken işte oradaki ifadelerinin nasıl olması gerektiğini örnekliyorum.</p>
T3 (Değer analizi)	1	<p>Ö2: Problem çözmeyle olabilir hani ortaya bir atılır işte çocuklarla konuşarak daha çok biz de yazarak kendimiz işte neler yapılabilir işte biraz beyin fırtınası yapılabilir problem çözme yöntemi kullanılabilir ama işte daha çok yaparak yaşayarak öğrenme.</p>
T4 Davranış yaklaşımı)	2	<p>Ö9: Yapararak yaşayarak göstererek model olarak.</p> <p>Ö10: Daha çok büyük küçük projelerle gerçekleştiriyoruz sınıf içerisinde daha çok mesela bir sevgi haritası oluşturuyoruz öyle küçük küçük yani hani ya da takvim oluşturuyoruz mesela yani bunlar böyle küçük küçük projeler şeklinde daha etkili oluyor tabi.</p>

Tablo 14 incelendiğinde beş tema oluşturulduğu ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevapların bu temalar doğrultusunda eşleştirildiği görülmektedir. Tema 1 (telkin yaklaşımı) doğrultusunda yedi öğretmenin (Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10), Tema 2 (belirginleştirme yaklaşımı) doğrultusunda dört öğretmenin

(Ö4,Ö7,Ö8,Ö10), Tema 3 (değer analizi)doğrultusunda bir öğretmenin (Ö2)cevap verdiği görülmektedir. Tema 4 (eylem davranış öğrenme) doğrultusunda iki öğretmen (Ö9, Ö10). Tema 5 doğrultusunda hiçbir katılımcının cevap vermediği görülmektedir.

Telkin teması incelendiğinde katılımcıların büyük kısmının bu doğrultuda cevap verdiği görülmektedir. Katılımcılar değerleri kazandırırken daha çok telkin yaklaşımı yöntemini uyguladıklarını öğrencilerine değerleri daha çok anlatarak, drama ve hikaye yöntemleriyle kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenlerden Ö6: *“Değer örnek olmak en başta model olmalısın ki çocuk o davranışı görmeli, dikkatini çekmelisin ki eğer evde de görmüyorsa sonra hikayelerle pekiştirmeye çalışıyorum, anlatıyorum şu davranış şöyle yapılırsa güzel olur diye oyunlarına katılarak ben böyle düşünüyorum diye çocuklarda zaten öğretmenimiz güzel düşünür diye benim söylediğimi yapabiliyorlar bazen öyle. Dramayı çok seviyorlar ama sınıf ortamımız çok uygun değil sınıfı paylaştığın arkadaş da çok önemli değerleri en güzel öğretim yöntemi oyun, drama, hayal etme, onlar da çocukların ilgisini çok çekiyor. Bazen de sunum yapmak zorunda kalıyorsun malzemen olmadığı için benim küçük laptopum var televizyona bağlıyorum internetten slaytlarla falan anlatması zor şeyleri sunum olarak vermek zorunda kalıyorum.”* şeklindeki ifadesiyle daha çok drama, hikaye, sohbet ve sunum yöntemlerini kullanarak öğrencilerine değerleri kazandırmayı amaçladığını belirtmiştir. Bu doğrultuda görüş belirten diğer bir katılımcı Ö4: *“Öğretim yöntemi kuru kuruya anlatmakla olmuyor, örneklerle derste anlatırken fırsat eğitimi o an olan şeylerin üstüne konuşmak gerekiyor. O anda ben sürekli bu yöntemi kullanıyorum o anda hemen dramatizasyon yapıyoruz bizim işlediğimiz kitaplar da çok güzel bir anda her şeyi bırakıp drama yapıyoruz şarkı ile destekliyoruz drama ile destekliyoruz.”* şeklindeki ifadesiyle drama yöntemini uyguladığını belirtmiştir.

Tema 2 (Belirginleştirme yaklaşımı) incelendiğinde bu tema doğrultusunda üç öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu tema doğrultusunda cevap veren öğretmenler değerleri kazandırma aşamasında drama, oyun, sanat etkinlikleri vb. etkinliklerle öğrencilerinin değeri içselleştirdiğini bu yüzden bu çalışmalar doğrultusunda değerleri kazandırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu tema doğrultusunda görüşlerini belirten Ö8: *“En çok hangi yöntemi kullanıyorum onları*

yaptırıp yaşatmaya yönelik hani onlar soyut kavramlar olduğu için onlara daha çok yaparak yaşayarak öğrenmenin daha önemli olduğunu biliyoruz ya yaparak yaşayarak mesela hani ufak bir tartışma oldu hemen orda değerimizi verelim işte bak arkadaşınız tartıştı oynucağı elinden atıldı ama nasıl yapması gerekiyordu hemen orda izin alması gerekiyordu senin de arkadaşına süreli bazı şeyleri süreli oynuyoruz biz arkadaş 5dk sonra vereceğim sana gibi biraz daha oynadıktan sonra sana veririm demek gerekiyordu işte bunları yaşamla ilişkilendirerek o araya sokuşturuyorum yani araya giriyorum çocuklar müdahale etmek çok doğru olmuyor ama burada böyle davranman gerekiyordu sen böyle yapsaydın arkadaşın böyle davranmalıydı sen arkadaşını üzdün hadi bakalım konuşup anlaşalım birbirimizden öziir dileyelim gibi yaşamda karşılaştığımız zaman o arada konuşuyorum çocuklarla.” şeklindeki ifadesiyle sınıf içinde büyük –küçük grup çalışmalarında bir örnekle belirtmiştir.

Tema 3 (Değer analizi) incelendiğinde bu tema doğrultusunda sadece bir öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Katılımcı öğretmenimiz problem çözme becerisi ve beyin fırtınası gibi yöntemler olduğunu belirtmiş ve görüşünü Ö2: *“Problem çözmeyle olabilir. Hani ortaya bir atılır işte çocuklarla konuşarak daha çok biz de yazarak kendimiz işte neler yapılabilir işte biraz beyin fırtınası yapılabilir. Problem çözme yöntemi kullanılabilir ama işte daha çok yaparak yaşayarak öğrenme.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 4 (Eylem davranış öğrenme) incelendiğinde bu tema doğrultusunda iki öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Daha çok grup çalışmalarında ve projelerle değerleri kazandırmaya çalıştığını ifade eden katılımcı Ö10: *“Yani bunlar geliştirilebilir bir hikaye okuma da değer öğretim yöntemi olabilir yani hikaye içerisinde geçen kavramlar ama daha çok büyük küçük projelerle gerçekleştiriyoruz sınıf içerisinde daha çok mesela bir sevgi haritası oluşturuyoruz öyle küçük küçük yani hani ya da takvim oluşturuyoruz mesela yani bunlar böyle küçük küçük projeler şeklinde daha etkili oluyor. Sevgi ağacı yapmıştık daha çok sevgi ile ilgili örnekler veriyorum ama iyilik kumbarası yapmıştık, hani yardımlaşmayla ilgili çocukları gün içerisinde böyle gözlemliyoruz yaptıkları iyilikleri böyle küçük küçük kağıtlara yazıp kumbaralarına atıyordum. O haftanın sonunda toplanan iyilikleri çıkarıp okuyordum o çocuğa teşekkürmüş gibi hani ve çocukların da hoşuna gidiyordu bu diğer çocuklara da örnek teşkil ediyordu ama*

şey var tabi burada yapmayan çocuğun da olumsuz hiçbir şekilde pekiştireç ya da şey vermemeye çalışıyorum çünkü olumsuz şeylerde o davranışın kazanılması yerine davranışın tamamen kaybedilmesi oluyor ona da dikkat ediyorsun yani bunlar da etkili oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca katılımcı bu ifadeyle değer öğretiminde izlediği yöntemi örnekle açıklamış ve pekiştireçlerin de çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Tema 5 incelendiğinde bu tema doğrultusunda hiçbir öğretmenin cevaplarının eşleştirilmediği görülmektedir.

Soru 11: Sınıf içerisinde değerleri kazandırırken en çok hangi değer eğitimi yöntemi kullanıyorsunuz? Örneklendirebilir misiniz?

Katılımcılara yöneltilen bu soru ile onların sınıf içerisinde hangi yöntemleri kullandıklarını belirlemektir. Ayrıca bir önceki soruda ifade ettikleri değer öğretim yöntemlerini sınıf içerisinde kullanıp kullanmadıklarını belirleyerek değer öğretim sürecinde nasıl bir yol izlediklerini belirlemektir. Bu soruyu analiz etmek için literatürde yer alan değer öğretim yöntemleri tema olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda beş tema oluşturulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar bu temalarla ilişkilendirilmiş ve analiz edilmiştir. Oluşturulan temalar ve örnek cevaplar şu şekilde tablolaştırılmıştır.

Tema 1: Telkin yöntemi sohbet, Drama

Tema 2: Değer belirginleştirme

Tema 3: Değer analizi,

Tema 4: Ahlaki muhakeme,

Tema 5: Davranış öğrenme.

Tablo 15

11.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Telkin yaklaşımı)	8	<p>Ö5: Dramayı çok seviyorlar ama sınıf ortamımız çok uygun değil sınıfı paylaştığın arkadaş da çok önemli değerleri en güzel öğretme yöntemi oyun drama hayal etme onlar da çocukların ilgisini çok çekiyor.</p> <p>Ö6: Açıklayarak peygamber efendimizin kutlu doğum haftasında güzel bir pasta yaparak kutlu doğum haftasını kutladık güllü lokumlar dağıtıyoruz peygamberimizin söylediği hadislerle örnek davranışları biz ne yapıyoruz o nasılmış çocuklardan dönütler alarak genelde konuşuyoruz soyut sözel olarak.</p> <p>Ö9: En çok hangi yöntemi eğer basit bir değerse anlatarak kitap broşür slayt ya da cd bunları kullanabiliyoruz ama soyut bir kavramsa açıkçası biraz zorlanıyoruz o zaman anlatmaya çalışıyoruz en basitine indirgeyerek.</p>
T2 (Değer belirginleştirme yaklaşımı)	3	<p>Ö1: Benim en büyük şansım kaynaştırma öğrencimin olması onun üstünden çok şey yapabiliyorum yardımlaşmayı paylaşmayı sevgiyi saygıyı onunla verebiliyorum ilk başlarda onunla konuşmak istemeyen paylaşmak istemeyen çocuklar sonraları onunla oynamak için cana atıyorlar hep diyorum iyi ki şevval benim sınıfımda onun sayesinde ben değerler eğitimimi çok güzel yapabiliyorum ve çocukların önünde somut bir örnek olunca çocuklar uygulayabilecekleri yapabilecekleri bir şey görebiliyorlar.</p> <p>Ö9: Yani genelde yaparak yaşayarak görerek hani bir ben empati kurarak daha çok veriyorum bu değerler eğitimini işte sen olsaydın ne olurdu aynı şeyi kendi yerine koyar mısın bunun adına empati deniyor.</p>
T3 (Değer analizi)	1	<p>Ö2: Problem çözme ya da imkanımız varsa sınıf ortamında bir şey yapabiliyorsak o şekil ya da bir yere gidebiliyorsak çevremizde yakın bir yer varsa gidiyoruz yoksa eğer genelde sözlü olarak hani neler yapılabilir gibi problem çözme yöntemiyle .</p>

Tablo 15 incelendiğinde beş tema oluşturulduğu görülmektedir. Tema 1 (telkin yöntemi) yönünde sekiz öğretmenin (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10), Tema 2 (değer belirginleştirme) doğrultusunda üç öğretmenin (Ö1, Ö8, Ö9), Tema 3 (değer analizi) yönünde bir öğretmenin (Ö2) cevap verdiği görülmektedir. Tema 4 ve Tema 5 doğrultusunda ise hiçbir katılımcının cevap vermediği görülmektedir.

Telkin yöntemi teması incelendiğinde katılımcıların %80 inin öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerleri daha çok anlatma, örnekleme, ilgili hikaye okuma, drama gibi tekniklerin uygulandığı telkin yöntemini kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar özellikle anadil etkinliklerinde sohbet esnasında değerlerden bahsettiklerini ve hikayelerle ya da sözel uyarılarla değerleri kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö3: *“Materyallerle, oyunla, yayınlarla, alıştırma yaparak, dramayla, sosyal davranışları kazandırmak için monologlar, şiirler, tekerlemeler yani dil alanı etkinlikleri.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bu doğrultuda cevap veren bir diğer katılımcı Ö10: *“Hmmm en çok hangi değer öğretim yöntemi hikaye öncesi sohbette daha çok uyguluyorum.”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise Ö7: *“Hikaye drama aslında sanat etkinliğinde de verebilirim birkaç defa vermiştim fen doğa etkinliğinde de verilebilir nasıl veriyorum, genelde tartışma yalanla ilgili bir tane yalancı kurbağa isimli hikayem var onu anlatıyorum hatta bu olayla ilgili bir örnek vereyim bir öğrencim vardı hala şu anada öğrencim kendisi ilk başta yalan söyleme ile ilgili problemlerimiz vardı olmayan şeyleri bile kendi kafasından kurgulayıp anlatıyordu, bundan zevk alıyordu. Ailesiyle görüştük ailesi de bu durumdan rahatsızdı daha sonra evde annesine de anlattım bu durumdan dolayı biraz daha üstünde durmak gerektiğini söyledim aile de bu konuda biraz yardımcı oldu bana daha sonra yalancı kurbağayı anlattık. Çocuk kendisi arkadaşlarına anlattı aradan birkaç hafta sonra çocuk biraz mutsuz bir tavırla yanıma geldi öğretmenim ben sana daha önce yalan söyledim biliyor musun dedi aslında yalan söylemek istememiştim ama yalan söyleyince hoşuma gittiğini farkettim dedi peki şimdi söylemek istiyor musun dedim istemiyorum dedi istemiyorsan yapma dedim işte yalanın kötü bir şey olduğundan ve yalandan bahsettik daha sonra beni anladığını düşündüm ve birkaç örnekle çocuğa yapamaması gerektiğini anlattım ve çocuk şu anda olayı o konuyla atlattık diyebilirim yani.”* şeklindeki ifadesiyle sınıf içi uygulamasını örneklemiştir.

Değer belirginleştirme teması incelendiğinde bu doğrultuda üç öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu tema yönünde cevap veren öğretmenler değer belirginleştirme yaklaşımının yöntemleri olan büyük küçük grup çalışmaları projeler ve yaparak yaşayarak tekniklerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yönde cevap veren öğretmenlerden Ö1: *“Benim en büyük şansım kaynaştırma öğrencimin olması onun üstünden çok şey yapabiliyorum yardımlaşmayı, paylaşmayı, sevgiyi, saygıyı, onunla verebiliyorum. İlk başlarda onunla konuşmak istemeyen, paylaşmak istemeyen çocuklar, sonraları onunla oynamak için cana atıyorlar hep diyorum iyi ki Şevval benim sınıfımda onun sayesinde ben değerler eğitimimi çok güzel yapabiliyorum ve çocukların önünde somut bir örnek olunca çocuklar uygulayabilecekleri yapabilecekleri bir şey görebiliyorlar.”* şeklindeki ifadesiyle sınıfında olan kaynaştırma öğrencisinin değer öğretiminde çok büyük bir faktör olduğunu ifade etmiştir. Bu yönde cevap veren bir diğer öğretmenimiz Ö8: *“Farklı farklı yöntemler nasıl olabilir serbest zamanda çocuklar birbirleriyle daha çok iletişim halindeler hani belki serbest zamanda daha çok birbirleriyle iletişim halindeyken onların yaşadığı problemi o anda çözebiliyoruz, anadil etkinliğinde mesela bir sorularla hikayeye verebiliyoruz, bir dramayla verebiliyoruz. Biri bir yaşlı nine oluyor, biri el öpmeye gidiyor bayramlaşmaya Türkçe de o şekilde verebiliyoruz sanat etkinliğinde de arkadaşımızla paylaşıyoruz, yardımcı oluyoruz, hani yaş grubu küçük olan çocuklar var onlar yetişemiyor ona yardımcı oluyoruz, engelli öğrenci varsa yardımcı oluyoruz, yani her etkinlikte farklı bir değeri alarak kullanabiliyorum yani ben.”* şeklindeki ifadesiyle canlandırma yöntemini kullandığını ifade etmiştir.

Değer analizi teması incelendiğinde bu yönde tek bir öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Katılımcı değerleri bir probleme dayalı olarak verdiğini ve problem çözme becerileri doğrultusunda değerleri vermeye çalıştığını ifade etmiştir. Öğretmenin verdiği bu cevap değer analizi yönteminde kullanılan problem çözme becerileri ile eşleştirilmiştir. Katılımcı düşüncesini Ö2: *“Problem çözme ya da imkanımız varsa sınıf ortamında bir şey yapabiliyorsak o şekil ya da bir yere gidebiliyorsak çevremizde yakın bir yer varsa gidiyoruz yoksa eğer genelde sözlü olarak hani neler yapılabilir gibi problem çözme yöntemiyle.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tema 4 ve tema 5 ile herhangi bir cevap eşleştirilememiştir.

Soru 12: Çocuklara değerleri kazandırırken en çok hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

Tema 1: Görsel materyaller

Tablo 16

12.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Görsel materyaller)	10	<p>Ö4: Kuklalar drama araçlar el kuklaları maskeler kostümler aksesuarlar.</p> <p>Ö7: Ben en çok kullandığım şeyi söyleyeyim kitap, hikaye.</p> <p>Ö9: En çok hangi materyaller görsel materyalleri kullanıyoruz daha çok.</p> <p>Ö10: En çok hikayeyi kullanıyorum ben hani küçük küçük hikayelerle bir de resimli kartlar kullanıyorum onlar çok hoşlarına gidiyor böyle oyunlar kullanıyorum.</p> <p>Ö5: Sunuş yoluyla slaytlar falan çok ilgilerini çekiyor burada bir çoğu bilgisayara erişebilecek durumda değil ben burada uğraşıp bağlamaya çalışınca oldukça ilgilerini çekiyor o yüzden daha faydalı gibi geliyor bana masal anlatıyorum oyun işte.</p> <p>Ö6: Bizim bir tane projeksiyonumuz var ondan gösteriyoruz internette yararlanıyorum okul kaynaklarından.</p> <p>Ö9: Bununla ilgili cd lerimiz olabiliyor projeksiyondan izleyebiliyorlar.</p>

Öğretmenlere yöneltilen bu soru ile öğretmenlerin değer öğretiminde öncelikli olarak ne tür materyaller kullandıklarını belirlemektir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde bütün öğretmenlerin değerleri kazandırırken görsel materyallerden(hikaye, resimli kart, cd, çalışma yaprakları, projeksiyon, internet, drama malzemeler vb.) faydalandıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda cevap veren öğretmenlerden Ö1: “Görsel materyaller, Ö2: “Konuşuyorum genelde en çok kendim başta sözlü olarak materyal olarak da kitaplar ya da görsel sınıf şeyleri sınıf malzemeleri yani sınıfta projeksiyonumuz var izleyebiliyorsak izliyoruz izleyemiyorsak eğer kitap ya da çalışma kağıtlarıyla.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bir diğer katılımcı model olmanı da önemli olduğunu ifade ederek Ö3: “Görsel materyaller, bir de model olma yani yalan söyleme derken yalan söylersen...” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Alt Problem 4: Değer eğitiminde okul ve okul dışı faktörlerin dışı etkisi nedir?

Dördüncü alt problemle ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için aşağıdaki sorular yöneltilmiştir;

Soru13. Değerler eğitiminde okulun rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu sürece okulun katılımı nasıl sağlanabilir?

Soru 14.Değerleri kazandırma aşamasında ailenin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Soru 13: Değerler eğitiminde okulun rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu sürece okulun katılımı nasıl sağlanabilir?

Öğretmenlere yöneltilen bu soru ile değer öğretiminde sınıf dışı faktörlerden biri olan okulun değer öğretime etkisinin olup olmadığı ve öğretmenlerin bu konuda okuldan beklentilerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin kurum bazında yapmış oldukları herhangi bir değer eğitim uygulaması olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu soruya cevap veren öğretmenlerin cevapları içerik analizi yöntemi ile incelenmiş ve üç tema oluşturulmuştur. Oluşturulan tema ve cevaplar şu şekilde tablolaştırılmıştır.

Tema 1: Birliktelik

Tema 2: Planlama

Tema 3: Maddi destek

Tablo 17

13.Soruya Ait Örnek Cevaplar ve Temaları

Cevap temaları	Frekans	Örnek cevaplar
T1 (Birliktelik)	5	<p>Ö3: Okulda belirlenen değerleri herkesin aynı şekilde sahip çıkıp aynı değerleri uygulaması lazım ki sorun olmasın.</p> <p>Ö9:bence herkes birlikte olmalı öğretmenler okul müdürü kendi aralarında hemfikir oluşturmalı bu değerler eğitimi çocuklara nasıl verilebilir hangi yöntemler kullanılabilir nasıl başarılı olunabilir.</p> <p>Ö10: Yapabileceğimiz etkinlik ya da projelere okulu da dahil edebiliriz.</p>
T2 (Planlama)	3	<p>Ö7: Başka arkadaşımın Antalya da ne yapıldığını biliyorum bu konu üzerinde düzenli olarak onlar 12 zümreler bu 12 kişi aylık düzenli olarak aylık plan hazırlıyor günlük plan hazırlıyor ne yapması gerektiğini herkes biliyor onunla ilgili faaliyet buluyorlar.</p> <p>Ö9:bence herkes birlikte olmalı öğretmenler okul müdürü kendi aralarında hemfikir oluşturmalı bu değerler eğitimi çocuklara nasıl verilebilir hangi yöntemler kullanılabilir nasıl başarılı olunabilir.</p> <p>Ö10: Yapabileceğimiz etkinlik ya da projelere okulu da dahil edebiliriz.</p>
T3 (Maddi destek)	2	<p>Ö2: Okulun katılımı sağlanabilir çünkü eğer okulun içinde bir faaliyet olacaksa onun için idarenin biraz yardımcı olması gerek diye düşünüyorum hani araç konusunda özellikle bizim okulumuz taşınmalı servislerimiz kapıda yani araç konusunda falan daha çok yardımcı olabilirler.</p> <p>Ö6: İşte bu tiyatrolar falan geliyor onlar maddi olarak biz bazen gidemiyoruz ya da katılamıyoruz peki idare olarak ne yapılabilir işte kaliteli sunumlar olma.</p>

Tablo 17 incelendiğinde Tema 1 (birliktelik) doğrultusunda beş öğretmenin (Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9), Tema 2 (planlama) doğrultusunda üç öğretmenin (Ö1, Ö4, Ö5), Tema 3 doğrultusunda iki öğretmenin (Ö2, Ö6) cevaplarının eşleştirildiği görülmektedir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin genel olarak okul ile birlikte bir program yürütülürse devamlılığın sağlanacağı ve uygun bir planlamanın yapılarak diğer sınıfların da uygulanan değerler eğitiminden

faydalanacağı ifade edilmiştir. Bazı öğretmenler de okulun maddi destek sunmasının da önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tema 1 incelendiğinde bu yönde beş öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Katılımcılar okulun değerleri belirlemesini ve tüm gruplardasınıflarda aynı değerlerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu yönde cevap veren öğretmenler diğer öğretmenlerle uygulanabilecek yöntemler konusunda fikir alış verişi yapılması hem kendileri hem de öğrenciler için faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Genel anlamda bu yönde cevap veren öğretmenler okul ile birlikte hareket edilmesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönde cevap veren Ö3: *“Sağlanmalı okulda belirlenen değerleri herkesin aynı şekilde sahip çıkıp aynı değerleri uygulaması lazım ki sorun olmasın örneğin biri birbirine vurma derken diğer bir arkadaşım onu görmezden geliyorsa pek başarılı olacağım söylenemez bir bütünlük içinde olmalı.”* şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen Ö9: *“ ...bence herkes birlikte olmalı öğretmenler okul müdürü kendi aralarında hemfikir oluşturmali, bu değerler eğitimi çocuklara nasıl verilebilir, hangi yöntemler kullanılabilir, nasıl başarılı olunabilir?”* şeklinde ifade ederek okul olarak birlikte hareket etmenin önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tema 2 incelendiğinde bu tema doğrultusunda dört öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu yönde cevap veren öğretmenler okul katılımının bir plan dahilinde olması gerektiğini ifade etmiş ve değer öğretiminde okul ile planlamanın önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö1: *“Okulun katılımı aslında bir plan olmalı önceden hazırlanmış bir plan olmalı, O ay hani biz kapıya dayandığında bazı şeyleri yapmaya çalışırız öyle olmamalı yılın başında tıpkı yıllık planların hazırlandığı gibi değerler eğitimi verilecekse ay ay hangi değerlerin verileceği haftalara ayrılmalı ve ona göre verilmeli çünkü senin çalıştığın kişilerde seni etkiliyor aman dediğin anda ipin ucu kaçıyor.”* şeklindeki ifadesiyle okul ortamının öğretmenlere etkisinden bahsetmiş ve bir planlamanın olmasının etkisinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda cevap veren diğer bir katılımcı Ö4: *“Okulumuzda şöyle yapıyoruz değerler eğitiminde hepimiz haftalık aylık planlarımızda hepimiz alıyoruz ve toplantılarımızda ben anasınıfı öğretmeniyim 1lerle, 2 lerle, 3 lerle oturup konuşuyoruz, paylaşıyoruz. Onların aldıkları değerleri biz de biraz farklı etkinliklerle alıyoruz ve veriyoruz birbirimizle*

çok güzel bir şekilde paylaşıyoruz.” şeklindeki ifadesiyle okulun tüm sınıfları ile bir plan dahilinde hareket ettiğini belirtmiştir.

Tema 3 incelendiğinde bu doğrultuda iki öğretmenin cevap verdiği görülmektedir. Bu yönde cevap veren öğretmenler değer öğretimi sürecinde okulun maddi destek vermesi konusunda katkı sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre değer öğretimi esnasında katılabilecekleri tiyatro gezi vb. durumlarda maddi olanakları temin ederek bu sürece katkı sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda cevap veren Ö2: *“Okulun katılımı sağlanabilir çünkü eğer okulun içinde bir faaliyet olacaksa onun için idarenin biraz yardımcı olması gerek diye düşünüyorum. Hani araç konusunda özellikle bizim okulumuz taşınmalı servislerimiz kapıda yani araç konusunda falan daha çok yardımcı olabilirler.”* şeklinde düşüncesini ifade ederken bu yönde cevap veren diğere katılımcı Ö6: *“İşte bu tiyatrolar falan geliyor onlar maddi olarak biz bazen gidemiyoruz ya da katılamıyoruz peki idare olarak ne yapılabilir işte kaliteli sunumlar olmalı.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Soru 14: Değerleri kazandırma aşamasında ailenin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Öğretmenlere yöneltilen bu soru ile öğretmenlerin değer eğitimi kapsamında aile katılımının etkisinin ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır ayrıca bu soru ile öğretmenlerin değer öğretim sürecine aileleri ne ölçüde kattığını saptamaktır. Katılımcılara yöneltilen bu sorunun cevapları incelendiğinde öğretmenlerin hepsinin aile ile işbirliği içerisinde olmanın önemli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Değer kazanımı sürecinde aile ile birlikte hareket etmenin temel olduğu okulda kazanılan değerlerin ailede pekiştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ailenin de uygulanacak değerler eğitimi programından etkileneceğini ifade eden Ö3: *“Beraber çalışırsak birbirimizden haberdar olursak çocuğa daha yararlı olacağımızı düşünüyorum, daha etkili olur. Davranış yerleşir aile de kendi hatalarının farkına varır ve düzeltir ve etkileşim sağlanır.”* şeklinde ifade etmiştir. Değerler eğitimi kapsamında velilerin bilinçlendirilmesinin de önemli olduğunu belirten Ö10: *“...aile katılımı olmazsa verdiğimiz etkinlikler bir nevi havada kalır çünkü öğretmenler arsında konuşuyoruz ya biz okulda veriyoruz evde temeli atılmayınca desteklenmeyince yarım kalıyor diye yani siz eğer okulda temellerini*

attıysanız bu konuda velileri de bilinçlendirmeli bilgilendirmelisiniz yani onlarda size destek oluyorlar zaten bir de veliyi bilinçlendirmek çok önemli en başında veliye neden yaptığınızı ve amacınızı hani sonuçta çocuğa ne kazandıracığınızı belirtiyorsanız onlar size destek oluyorlar bir de velileri de dahil ederken onların da mesela küçük küçük şeylerle ne bileyim davranış formları evde oluşturulabilecek şeyler mesela.” şeklinde ifade etmiştir. Değer eğitiminde ailenin model olduğunu ifade eden Ö4: “Aile ön planda geliyor. Bazı şeyleri ne kadar verirseniz verin ailede ne görüyorlarsa onu alıyorlar orda yetişiyorlar çünkü.” Anı şeklinde ailenin model olması gerektiğini ve çocuğun aileden oldukça fazla etkilendiğini ifade eden Ö9: “Daha önceki yıllarda bir köyde çalıştım parmak örende orda bırakın değerler eğitimini çocuklarda şiddet vardı yani saygı sevgi hak getire orda şunu öğrendim ki çocukların bu davranışları aileden kaynaklanıyormuş aileler birbirleriyle küs özellikle akrabalar birbirleriyle küs o ona kötü davranıyor kök söktürüyor çocuk da aynı şekilde bu davranışları sürdürüyor yani aile çok önemli annede bitiyor diye düşünüyorum hocam okulda da öğretmenle işbirliği içinde olunca öğretmen de takip ediyor çünkü gerçekten yapıldığında faydası olur diye düşünüyorum ama aile kopuksa çok çocukta da bir şey beklemiyorum açıkçası bir yerde yetersiz kalıyor öğretmen.” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer öğretmenimiz aile katılımını yeteri kadar sağlayamadığını ifade ederek Ö5: “...aile katılımı yarım gün öğretmenlerimiz daha çok sağlıyor tam gün çalışan öğretmenlerimiz tamamen sağlayamıyor neden çünkü ailelerin çoğu çalışıyor onlar genelde çoğunlukla katılmıyorlar bunları basit görüyorlar ya da katılmak istemiyorlar zaten bu sadece değerler eğitimiyle değil tüm aile katılımı ile ilgili bir şey zaten okuldaki aile katılımlarına katılmayan veli değerler eğitimine de katılmıyor toplantılara da çok sık gelmiyorlar öyle bir şey çalışan aileler böyle ama diğer aileler yarım gün çalışanlar onlar gayet iyi durumda katılıyorlar.”

Dördüncü Bölüm

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçları alt problemler ve katılımcılara yöneltilen soruların sırasına göre verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Katılımcı öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlama bakıldığında öğretmenlerin değer kavramını üç boyutta ele aldığı görülmüştür. Katılımcı öğretmenler değerleri “Değerler insanı diğer canlılardan ayıran ve insanı insan yapan özellikler.” boyutunda düşünürken bir kısım öğretmen “ Değerler belirli bir topluma özgü olan ve o toplumun sahiplendiği idealler.” olarak görmüştür. Son boyut ise “Değerler insanların seçim yapma, yargıda bulunma ve değerlendirme yapmada kullandıkları, yaşamlarına rehberlik eden ve önemlilikleri çeşitlilik gösteren ilkeler” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar öğretmenlerin literatürde de geçen değer kavramına yakın cevaplar verdikleri görülmüştür. Kılıç Şahin (2010), İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri isimli araştırmasında da katılımcı öğretmenlerin, değerleri toplum tarafından kabul edilen, davranışlara ve hayata yön veren, iyi vatandaş yetiştirmede önemli görülen unsurlar olarak tanımladığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin kişisel olarak değer önceliklerinin ortaya çıktığı bulgulara bakıldığında ise; saygı, sevgi, doğruluk, dürüstlük, manevi değerler, aile ve diğer şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin öncelik sırasına bakıldığında da insani ve toplumsal değer kavramların daha öncelikli yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yuvacı (2013) yaptığı okulöncesi değerler eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi araştırmasında da öğretmenlerin evrensel değerlere önem verdiği görülmektedir. Benzer çalışmalarda Bulach ve Butler (2002), Memiş ve Gedik (2010), Yiğittir (2010) ve, Erkuş (2012), görülmektedir.

Bulach ve Butler'ın (2002), işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik. Memiş ve Gedik'in (2010) yardımseverlik, geleneksellik ve başarı, Yiğittir'in (2010), çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini, Erkuş (2012), Okul öncesi eğitimde öncelikle saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerleri verilmelidir sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin değerlerin gruplanmasına ilişkin bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin değerler sınıflandırılır ve değerler sınıflandırılmaz şeklinde iki gruba ayrıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine bakıldığında öğretmenler değerler eğitimini 4 boyutta ele almışlardır. Bu boyutlardan birincisi yaşamı sürdürme ve gelişmek, ikincisi bireyin sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlaması, üçüncüsü, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlama ve son dördüncü boyut ise kültüre sahip çıkma şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin okul öncesi dönemde değerler eğitimine ilişkin görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin cevapları dört boyut altında toplanmıştır. Birinci boyuttaki öğretmenler, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin önemli olduğunu ve çocuklara bu dönemde verilmesi gerektiği çünkü değerlerin küçük yaşlarda kazandırılacağını düşünmektedirler, ikinci boyuttaki öğretmenler değerler eğitiminin önemli olduğunu ancak okul öncesi dönem çocuklarının özelliklerine, seviyelerine göre değerlerin kazandırılması gerektiğini savunmuşlardır. Üçüncü boyutta katılımcı öğretmenler okul öncesi dönemde değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini ancak daha öncesinde ailelerin ve toplumun aynı değerlere sahip olması veya saygı duyması gerektiğini belirtmiş ve değerler eğitiminin ilk kazanıldığı yerin

aile olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin ifade ettiği son boyut ise; değerler eğitiminin önemli olduğu ancak değerlerin soyut kavramlar olduğu için okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel olarak yeterli olmadıklarını düşüncesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Katılımcı öğretmenlerin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerine bakıldığında; öğretmenler okul öncesi eğitim programındaki değerleri, saygı, hoşgörü, sevgi, empati, Yardımlaşma, kendi kültürünün özelliklerini söyleme, Türk büyükleri eski kültür, Vefa, adil olma, iyilik, merhamet, vicdan, birbirini anlama, sofraya düzeni, arkadaş ilişkisi, nezaket sözcükleri şeklinde ifade etmişlerdir. Programda geçtiğini düşündükleri bu kavramalardan en fazla kazandırmayı amaçladıkları kavramlar ise; saygı, sevgi, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, hoşgörü, adil olma, nezaket sözcükleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler bireysel olarak kendi inisiyatiflerine göre değerler eklediklerini de ifade etmişlerdir. Benzer bulgular Tokdemir (2007), Yazar (2010), Üner'in (2011) ve Erkuş'un (2012) yaptıkları çalışmalarda görülmektedir.

Tokdemir'in (2007), yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda, öğretmenlerin mevcut müfredatı değerler açısından yeterli görmedikleri, Yazar'ın (2010) yaptığı çalışmada programdaki değerleri yeterli bulmadıkları Üner'in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenler, farklılıklara saygı eğitiminin okul öncesi eğitim programında sadece sosyal duygusal ve bilişsel alanda yer aldığını diğer alanlar için yeterli olmadığını, Erkuş'un (2012) Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dâhilinde verildiği ve programda yer alan değerleri yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. benzer şekilde Karasu ve Aktepe (2009), "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Bakış Açılımları" isimli çalışmalarında öğretim programlarında verilen değerler eğitiminin yetersiz olduğu, ders kitap ve programlarında değerler eğitiminin içeriğinin doldurulması gerektiği, okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde değerler eğitimi adı altında etkinlik temelli dersin okutulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar yapılan bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin kazandırmak istedikleri değerleri kazanıp kazanmadıklarını belirlemek için hangi teknikler ve etkinlikler uyguladıklarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, öğretmenler beş boyutta kontrol ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunlar; gözlem, formlar, davranış listeleri, ev ziyaretleri veli işbirliği, yaparak yaşayarak, sınıf içi etkinlikler drama hikâye anlatma şeklinde ifade etmişlerdir. Kılıç Şahin (2010) ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri isimli araştırmasında Katılımcı öğretmenler değerlerin öğretiminde en çok rol oynama, drama, beyin fırtınası gibi yöntemlerini kullandığı, Yazar (2010) öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gözlem yapma, soru- cevap ve öğrencilerin sözlü anlatımı ile kontrol etiklerini ifade ederken, Thompson (2011), okul öncesi dönemde ahlaki değerlerin geliştirilmesi üzerine yaptığı çalışmada değerler eğitiminde hikâye anlatarak değer kazandırma yönteminin çok sık kullanıldığı görülmüştür. Erkuş (2012) serbest zaman, gözlem yoluyla, drama ve aile katılımı yoluyla, belirledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yuvacı (2013) yaptığı çalışmada da öğretmenlerin değer eğitimi kazandırırken çok farklı tekniklere başvurdukları sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar yapılan bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin çocuklara kazandırmak istedikleri değerlerin onların gelişim sürecine ve gelişim alanlarına etkisine ilişkin görüşlerine bakıldığında, öğretmenler beş boyutta kendi düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bunlar, sosyal duygusal alan, bilişsel alan, Psikomotor alan, dil alanı, öz bakım becerileri olduğu görülmektedir. Öztürk Samur (2011) yaptığı çalışmada, Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisini incelemiş araştırma değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar yapılan bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Katılımcı öğretmenlerin çocuklara kazandırmak istedikleri değerleri verirken eğitim sürecinde kullandıkları yöntem/tekniklere ilişkin görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin eğitim sürecini üç farklı yöntem/teknikle sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bunlardan birincisi telkin yöntemi örnekler, açıklama, yönlendirme, olumu ve olumsuz destek ve model olmayı kapsamaktadır. Genellikler rol oynama,

oyunlar ve benzetim gibi teknikler kullanılmaktadır. İkincisi belirginleştirme yöntemi: rol oynama, benzetim, tasarlanmış ya da gerçek-değerle yüklü durumlar, derinlemesine kendini analiz etme alıştırmaları, duyarlılık etkinlikleri, sınıf dışı etkinlikler ve küçük grup tartışması gibi teknikler kullanılmaktadır. Üçüncüsü değer analizi, çocuklar, kazanacakları değerleri muhakeme ve akıl yürütme süreci sonucunda kendileri seçmektedir. Katılımcı öğretmenlerin sınıf içerisinde en fazla telkin yöntemi sohbet, drama, ikinci olarak değer belirginleştirme ve son olarak değer analizi yöntemleri ile eğitim sürecini devam ettirdiği fakat bu yöntemleri kavramsal tanımını bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Thornberg (2008), öğretmenlerin değerler eğitimi hakkında görüşlerini incelediği araştırmada öğretmenler arasında değerler eğitimi hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Karasu ve Aktepe (2009) "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Bakış Açıları" isimli araştırmalarında öğretmenlerimizin değerler eğitimi ve değerler eğitimi yaklaşımları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Kılıç Şahin (2010) yapmış olduğu çalışmada katılımcı öğretmenlerin tamamına yakınının değer analizi, değer açıklama gibi değer eğitimi yaklaşımlarından hiç birini kullanmadıkları ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları sonucunu tespit etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Öğretmenlerin değer eğitiminde kullandıkları materyallere bakıldığında ise bütün öğretmenlerin değerleri kazandırırken görsel materyallerden (hikaye, resimli kart, cd, çalışma yaprakları, projeksiyon, internet, drama malzemeler vb.) faydalandıklarını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Katılımcı öğretmenlerin değer eğitiminde sınıf dışı faktörlerden biri olan okulun değer eğitimine etkisine ilişkin görüşlerine bakıldığında üç boyut ortaya çıkmaktadır. Bunların; Birliktelik, Planlama, Maddi destek olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin, okul ile çocukların ortak değer yargıları olması gerektiğini, belirli bir düzen, plan kapsamında değerlerin kazandırılması gerektiğini, okulun değerleri kazandırırken ihtiyaç duyulan materyal veya geziler için daha fazla maddi destek sağlaması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Gökçek (2007) tarafından yapılan 5-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisi adlı çalışmasında, ailelerin karakter

eğitiminin okul programı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okulun bir parçası olması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Ulaşılan bu sonuç araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Öğretmenlerin değer eğitimi kapsamında aile katılımının etkisine ilişkin görüşlerine bakıldığında; öğretmenlerin tümünün aile ile işbirliği içerisinde olmanın önemli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Değer kazanımı sürecinde aile ile birlikte hareket etmenin çok önemli olduğu okulda kazanılan değerlerin ailede pekiştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Üner'in (2011), Erkuş'un (2012) ve Yazar'ın (2010) yaptıkları araştırmalarda değer kazanımı sürecinde ailenin önemli bir yer tuttuğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu çalışmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında okul öncesi öğretmenlerinin; Değer kavramı hakkında gerekli bilgiye sahip olduğu ve gerekli önemi verdikleri, değerler içerisinde insani değerleri ön planda tuttıkları, değerlerin sınıflandırılması hususunda sınıflandırılabilceği ve sınıflandıramayacağı şeklinde ikiye ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlere göre değerler eğitiminin en önemli amacının, yaşamı sürdürme ve gelişmek ile bireyin sosyalleşmesi ve topluma uyumunu sağlamak olduğu görülmüştür. Okul öncesi dönemde değerler eğitiminin doğru şekilde düzenlenmesi ve öğrenci düzeyini dikkate almak koşuluyla okul öncesi eğitim kademesinde değer eğitimi verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim programında daha çok insani değerlerin yer aldığı fakat bu değerlerin programda örtük bir şekilde verildiği belirlenmiştir. Değerler eğitimi verilirken öğretmenlerin model olma ve açıklama yapmayı seçtiği, değer öğretim yöntem ve teknikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, eğitim süreci boyunca görsel materyallerin en fazla kullanıldığı, değerleri kazanıp kazanmadığını değerlendirirken gözlem ve formları kullandıkları görülmüştür. Değer eğitiminde okul faktörünün çok önemli olduğu sınıfla okul arasında birlikteliğin sağlanması ve ortak planlamaların yapılması gerektiği ile bu eğitim sürecine ailelerin katılımının da çok önemli bir yer tuttuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşlerinin incelenmesine ve bu bağlamda uyguladıkları sınıf içi uygulamaları

belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma sonuçlarına göre eğitimcilere, ailelere ve araştırmacılara yönelik bazı öneriler ifade edilmiştir.

Eğitimcilere yönelik öneriler;

- Öğretmenler için değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler ve hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.
- Okul öncesi eğitim programına tüm gelişim alanları ile ilişkilendirilecek değerler konulabilir.
- Okul öncesi öğretmenliği lisans yetiştirme programlarına değerler ve değer eğitimi ile ilgili dersler konulabilir.
- Öğretmenler için değerler eğitimini kazandırmaya yönelik farklı yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilebilir.
- Değerler eğitimi öğrencilere somut yaşantılar, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler düzenlenerek verilebilir. Okul öncesi öğrencilerine değer kazandırmaya yönelik kaynak ve araç-gereç temini sağlanabilir.

Ailelere yönelik öneriler;

- Ebeveynlere değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler, konferanslar vb. etkinlikler düzenlenebilir.
- Ailelerin okul ile işbirliği içerisinde olmaları teşvik edilebilir.
- Ailelerin değer kazandırma sürecinde evde yapabilecekleri örnek uygulamalar ailelere sunulabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

- Bu çalışma öğretmenler ile birlikte yapılmıştır araştırmanın benzeri öğretmen adayları ile birlikte yapılabilir.
- Araştırma öğretmen görüşleri bağlamında tasarlanmıştır başka bir araştırmada ailelerin görüşleri alınabilir.
- Diğer araştırma yöntemleri ile okul öncesi dönemde değer kazandırma süreçleri ortaya çıkartılabilir.

Kaynaklar

- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-17.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II kademedeki gerçekteleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2006). *Yeni ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutunun incelenmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Bildiriler Kitabı, Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622
- Allport, C. W., Vernon, P. E., & Lindzey, G. (1960). *A study of values*. Boston: Houghton Mifflin.
- Aslan, M. (2011). *İlköğretimde karakter eğitimi ve öğrencilere kazandırılması gereken değerler* (Yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Aran Can, Ö., Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences* . 12(46), 151-168.
- Aspin, D. N. (2007). The ontology of values and values education. In D. N. Aspin & J. D. Chapman (Eds.). *Values education and lifelong learning: Principles, policies, programmes* (27-35). Dordrecht, The Netherlands: Springer.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aydın, A. (2005). *Dil tarih ve coğrafya fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşileri ile İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşilerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. İçinde Değerler Eğitimi Buluşması. Ceceli Eğitim Kurumları, Ankara. <http://www.degeregitiimi.com/makaleler/makaleler.html>. Erişim Tarihi: 21.01.2013.
- Bacanlı, H. (1999). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, (20), 597-610.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (1991). *Okulun geliştirilmesinde öğretmenin rolü, eğitimde nitelik geliştirme*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Balcı, F.A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 14(1), 195-213.
- Barni, D., Ranieri, S., Scabini, E., & Rosnati, R. (2011). Value transmission in the family: do adolescents accept the values their parents want to transmit? *Journal of Moral Education*, 40(1), 105–121.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bridge, B. (2003). *Etik değerler eğitimi*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Brimi, H. (2008). Academic instructors or moral guides Moral education in America and teacher's dilemma. *The Claering House*, 82(3), 125-130.

- Bulach, C.R., & Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development, 41*, 200-214.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Coombs, J.R., & Meux, M. (1971). Teaching strategies for values analysis. In L.E. Metcalf. (Ed.), *Values education: rationale, strategies and procedures*. Washinton (pp. 29-74), D.C: National Council for the Social.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Denizli ili örneği)* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. İçinde M, Sevinç (Ed.) *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2* (s.304-310). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deveci, H. ve Ay, T.S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *The Journal Of International Social Research, 2*(6), 165-181.
- Devrani, T. K. (2010). Kişisel değerlerin kuramsal yapısı ve pazarlamadaki uygulamalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 5*(1), 49-70.
- Dilmaç B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dilmaç B. ve Ekşi H. (2007). Temel tartışmalar ve temel yaklaşımlar. *İlk öğretmen Eğitimci Dergisi 14*(11), 21-29.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 65-92.
- Dinç, B. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. İçinde A. Arıkan (Ed.) *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi* (s.149-164). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(2), 44 – 69.
- Doğanay, A. (2007). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım. İçinde C.Öztürk (Ed.). *Değerler eğitimi* (s. 255-286). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük şeyler*. İstanbul: Sistem
- Dönmez, B. (2005). Bir eğitim kurumu olarak okul. İçinde Y. Özden (Ed). *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s.89-115). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 29-59.
- Edgington, W. (2002). To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*. 93(3), 113-116.
- Er, H. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygıları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Erikli S. (2016) *Development and implementation of a value education program for preschool children* (Master's Thesis). Middle East Technical University The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirmesi* (Yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır

- Feather, N.T. (1995). Values, valences and choice: The influence of values on the perceived attractiveness and choice of alternatives. *Journal of Personality and Social Psychology*. 68(6), 1135-1151.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.
- Forest, L.B. (1973). Using values to identify program needs. *Journal of extension*, 11, 24-34.
- Gökçek, B. S. (2007). 5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin F. (2007). *Tarih I dersinde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin "hoşgörü" değeri anlayışlarının gelişimine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, M. (2014) *İlköğretim 3.sınıf hayat bilgisi dersinde 'sorumluluk' değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken yayınları.
- Halat, A.A. (2017). *5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, iş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Halstead, J. M., & Taylor M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 170-202.
- Hodgkinson, C. (2002). Victoria's secret: A rejoinder and an agenda. *Values and Ethics in Educational Administration*, 1(2), 1-7.

- Hoolı Abeer A., & Shammarı Zaid, A. (2007). Teaching and learning moral values through kindergarten curriculum. *Gulf University for Science and Technology Kuwait*, 129(3), 382-401.
- Hogg, M. A., Vaughan, G. M. (1998). *Social psychology*. Prentice Hall. Europe.
- Hökeleli, H. (2006). Değerler odaklı eğitim. *Değerler eğitimi merkezi bülteni*, 1, 50-55.
- Huıtt, W. (2004). *Values. educational psychology interactive*. Voldosta State University.
- Hunt, B.S. (1981). *Effects of values activities on content retention and attitudes of students in junior high social studies clases* (Doctoral dissertation). USA, Arizona State University.
- Husu, J. V., & Tirri, K. (2007). Developing whole school pedagogical values- a case of going through the ethos of “good schooling. *Teaching and Teacher Education*, 23(4), 390-401.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi* (Doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İbiş, E. (2017). *Değerler eğitimi temelli yaratıcı drama programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İnan, H. Z. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. İçinde Arıkan A. (Ed.). *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi* (s. 95-120). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- Johansson, E. (2002). Morality in preschool interaction: teachers’ strategies for working with children’s morality. *Early Child Development and Care*, 172(2), 203-221.
- Joshi, P.L. (2007). *Enhancing educational and cultural values (value-based education) among students in persian gulf-based indian schools* (Master’s Thesis). A Study University of Bahrain.
- Kanad, H. F. (1951). *Deneyisel pedagoji II*. Ankara: Örnek Matbaası.

- Kara, B. (2017). *İlköğretim okullarında değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Karasu, M ve Aktepe, V. (2009). Öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açıları. *8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Bildiriler Kitabı (s.397-413). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 21-23 Mayıs
- Kerschensteiner, G. (1954). *Karakter kavramı ve karakter terbiyesi* (Çev. H. Fikret Kanad). Ankara: Örnek Matbaası
- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kıncal, R. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Kızılcelik S. ve Erjem Y. (1992), *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Konya: Günay Ofset.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal Journey. *Journal of Humanistic Counselling Education and Development*, 39(1), 4-21
- Kirschenbaum, H., Harmin, M., Howe, L., & Simon, S. (1977). In defense of values clarification: a position paper. *Phi Delta Kappan*. 58, 743-746.
- Knafo, A., Schwartz, S. H. (2004). Identity formation and parent-child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 439-458.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3(1), 199- 204.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin*

tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Kupchenko, I., & Parsons, J. (1987). Ways of teaching values: an outline of six values; An outline of six values approaches. *Erişim tarihi:20.11.2018.*
<https://eric.ed.gov/?id=ED288806>

Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.

Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve scwartz değer kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 45, 59-76

Law, L. Y. S, Walker, A., & Dimmock, C. (2003). The influence of principals' values on their perception and management of school problems. *Journal of Educational Administration*, 41(5), 498-523.

Lickona, T. (1992). *Educating for character (how our schools can teach respect and responsibility)*. New York: BantamBooks.

Maslow, A.H. (1968). *Toward a psychology of being*. New York: Van Nostrand Reinhold.

McCrary, J. H. (1999). Children's heroes and heroines: Developing values manifested through art work..ERIC Document No: ED 437390.

Memiş, A. ve Güney Gedik, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için)*. Ankara: MEB Yayıncılık.

Montagu, A. (2000). *Çocuklarınıza ahlaki değerleri nasıl kazandırabilirsiniz?*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Morrison, G. S. (2008). *Fundamentals of early childhood education*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Moustakas, C. (1971). *Personal growth: the struggle for identity and human values*. Cambridge: Howard A. Doyle Publishing Company.

Naylor, D. T., & R. A. Diem (1987). *Elementary and middle school social studies*. New York: Random House.

- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Neslitürk, S., Özkal, N., ve Dal, S. (2015), 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 883-899.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının altı yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, C., İ. H. Acun, H. Akengin, B. Ata, N. Z. Baysal, İ. H. Demircioğlu, A. Doğanay, M. Gültekin, Y. Kapapınar, G. Karabağ, S. Tekindal, T. Yanpar, Ş. Yaşar ve S. Yel (2006), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Raths, L.E., Harmin, M., & Simon, S.B. (1966). *Values and teaching: working with values in the classroom*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Books, Inc.
- Rokeach, M.A. (1973). *Nature of human values*. New York: The Free Press.
- Ryan, K., & E. Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. California: Jossey-BassInc
- Sage, A., & Elizur, D. (1996). The structure of personal values: a conical representation of multiple life areas. *Journal of Organizational Behavior*. 17, 573-586.
- Sağnak, M. (2003) *İlköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerin örgütsel değerlere ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri* (Doktora Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. 25, 1-65.
- Schwartz, S. H., & W. Bilsky (1987). Toward a psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 53, 550-562.
- Schwartz, S.H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schaefer, M.P. (2012). *Determining methods for teaching character education in elementary schools* (Doctoral Dissertation). Northcentral University, Arizona.
- Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji: davranış bilimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Superka, D. P., Ahrens, C., Hedstrom, J. E., Ford, L. J., & Johnson, P. L. (1976). *Values education sourcebook: Conceptual approaches, material analyses and an annotated bibliography*. Colorado: Social Science Education Consortium,
- Şahin, F. N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 71-83.
- Şen, M. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. İçinde A.Arıkan (Ed.). *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- Şen, Ü. (2007). *Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Thomas, R. S. (1992). *Values education discourse: a classification of exemplars* (Doctoral Dissertation). Maryland College Park Üniversitesi.
- Thompson, M. (2011). Developing moral values in children: observations from a preschool. *Life Psychology* 19(2), 394-411.
- Tokdemir, M. A. (2007) *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.
- Tozlu, N. ve Yayla, A. (2006). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde N. Tozlu Erçetin, (Ed). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2002). *Learnig to be: a holistic and integrated approach to values education for human development. apnieve source book 2 for teachers, students and tertiary level instructors*. Bangkok: UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education.
- Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2009). *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uyanık Balat, G. (2007). Ailede iletişim ve temel değerler eğitimi. *İlk öğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, 35-36.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Üstünyer, F. (2009). *Karakter eğitimi ile ilgili eğitimcilerin görüşleri üzerine nitel bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Veugelers, W. (2000). Difference ways of teaching values. *Education Review*, 52(1), 37-42.

- Welton, D. A., Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company
- Witherspoon, W, A. (2007). *Character education: determining barriers to implementation* (Master's Theses). George Fox University Publication, Oregon.
- Woert, C. L. V. (2000). *The nature and role of values in administrative problem solving: an in-depth look at expert and typical middle school principals*. (Doctoral Dissertation). Columbia University, Publication, Columbia
- Yalız, D. (2011). *Beden eğitimi dersi kapsamındaki fiziksel etkinlik oyunlarının ilköğretim öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerindeki etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yazar, T. (2010) *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme* (Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 5(3), 245-269.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yazıcı, S. (2007). Değerler eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 66 (11), 48-51
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Yıldırım, K. (2009). Türk sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin deneyimleri: Fenomonolojik bir yaklaşım. *Eğitim Araştırmaları*, 35, 165-184.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 8 (19), 207-223.

- Yuvacı, Z. (2013). *Okulöncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Yuvacı, Z., Şafak, M. ve Şirin, N. (2013). Okul öncesi çocuklarına değerler eğitimi verirken davranış geliştirme merkezli öğrenme yöntemi uygulayan öğretmenlerin görüşleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 122-135.
- Yürük, S. E. ve Atıcı, B. (2017). Dijital öykü temelli değerler eğitimi materyallerinin öğrencilerin değer kazanımına etkisi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 56-74.
- Zavolloni, M. (1980). Values. In H.C. Triandis ve R.W. Brislin (Eds). *Handbook of cross cultural psychology* (pp. 73-120). Boston: Allyn & Bacon.

Ekler

Ek 1: Görüşme Formu

Araştırma sorusu: Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ve değerler eğitimine dair sınıf içi uygulamaları nelerdir?

Merhaba ben Saadet BARTAN Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde yüksek lisans yapmaktayım. Aynı zamanda Linyit İlkokulunda anasınıfı öğretmeni olarak çalışmaktayım. Bu çalışmayı Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alarak yapıyorum. Sizinle görüşmek istememim amacı Okul öncesi Öğretmenlerin Değerler ve değerler eğitimi hakkındaki düşünceleri ve sınıf içi uygulamaları hakkında görüş ve önerilerinizi almaktır.

Sizin görüş ve öneriniz benim araştırmamın temelini oluşturmaktadır. Bu görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacaktır. Yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Ayrıca araştırma sonuçlarında görüşülen öğretmenlerin isimleri kesinlikle rapora yansıtılmayacak ve bunların yerine kod isimler kullanılacaktır.

Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru varsa yanıtlamak istiyorum. Zamanı daha iyi kullanmak ve yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutmak adına izin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Görüşme yaklaşık 30 dakika sürecektir. Bu araştırmaya zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Yaşınız:

Mezun olduğunuz okul:

Mesleki kıdeminiz:

Çalıştığınız okul :

Çalıştığınız yaş grubu:

Daha önce herhangi bir değerler eğitimi aldınız mı?:

..../..../2013

Katılımcı öğretmen

Araştırmacı

İmza

GÖRÜŞME SORULARI

Soru 1: Değer kavramı sizin için ne anlama geliyor?

Soru 2: Sizin kişisel olarak değer öncelikleriniz nelerdir?

Soru 3: Sizce değerler sınıflandırılabilir\kategorize edilebilir mi? Bu ayrım neyi temele alarak yapılabilir? Örnekler misiniz?

Soru 4: Sizce değerler eğitiminin asıl amacı nedir?

Soru 5: Okul Öncesi dönemde değer eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Açıklar mısınız?

Soru 6: Okul öncesi eğitim programında hangi değerler veriliyor? Sizce yeterli mi?

Soru 7: Okul öncesi dönemde çocuklara öncelikle hangi değerleri kazandırmayı amaçlıyorsunuz?

Soru 8: Çocukların verilen değerleri kazanıp kazanmadıklarını nasıl tespit ediyorsunuz?

Soru 9.Kazandırılan değerlerin çocukların hangi gelişim alanlarına ve beceri düzeylerine katkı sağladığını düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?

Soru 10. Değer öğretim yöntemleri nelerdir? Örnekler misiniz?

Soru 11.Sınıf içerisinde değerleri kazandırırken en çok hangi değer eğitimi yöntemini kullanıyorsunuz? Örneklendirebilir misiniz?

Soru 12.Çocuklara değerleri kazandırırken en çok hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

Soru13. Değerler eğitiminde okulun rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu sürece okulun katılımı nasıl sağlanabilir?

Soru 14.Değerleri kazandırma aşamasında ailenin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Ek 2: İzin ve Onay

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 53490996/605/533178
Konu: Anket Çalışması

09/04/2013

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) MEB.Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 No'lu GENELGE'si
b) Dumlupınar Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 26.03.2013 tarihli ve 399-722 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın İlgi (a) Genelgesi doğrultusunda Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Saadet BARTAN ilimiz Merkez ilçedeki, ekli listede adı geçen ilkokullarda "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri" konusunda Anket çalışması yapmak istemektedir.

İl Milli Eğitim Şube Müdürü başkanlığında toplanan Değerlendirme Komisyonu yapmış olduğu inceleme sonucunda söz konusu anketin okullarda uygulanabilir olduğuna karar vermiş olup;

Eğitim-öğretimi aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve okul Müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen anket çalışmasının tamamlandıktan sonra bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmek üzere yapılması uygun görülmektedir.

Takdirlerinize arz ederim.

Coşkun ESEN
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
09/04/2013

Metin SELÇUK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Özgeçmiş

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı: Saadet BARTAN

Doğum tarihi: 1983

Doğum yeri: Şanlı Urfa/ Birecik

Öğrenim durumu

1993-2000 :Birecik Mehmet Adil Çulcuoğlu Anadolu Lisesi

2001-2005 : Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Öğretmenliği

2010-2018: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul
Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

İş Deneyimi

2006-2017: Şanlıurfa / Birecik, Birecik Anaokulu Okul öncesi öğretmeni

2017- : Kütahya/ Merkez, Linyit İlkokulu Okul öncesi öğretmeni